

**Східноукраїнський інститут
економіки та управління**

IV МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**«ПРОБЛЕМИ
ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ
РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ»**

26 грудня 2020 року

IV МЕЖДУНАРОДНАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

**«ПРОБЛЕМЫ
ФОРМИРОВАНИЯ И РЕАЛИЗАЦИИ
РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ»**

26 декабря 2020 года

Запоріжжя
2020

У збірнику представлені матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми формування та реалізації регіональної економіки».

У збірник увійшли матеріали секцій: «Мікроекономіка», «Економетрика», «Економічна статистика», «Інституціональна економіка», «Економіка галузевих ринків», «Економіка освіти», «Економіка праці», «Економіка розвитку», «Міжнародна економіка», «Фінансова економіка», «Банки та банківська діяльність» та інші.

Наукове видання призначене для науковців, практиків, викладачів, аспірантів і студентів економічних спеціальностей, а також для широкого кола читачів.

Усі матеріали публікуються в авторській редакції.

П 78 Проблеми формування та реалізації регіональної економіки: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 26 грудня 2020 року) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. – Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2020. – 188 с.

Проблемы формирования и реализации региональной экономики: сборник материалов IV Международной научно-практической конференции (г. Запорожье, 26 декабря 2020 года) / Восточноукраинский институт экономики и управления. – Запорожье: ОО «ВИЭУ», 2020. – 188 с.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. МІКРОЕКОНОМІКА

Ильяшенко Г. А.

ПОТЕНЦІАЛ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ОБЪЕКТ УПРАВЛЕНИЯ 8

Kushyk-Strelnikov Y. V.

MANAGEMENT OF CONSTRUCTION ENTERPRISES
IN MODERN CONDITIONS 11

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМЕТРИКА

Лось В. О., Зачепило Д. А.

АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ
РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ 13

Наумова М. А., Гончарук Н. С.

ПРОГНОЗУВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ..... 16

Радєва О. Г., Зачепило Д. А.

ОЦІНКА ТА ВИЗНАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ НЕРУОМОСТІ
ЗГІДНО З МІЖНАРОДНИМ СТАНДАРТОМ
БУХГАТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ 20

СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІЧНА СТАТИСТИКА

Онуфрієнко Н. Л.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ
ДЛЯ ОБҐРУНТУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ 22

Фархшатова О. В.

ОЦІНКА ВПЛИВУ СИСТЕМНИХ ДИСБАЛАНСІВ
НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ:
ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ 27

СЕКЦІЯ 4. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Ляшенко В. І., Трушкіна Н. В.

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ
ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОГО КЛАСТЕРУ
В ЕКОНОМІЧНОМУ РАЙОНІ «ПОДІЛЛЯ» 31

СЕКЦІЯ 5. ЕКОНОМІКА ГАЛУЗЕВИХ РИНКІВ

Пугачов М. І., Могильний О. М., Грищенко О. Ю.

ВПЛИВ КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ ТА ПОШИРЕННЯ
ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ 37

СЕКЦІЯ 6. ЕКОНОМІКА ОСВІТИ

Кобідзе Н. Н.

СПЕЦИФІКА SMM-ПРОСУВАННЯ

ПОСЛУГ УКРАЇНСЬКИХ ЗВО 42

СЕКЦІЯ 7. ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

Заболотна І. В., Ткачук В. С., Євдокімова О. М.

ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

І ЙОГО ПЕРЕТВОРЕННЯ В ТРУДОВІ РЕСУРСИ РЕГІОНУ 47

СЕКЦІЯ 8. ЕКОНОМІКА РОЗВИТКУ

Білоконь О. П.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ СИСТЕМИ

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

АГРАРНОГО СЕКТОРУ 52

Ковальов С. М.

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСПРОПОРЦІЙ РОЗВИТКУ

ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА

В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ..... 57

Нетудихата К. Л.

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ..... 61

СЕКЦІЯ 9. МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

Гусенко О. С.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ДИНАМІКИ

ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ 66

Клименко І. С., Кривенко О. К.

РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

ПІД ВПЛИВОМ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ..... 71

Корінний С. О., Конєва А. В.

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ

В УМОВАХ ПІДВИЩЕНИХ ЕПІДЕМІЧНИХ РИЗИКІВ..... 75

Кошова Л. М., Сердюк К. С.

БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПІВДЕННІЙ КОРЕЇ –

ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ 78

Nebaba N. O.

FEATURES OF INTERNATIONAL

INDUSTRIAL COOPERATION FORMS..... 82

Ніколаєва Д. С. МІЖНАРОДНІ ТОРГОВЕЛЬНІ КОНФЛІКТИ, ЇХ ВИДИ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗВ'ЯЗАННЯ.....	85
Пен І. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	87
Радєва О. Г., Корохова М. С., Гречка К. С. ПРОБЛЕМА ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ	91
Скиба Г. В. ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА КРАЇН: СУЧАСНІ АСПЕКТИ В УМОВХАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ	93

СЕКЦІЯ 10. ФІНАНСОВА ЕКОНОМІКА

Батрак А. О., Мирошніченко Г. Б. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГРОШОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	98
Золковер А. О. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОТИДІЇ ТІНЬОВИМ ТРАНЗАКЦІЯМ	101
Ігнатенко Р. В. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНАЛЬНОГО БЮДЖЕТУ.....	103
Кисельова І. Ю., Діброва В. О. СТРАХУВАННЯ ВІД КОРОНАВІРУСУ В УКРАЇНІ	108
Фатюха Н. Г., Завальна Д. О. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ.....	111
Fisunen N. O., Vakulich M. M. FINANCIAL RESOURCES IN CORPORATE GOVERNANCE	115
Юнацький М. О., Осипенко С. О. ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ПОКАЗНИКИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	118

СЕКЦІЯ 11. БАНКИ ТА БАНКІВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Дубровін О. В. АКТИВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ КРЕДИТУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ	122
--	-----

Кармазіна В. С., Кисільова І. Ю. ІННОВАЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ ЯК ЧИННИК ПОКРАЩЕННЯ ДОВІРИ КЛІЄНТІВ	126
Контаровська М. В. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ	129
Няньчук Н. Ю. ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РОЗДРІБНИЙ БАНКІВСЬКИЙ БІЗНЕС.....	133

СЕКЦІЯ 12. ЕКОНОМІКА ФІРМИ

Костецька Н. І. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	138
Нищенко О. В., Драч Ю. В. АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	142
Онуфрієнко Н. Л., Канівець О. В. УПРАВЛІННЯ ЛАНЦЮГАМИ ПОСТАВОК В ЛОГІСТИЦІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	145
Свістунів О. С. АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ.....	150

СЕКЦІЯ 13. ЕКОНОМІКА І МЕНЕДЖМЕНТ ІННОВАЦІЙ

Біла М. В. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	155
Білий Р. Р. ФАКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	159
Демченко І. А. ОБГРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МІСТ НА ЗАСАДАХ КОНЦЕПЦІЇ РОЗУМНОГО МІСТА (SMART CITY).....	162
Литвин Н. Ю. ІННОВАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ	167

Мартинюк О. А., Раздорожний В. В. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ КІНОКОМПАНІЙ WARNER BROWSER, HBO, NETFLIX.....	172
Міщенко В. А., Домніна І. І. КОНЦЕПЦІЯ АНТИКРИЗОВОГО КОНТРОЛІНГОВОГО ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	175
Романко В. В. ОСНОВИ БЕЗКОНФЛІКТНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	179
Ситник Н. С., Вацяк Д. І. ОЦІНКА РІВНЯ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	182

СЕКЦІЯ 1. МІКРОЕКОНОМІКА

Ильяшенко Г. А.

студент

*Днепровский национальный университет
имени Олеса Гончара
г. Днепр, Украина*

ПОТЕНЦИАЛ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ОБЪЕКТ УПРАВЛЕНИЯ

Современные условия рынка характеризуются нестабильностью целей предприятия, изменчивостью спроса и предложения, цен на товары и факторы производства, изменениями в конкурентной среде, глобализацией бизнеса и другими макро- и микроэкономическими факторами.

При таких условиях успех деятельности предприятия определяется результатом решения одной из первоочередных задач для руководящего звена предприятия: формирование и оценка имеющихся и перспективных возможностей предприятия, то есть его потенциала. Вместе с этим происходит оптимизация собственной деятельности предприятия и (или) осуществляется поиск скрытых возможностей по использованию имеющихся ресурсов при условии ограничений как внешней, так и внутренней среды.

Формирование и эффективное использование потенциала предприятия осуществляется с помощью построения системы управления. Сам по себе потенциал, без надлежащего управления им, не создает предпосылок для улучшения финансового состояния предприятия, его финансовой устойчивости, платежеспособности, уровня прибыльности, производственной эффективности, конкурентоспособности и прочее. Учитывая вышеуказанные факторы, исследование теоретических аспектов управления потенциалом предприятия является актуальной научной задачей [1].

Формирования потенциала является одним из основных процессов реализации экономической стратегии предприятия и предусматривает создание и организацию эффективной системы

ресурсов и компетенций предприятия таким образом, чтобы в результате их взаимодействия, был достигнут успех в реализации стратегических, тактических и оперативных задач деятельности предприятия.

Исходя из определения потенциала предприятия, становится понятным, что качество оценки составляющих потенциала и постановка корректной цели управления будут иметь непосредственное влияние на показатели эффективности процесса управления потенциалом. Такое утверждение требует уточнения понятий эффективности и соответственно эффективности управления потенциалом с целью определения не только его сущности, но и способов конкретной оценки. Уровень адаптации и эффективности развития предприятия зависят от его имеющегося потенциала, который выступает как отражение состояния внутренней среды предприятия, то есть как некоторая система свойств, которая позволяет выявить внешние отношения в целостных проявлениях [2].

Необходимость построения системы управления использованием имеющихся ресурсов и возможностями каждого предприятия по достижению лучших результатов собственной деятельности является следствием объективных требований современной рыночной экономики. В экономических условиях мира и Украины в частности вопросы эффективности использования потенциала предприятий разных отраслей, оптимизации их деятельности и удержания конкурентных преимуществ на рынке приобретают особую актуальность.

Независимое сосуществование в динамической конкурентной среде и при необходимости обеспечения адаптации предприятий к деятельности в условиях переменного внешней среды требует разработки модели стратегического управления развитием потенциала предприятия с акцентом на решение проблем, способствующих эффективной реализации стратегического процесса. Основной целью управления потенциалом предприятия является поиск путей совершенствования потенциала через формирование оптимальной структуры (по составу и соотношению компонентов на базе их синергического взаимодействия) с целью его

стратегического развития и достижения долгосрочных целей предприятия [3].

Совершенствование системы управления производственным потенциалом предприятия должно происходить по следующим основным направлениям:

- совершенствование организационной структуры управления производственным потенциалом предприятия;
- оптимизация менеджмента и бизнес-процессов путём улучшения системы планирования, учета и контроля за основными показателями производственного потенциала предприятия;
- совершенствование процесса управления производственными ресурсами и запасами; повышение эффективности внедрения инноваций на предприятии, улучшение качества производимой продукции [4].

Вследствии вышеизложенных фактов можно утверждать, что эффективное функционирование и обеспечение конкурентоспособности предприятий и других субъектов хозяйствования требует качественного развития материально-технического, структурно-функционального, социально-трудового и других элементов потенциала.

Список использованных источников:

1. Зеленська М.О. Ефективність управління потенціалом підприємства. *Економіка та держава*. 2011. № 9. С. 80-82.
2. Грабчук О.М., Бовсуновська Г.С. Теоретичні аспекти управління потенціалом підприємства. *Управління розвитком*. 2016. № 4. С. 150–155.
3. Шандрівська О.Є., Кузяк В.В., Бек О.М. Підходи до управління потенціалом підприємства та його стратегічним розвитком. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2013. № 776. С. 442–448.
4. Кривончак О.В., Фурман Н.В. Шляхи покращення використання виробничого потенціалу підприємства. *Наука й економіка*. 2015. № 2. С. 49–52.

Kushyk-Strelnikov Y. V.

Lecturer, Department of Economics and Management

Institute of Innovative Education,

Kyiv University of Construction and Architecture

Kyiv, Ukraine

MANAGEMENT OF CONSTRUCTION ENTERPRISES IN MODERN CONDITIONS

With the ongoing slowdown in the construction market, reducing the number of construction projects to be prepared and implemented, and the corresponding reduction in construction and special works, there is a systemic trajectory of construction companies to increase the requirements for leading participants in construction projects as a leading component of competitiveness, one of the key requirements for their successful implementation is throughout the project life cycle. In our country there are no effective mechanisms to increase the motivation of construction participants to attract the latest management systems. This trend creates contradictory requirements and evaluation criteria for projects to create new products and services. In such conditions, innovative mechanisms for managing construction companies and programs based on the modernization of the investment and construction cycle and the system of construction organization become especially relevant. The implementation of these principles in the context of the ongoing decline in construction production is becoming an important factor in attracting investment in domestic construction from foreign partners. Creation of construction organization tools for methodological substantiation and applied support of construction projects on the basis of process management in the format of domestic construction development is an urgent problem.

The place of any industry in the economic complex of the country and its role in social production are determined by the impact of the final results of its operation on the economic and social development of the country and relations with other industries. Construction companies play a key role in the expansion of any production (due to the construction and commissioning of new facilities, reconstruction, modernization of production). products of almost all industries.

A set of contractors and specialized construction companies, manufacturers of building materials and structures, mechanization and transport, design and research institutes, educational institutions, construction exchanges, engineering, consulting, management and other organizations specializing in the performance of works and services in the field of construction, represent a building complex. It can also include all business entities in the production and infrastructure sector, sectoral authorities (state, regional), which by their functional orientation, include, participate in or assist in the creation of construction products.

Today, all components of the construction industry are facing the problem of the crisis and, as a consequence, reducing the efficiency of construction companies, its recovery and increase the competitiveness of enterprises – the priorities facing the economy.

There are many methods to improve the efficiency of the enterprise. One of the modern methods is process management. The advantage of the process approach is the continuity of management, which it provides at the junction of individual processes within the system, as well as their combination and interaction.

When applied within a quality management system, this approach emphasizes the importance of:

- understanding and compliance with requirements;
- the need to consider processes in terms of creating additional values;
- achieving results in the performance of processes;
- continuous improvement of processes based on objective measurements [1].

References:

1. Litvin B.O. Estimation of efficiency of development of construction production / B.O. Lytvyn // Economic analysis. – 2009. – Issue 3 (19). – P. 22–25.
2. Novykova I.V. Management of competitiveness of construction enterprises in terms of technological change / Kyiv-Kherson: Kyiv. nat. University of Construction and Architecture; Published by PE Vyshemirsky VS, 2015. – 360 s.
3. Fig GA The policy of innovation and investment development of the region in terms of market transformations: a structural approach: Monograph // [G.A. Smokvina, S.V. Filippova]; Odessa National Polytechnic University. – Odessa: Bukaev V.V., 2008. – 74 p.

СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМЕТРИКА

Лось В. О.

кандидат економічних наук, доцент

Зачепило Д. А.

студентка

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Безробіття – явище соціально-економічного характеру, яке характеризується тим, що особи не зайняті в процесі виробництва та не отримують заробітну плату. Існує три види безробіття: циклічне, фрикційне та структурне [2]. Перший вид виникає під час циклічних коливань економіки (звільнення під час рецесії та наймання на роботу під час економічного росту. Другий вид пов'язано з плинністю робочої сили, а третій вид виникає в наслідок зміни структури економіки (одні галузі переходять в занепад, а інші розвиваються. Зазначимо, що існує синтез фрикційного та структурного безробіття – природне. Економічний наслідок безробіття проявляється в тому, що відбувається навантаження на державний бюджет в подвійному обсязі, а саме, коли людина втрачає місце роботи, вона не в змозі сплачувати податки до бюджету країни та вона отримує допомогу з держаного бюджету через втрату роботи [2].

Сьогодні питання безробіття є актуальним, адже, коли таке соціальне явище, як безробіття перевищує природний рівень, то тоді відбуваються втрати потенційного ВВП, знижується купівельна спроможність населення та нераціонально використовується людський капітал. Тому доцільно буде провести статистичний аналіз та прогнозування рівня безробіття в Україні. За офіційними статистичними даними [1] чисельність безробітних в Україні за останні 20 років у середньому становить 1774 тис. осіб щороку (рис. 1).

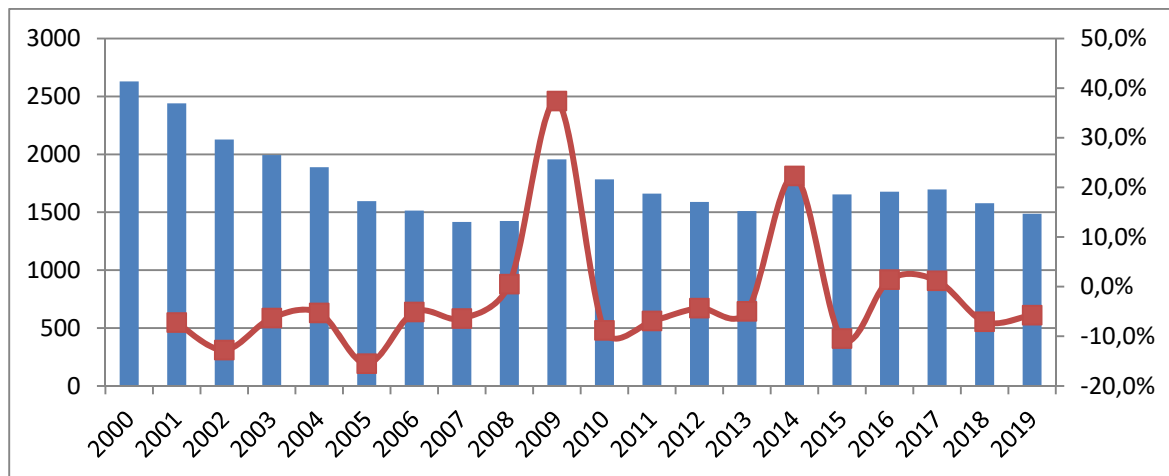

Рис. 1. Чисельність безробітних осіб працездатного віку

З рис. 1 видно, що до 2008 року чисельність безробітних скорочувалась у середньому на 8,4% щороку. Різке зростання на 37,4% відбулось у 2009 році, що пов'язано зі світовою економічною кризою, яка була найгіршою з часів великої депресії. У цей час спостерігався різкий спад виробництва і як наслідок зросла чисельність безробітних.

Далі спостерігається коливальна динаміка чисельності безробітних, яка характеризується скороченням. Так, у середньому щороку (з 2010 р. по 2019 р.) чисельність безробітних скорочувалась на 2,3%. Максимальна чисельність безробітних за остання 20 років зафіксовано у 2000р. на рівні 2630 тис. осіб, а мінімальна у 2008 році – 1416,7 тис. осіб.

Загалом у 2019 році порівняно з 2018 роком відбулося скорочення чисельності безробітних на 5,7%, а відносно 2000 року на 43%. Наявна динаміка свідчить про позитивну динаміку скорочення безробіття і це добре впливає на економічний стан України, через те, що збільшуються податкові надходження до бюджету та зменшуються витрати на допомогу безробітнім.

Для того, щоб дослідити, як зміниться безробіття у 2020 році, нами було побудовано прогноз. Для розробки прогнозу було застосовано два методи короткострокового прогнозування, а саме: метод експоненційного згладжування та метод ковзного середнього. Проаналізувавши отримані результати за методом ковзного середнього при $n=3$; 5; 7, можна зробити висновок, що найточніше значення прогнозу у випадку $n=5$ та становить

1618,66 тис. осіб. За методом експоненційного згладжування також було побудовано три прогнози для $\alpha=0,3$; $0,5$; $0,7$ і на основі середньої квадратичної помилки, можна зробити висновок, що найточніше значення було отримано при $\alpha=0,7$ (1524,406 тис. осіб). І опираючись на отримані дані можна зробити висновки, що найкращім з методів є метод ковзного середнього.

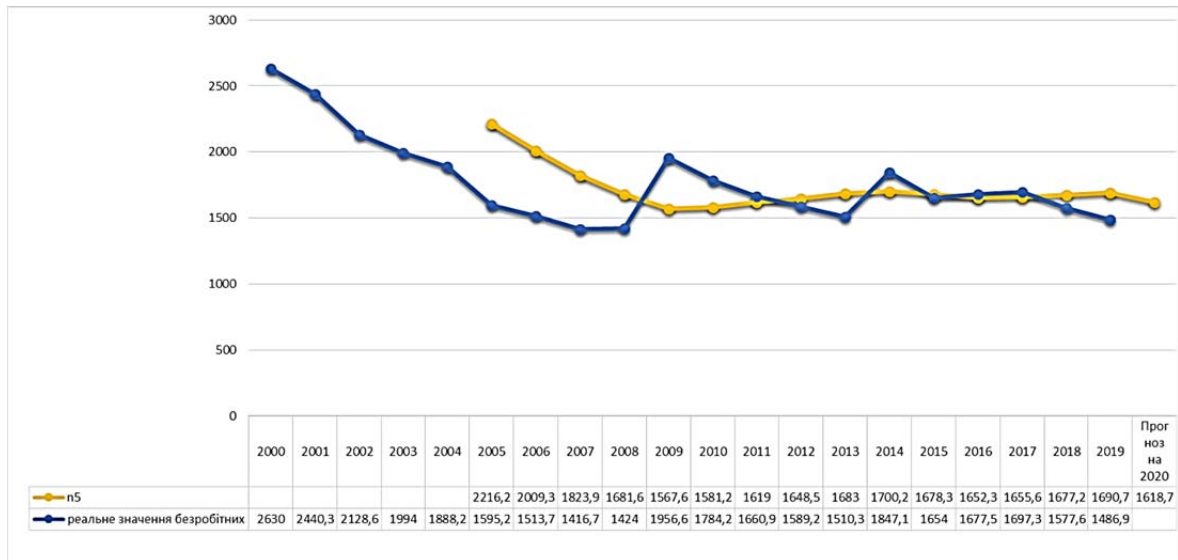

Рис. 2. Побудова прогнозу за методом ковзного середнього для $n=5$ відповідно до реальних значень

Провівши дослідження економічного явища – безробіття за допомогою статистичних показників, та побудувавши прогноз на 2020 рік, ми дійшли висновку, що чисельність безробітних зросте на 8% (з 1486,9 тис. осіб до 1618,66 тис. осіб). Причинами такого зростання у першу чергу є наслідки карантинних заходів пов'язаних з пандемією COVID-19, що викликало велику кількість економічних проблем у всьому світі. Для зменшення безробіття в Україні необхідно впроваджувати державну та регіональну програми зайнятості а також, приведення законодавства відповідно до міжнародних норм та захист внутрішнього ринку праці що, забезпечить сприятливі умови для малого та середнього бізнесу, а також підприємницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/rp.htm (дата звернення 07.12.2020).

2. Кір'ян Т.М., Шаповал М.С. Визначення впливу різноманітних видів, форм зайнятості та безробіття населення на стан національного ринку праці. *Вісник економічної науки України*. 2015. № 1 (28). С. 72–81.
3. Економіка праці й соціально-трудові відносини: підручник / За заг. ред. О.В. Шкільова. Київ : ЦП «Компринт». 2015. 750 с.

Наумова М. А.

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри економічної та управлінської аналітики*

Гончарук Н. С.

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри
економічної та управлінської аналітики*

*Донецький національний університет імені В. Стуса
м. Вінниця, Україна*

ПРОГНОЗУВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Стан ринку праці України характеризується цілим рядом негативних наслідків, які пов'язані з дисбалансом між попитом та пропозицією робочої сили та зростанням рівня безробіття. Динаміка рівня безробіття та відповідних інших показників ринку праці наведена на рис. 1.

Згідно з даними Державної служби статистики та Міністерства фінансів України [1; 2] за період з 2000 по 2019 рр. відбулося істотне скорочення чисельності населення нашої країни, з 48923,2 тис. осіб до 41902,4 тис. осіб у зв'язку з падінням народжуваності, зростанням міграції, втратою територій внаслідок військового конфлікту на сході країни та анексії Криму. Відповідно зайняте населення скоротилося з 18520,7 тис. осіб у 2000 році до 15894,9 тис. осіб у 2019 році. Однак за останні три роки динаміка змінилась, відбувалось поступове збільшення чисельності зайнятих на 421,9 тис. осіб. Що стосується чисельності безробітного населення країни, то аналіз його динаміки показує відносно позитивну тенденцію, скорочення з 2630 тис. осіб до 1486, 9 тис. осіб у 2019 році, причому за останні три роки – на 210,3 тис. осіб.

Але, якщо подивитись на рівень безробіття, що показує частку чисельності безробітного населення, розрахованого за методологією МОП, у чисельності економічно активного працездатного населення, то достатньо істотне скорочення відбулося у 2000–2002 рр. (на 2,1%), а за останні 17 років тільки на 1,7% [3].

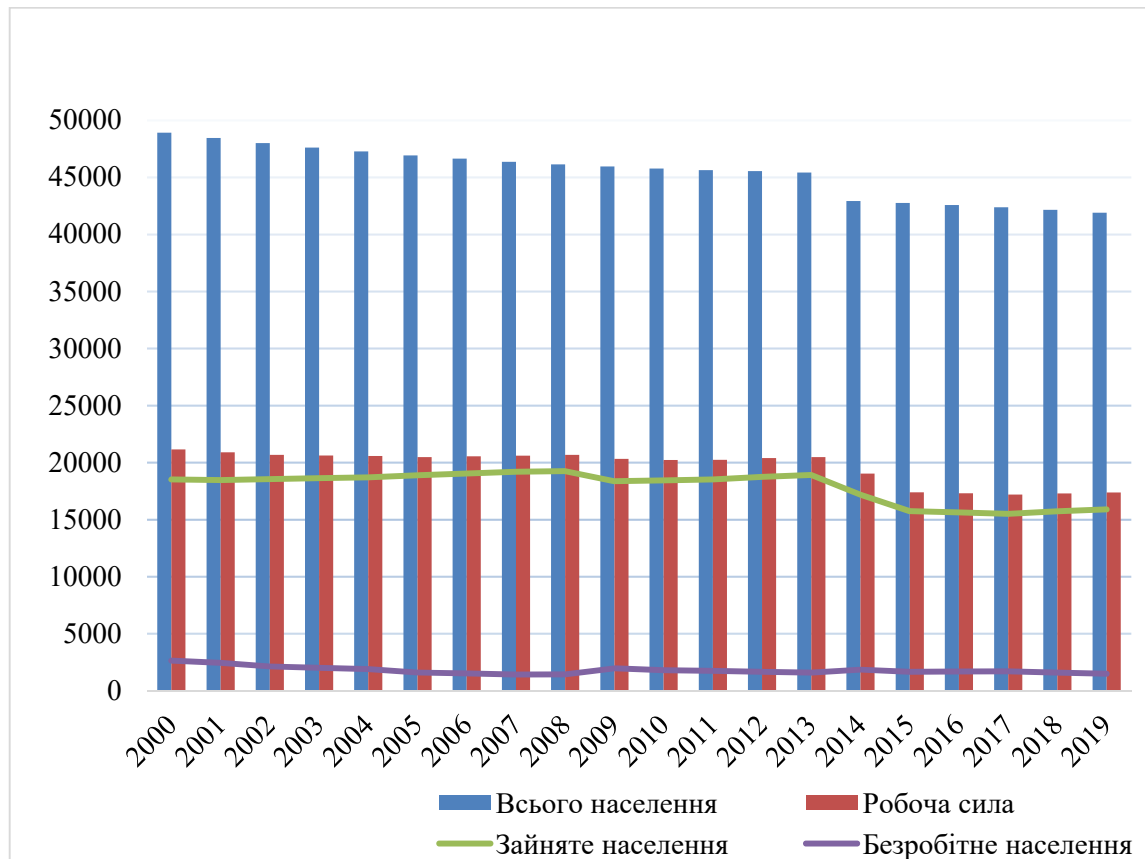

Рис. 1. Динаміка показників ринку праці в Україні за 2000–2019 рр.

Джерело: складено авторами на основі [1; 2]

Складемо економетричну модель для прогнозування зайнятості населення України:

$$Y = 36270,93 - 13233,49 \cdot x_1 - 49,25 \cdot x_2 - 361,95 \cdot x_3 - 0,6 \cdot x_4 - 33,74 \cdot x_5, \quad (1)$$

де Y – зайняте населення у віці 15–70 років у середньому, тис. осіб;

x_1 – довгострокова трудова міграція. у відсотках до загальної чисельності населення (ДТМ);

x_2 – індекс інфляції (ІІ);

x_3 – рівень неформальної зайнятості (кількість неформально зайнятого населення віком 15–70 років, у % до загальної кількості зайнятого населення) (РНЗ);

x_4 – динаміка суми заборгованості із виплати заробітної плати млн. грн, станом на 1 січня (ДСЗізВЗП);

x_5 – частка населення із середньодушовими еквівалентними доходами у місяць, нижчими законодавчо встановленого прожиткового мінімуму (%) (ЧНізСДЕД).

На основі вищенаведеної економетричної моделі складемо системно-динамічну модель у ППП «Powersim» [4]:

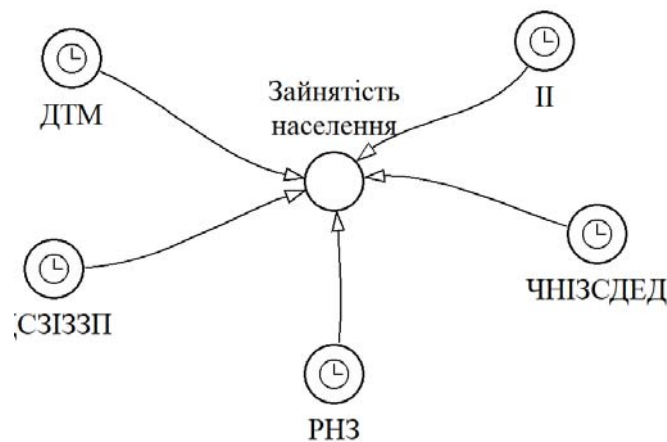

Рис. 2. Системно-динамічна модель прогнозування зайнятості населення України

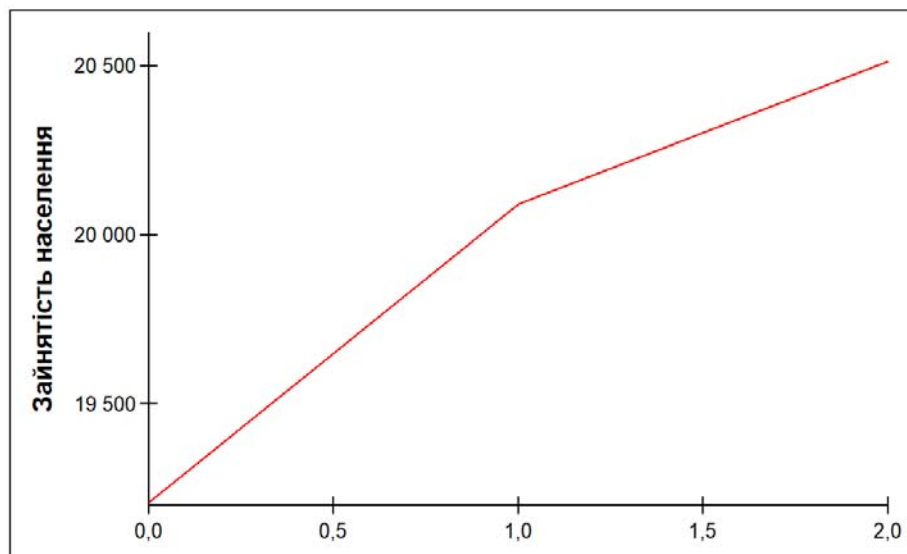

Рис. 3. Графік прогнозування зайнятості населення України на 2 роки вперед на основі системно-динамічної моделі

Отже, зайнятість населення України у 2021 році згідно прогнозу буде досягати 20513 млн. осіб, тобто зростає на 25% порівняно з 2018 роком (рис. 3). Це свідчить про зростання трудового населення та зменшення безробіття, незважаючи на масову трудову міграцію.

На даний час ситуацію, яка виникла на ринку праці України, необхідно негайно вирішувати уряду країни шляхом покращення соціально-економічного життя населення, а також шляхом забезпечення відповідних умов праці та гідною її оплатою, крім того, треба надавати соціальну підтримку та нарощувати нові робочі місця [5].

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Мінфіну України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy>.
3. Гончарук Н.С., Наумова М.А. Формування доходів населення України як один з чинників функціонування ринку праці. Науковий журнал «Підприємництво та інновації». 2020. № 13. С. 83–88. Режим доступу: <http://www.ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/352/344>.
4. Сидоренко В.Н. Системно-динамическое моделирование в среде POWERSIM: Справочник по интерфейсу. *МАКС-ПРЕСС*. 2001. 159 с.
5. Гончарук Н.С., Наумова М.А. Системно-динамічне моделювання основних показників ринку праці України. Науково-практичний журнал «Причорноморські економічні студії». 2020. 55/2020. Режим доступу: http://bses.in.ua/journals/2020/55_2_2020/20.pdf.

Радєва О. Г.

кандидат економічних наук, доцент

Зачепило Д. А.

студентка

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

ОЦІНКА ТА ВИЗНАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ НЕРУХОМОСТІ ЗГІДНО З МІЖНАРОДНИМ СТАНДАРТОМ БУХГАТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Інвестиційна нерухомість – це актив, який отримується для того, щоб збільшити капітал підприємства (суб'єкта господарювання) або для отримання платежів по оренді.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) – це сукупність методів, визначень та процедур, які використовуються для ведення процесу бухгалтерського обліку, що виокремлює правила подання загальної фінансової звітності для того, щоб зіставити з фінансовою звітністю за минулий період в середині одного підприємства, а також з іншими суб'єктами.

Таким чином, положеннями МСБО 40 слід керуватися при відображенні в обліку такої інвестиційної нерухомості, як:

1. Земля, яка не призначена для продажу, тобто використовується з метою збільшення капіталу.

2. Земля, використання якої ще не визначено, тобто її утримують для майбутнього, але не визначено для чого (як зайняту нерухомість чи для продажу).

3. Будівля, що надана в оренду на підставі угоди про операційну оренду.

4. Будівля, що утримується для надання в операційну оренду.

5. Будь-яка нерухомість, яка модернізується для того, щоб в майбутньому її використовували в якості інвестиційної нерухомості.

Для того, щоб визначити інвестиційну нерухомість як актив має бути виконано дві умови:

1. В майбутньому будуть отримані економічні вигоди, від використання даного об'єкта як інвестиційну нерухомість.

2. Собівартість можна достовірно визначити.

Собівартість включає в себе ціну придбання та видатки, які пов'язані з процесом придбання (плата за послуги, податки, тощо).

До всієї інвестиційної нерухомості може бути застосована така облікова політика, як оцінка за собівартістю та за справедливою вартістю.

Справедлива вартість в загальному розумінні – це сума, яку можна отримати при обміні активу на загальних умовах.

Коли підприємство (суб'єкт господарювання) застосовує метод справедливої вартості то, це означає, що активи потрібно обліковувати за переоціненою вартістю з вирахуванням зносу, та збитків (при зменшенні корисності). А самі переоцінки необхідно проводити регулярно для того, щоб балансова вартість суттєво не відрізнялась від справедливої на дату балансу.

Отже, робимо висновок, що тільки грамотні прораховані та зважені підходи до обрання методу оцінки інвестиційної нерухомості дозволять підприємствам (об'єктам господарювання) збільшувати капітал підприємства та отримувати орендні платежі, а це неможливо без повного вивчення теоретичної інформації сучасної облікової науки.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО 40). URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/ias40.pdf>.

СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІЧНА СТАТИСТИКА

Онуфрієнко Н. Л.

старший викладач кафедри маркетингу та логістики

Національний університет «Запорізька політехніка»

м. Запоріжжя, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОБҐРУНТУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Використання методів статистичного аналізу для обґрунтування управлінських рішень підприємства, окремої галузі або регіону визначається поставленими при цьому завданнями, суттю і особливостями соціально-економічного явища або процесу, що вивчається, залежить від характеру та якості вихідної інформації, отриманої під час проведення статистичного дослідження. Статистичне дослідження, яке проводиться на об'єкті управління включає в собі певні етапи, що виконуються послідовно: перший етап, це статистичне спостереження, другий етап – статистичне зведення і групування даних статистичного спостереження, третій етап – статистичний аналіз зведеного та опрацьованого матеріалу. На кожному з етапів статистичного дослідження, яке проводиться на об'єкті управління, необхідно застосовувати відповідні статистичні методи.

На першому етапі статистичного дослідження необхідно широко застосовувати метод масового статистичного спостереження, який забезпечує повноту і репрезентативність отриманої інформації, дає інформаційну базу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

На другому етапі статистичного дослідження – використовуються методи статистичних групувань, абсолютних, відносних, середніх і варіаційних величин, статистичних таблиць, що дозволяє виділити в статистичній сукупності якісно однорідні соціально-економічні типи, групи й підгрупи і тим самим дати узагальнюючу характеристику з точки зору управління процесами, які відбуваються на підприємствах, в окремих галузях або регіонах [1; 2].

На третьому етапі статистичного дослідження слід провести всебічний аналіз статистичної інформації, на базі якого формуються відповідні висновки, пропозиції і конкретні рекомендації щодо прийняття і обґрунтування управлінських рішень [1].

На цьому заключному етапі статистичного дослідження для характеристики динаміки і виявлення причинно-наслідкових взаємозв'язків соціально-економічних явищ та процесів, необхідно використовувати наступні методи статистичного аналізу: метод аналітичних групувань, балансовий метод, ряди динаміки, метод ланцюгових підстановок, метод порівняння паралельних рядів, індексний метод, графічний метод, методи математичної статистики з використанням комп'ютерних інформаційних технологій.

Метод аналітичного групування полягає у тому, що сукупність розбивається на групи за факторною ознакою (X), далі по кожній групі та по сукупності визначаються середні значення X та Y . Порівняння середніх значень факторної та результативної ознак дозволяє зробити певні висновки про наявність та напрямок взаємозв'язку між ними, також можна визначити показники співвідношення між приростами середніх. Балансовий метод вивчення економічних явищ і процесів застосовується у випадках, коли необхідно дослідити співвідношення двох груп взаємопов'язаних економічних показників. Дослідження за допомогою рядів динаміки дає змогу охарактеризувати процес розвитку соціально-економічних явищ та процесів, розкрити основні шляхи, тенденції і темпи цього розвитку. Метод ланцюгових підстановок полягає в тому, що ступінь впливу кожного фактора на загальний результат встановлюється послідовно, шляхом поступової заміни кожного показника іншим, причому один з них розглядається як змінний при незмінних інших. Метод порівняння паралельних рядів двох показників використовують для вивчення стохастичних (кореляційних) зв'язків, де один з показників є факторним (X), а другий – результативним (Y), основним завданням застосування цього методу є оцінка щільності взаємозв'язку та визначення його напрямку на основі розрахунку спеціальних коефіцієнтів. За допомогою методу статистичних індексів можна відображувати зміну у часі і просторі окремих простих показників та однойменних показників за складними сукупностями. Графічний метод є як

засобом лаконічного, компактного та наочного подання статистичних даних, так і могутнім знаряддям їх узагальнення й аналізу, а в деяких випадках – єдиним і незамінним інструментом їх дослідження. За допомогою методу математичної статистики можна описати результати експериментів та спостережень, а також побудовами різноманітні ймовірності математичні моделі, що можуть слугувати для обґрунтування та прийняття управлінських рішень.

Методичний, організаційний та інформаційний аспекти певною мірою поєднуються в технології статистичного забезпечення управління, яка в свою чергу охоплює собою сукупність і класифікацію відповідних завдань управління, послідовність їх виконання і статистичні методи обґрунтування управлінських рішень.

Отже, основними напрями використання методів статистичного аналізу для обґрунтування управлінських рішень, можна визначити наступні: формування інформаційної бази статистичного забезпечення управління на основі використання методів масового статистичного спостереження, зведення і групування даних, вибіркового методу; побудова системи показників статистичного забезпечення управління; аналіз складу і структури соціально-економічних явищ; оцінка пропорційності розподілу ресурсів і результатів діяльності об'єктів управління; статистичне дослідження взаємозв'язків елементів відтворення на основі використання балансового методу; структурно-функціональне моделювання; статистичний аналіз зміни соціально-економічних явищ у часі на основі використання рядів динаміки; статистичне прогнозування соціально-економічних явищ; дослідження сезонних коливань соціально-економічних явищ; аналіз взаємозв'язків між соціально-економічними явищами; факторний аналіз соціально-економічних явищ; статистичне оцінювання ризику економічної діяльності; комплексний аналіз ефективності економічного розвитку; оцінка відповідності результатів діяльності відповідним критеріям.

Використання методів статистичного аналізу створює умови для обґрунтування управлінських рішень у наступних основних напрямках [3]: підвищення ефективності структурної політики щодо розподілу й використання ресурсів; підвищення ефективності

соціального й економічного розвитку в диференційованому розподілі населення за соціально-економічними ознаками, підприємств за галузево-кількісними ознаками тощо; підвищення ефективності на основі регулювання пропорційності розподілу ресурсів і результатів діяльності; державне регулювання монополізму; підвищення рівня задоволення потреб споживачів, конкурентоспроможності на основі аналізу кон'юнктури ринку; підвищення ефективності та інтенсифікації на основі регулювання динаміки ефекту й витрат; регулювання динаміки обсягу ефекту з урахуванням динаміки ресурсів та ефективності їх використання; підвищення ефективності діяльності на основі оцінки й регулювання ризиків й кризових ситуацій; підвищення ефективності на основі оцінки й регулювання балансових зв'язків, у тому числі міжрегіональних, міжгалузевих, внутріфірмових тощо; підвищення ефективності діяльності на основі оцінки й регулювання інвестиційної діяльності регіонів, галузей, видів діяльності, підприємств тощо; забезпечення умов додержання нормативів та критеріїв на основі оцінки їх виконання; підвищення ефективності діяльності на основі статистичного, у тому числі превентивного прогнозування.

Для обґрунтування управлінських рішень з використанням методів статистичного аналізу необхідно враховувати фактор недостатньої або викривленої інформації, тому для деяких функцій управління важко розробити чіткі та однозначні рекомендації, алгоритми або правила.

За результатами статистичного аналізу з використанням певних статистичних методів розробляються напрями управлінських рішень за наступними важливими і різними за змістом програмами статистичного забезпечення управління [3]: сталим соціально-економічним розвитком країни; економічним потенціалом розвитку об'єкта управління; управлінські рішення щодо доходів і витрат населення з метою підвищення його життєвого рівня.

Отже, методи статистичного аналізу ґрунтуються, в першу чергу, на збиранні та обробці певних статистичних матеріалів. Також характерною рисою цих методів є те, що враховують випадкові впливи та відхилення соціально-економічних явищ та процесів, включають методи теорії ймовірностей та математичної

статистики. В практиці управління широко використовують наступні методи цієї групи: кореляційно-регресійний аналіз; дисперсний аналіз; факторний аналіз; кластерний аналіз; методи статистичного контролю якості та надійності тощо. Системне та комплексне використання методів статистичного аналізу для обґрунтування управлінських рішень дає підприємству, окремій галузі або регіону можливість отримувати теоретичні та практичні висновки щодо тенденцій, закономірностей соціально-економічних явищ та процесів, що досліджуються, а також встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між певними соціально-економічними явищами і процесами, що відбуваються на окремих об'єктах управління, визначити взаємодію різних факторів і їх вплив на результати діяльності підприємства, окремій галузі або розвитку регіону, розробити та впровадити відповідні управлінські рішення, оцінити їх ефективність та змодельовати можливі економічні і соціальні наслідки управлінських рішень, що будуть запроваджені.

Список використаних джерел:

1. Костюк В.О. Прикладна статистика: навчальний посібник / В.О. Костюк; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2015. – 191 с.
2. Статистичні методи оцінки регіонального розвитку: навчальний посібник / О.В. Раєвська, І.В. Аксьонова, Г.І. Свидло; під ред. д-ра екон. наук, проф. Раєвської О.В. – Харків : ФОП Александрова К.М., 2016. – 328 с.
3. Головач А.В., Захожай В.Б., Головач Н.А. Статистичне забезпечення управління економікою: прикладна статистика: навчальний посібник / А.В. Головач, В.Б. Захожай, Н.А. Головач. – Київ : КНЕУ, 2005. – 408 с.

Фархшатова О. В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри менеджменту та маркетингу

Європейський університет

м. Київ, Україна

ОЦІНКА ВПЛИВУ СИСТЕМНИХ ДИСБАЛАНСІВ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ

У сучасній вітчизняній економічній ситуації сформувалася значна схильність впливу зовнішніх криз і дисбаланс кон'юнктури, що відображається на її низькій конкурентоспроможності. Серед основних причин сформованої ситуації виступають: технічна недосконалість, коливання та неефективність методів державного управління і фінансової політики, розбалансованість системного поетапного розвитку промисловості тощо. Оцінка головних показників макроекономічного розвитку вітчизняної економіки за останні роки повинен проводитися з метою пошуку та формування тенденцій, які послаблюють вплив кризових трансформації на промисловість країни.

Вивчення базових соціально-економічних показників розвитку України за період з 2014 по 2019 рр. свідчить про перевагу наступних тенденцій: обсяг реалізованої промислової продукції формує базову бюджетоутворюючу частину грошових надходжень країни. При цьому більша частина припадає на оборот роздрібної торгівлі, хоча в 2015 р. він майже в півтора рази поступався промислового виробництва. Не виявлено суттєвих змін в показниках обсягів продукції сільського господарства і обороту роздрібної торгівлі в 2015–2016 рр. Але обсяги реалізованої промислової продукції за даний період істотно зменшилися в результаті кризових поштовхів в економіці.

Суттєвою відмінною рисою для економіки України є прискорені темпи зношення основних засобів. Наприклад, в 2016 р. загальний рівень зносу основних засобів складав 78,2%. Таке значення показника можна пояснити як одну з головних параметрів низької конкурентоспроможності української економіки та

негативної тенденції показників соціально-економічного розвитку країни в цілому.

Якщо дослідити темпи зменшення ключових показників соціально-економічного розвитку економіки України, то можна зафіксувати декілька критичних напрямів, що намітилися: в 2014–2015 рр. відбулося падіння показників обсягу реалізованої промислової продукції та зменшення обсягів виконаних будівельних робіт і обороту роздрібної торгівлі.

Узагальнюючі висновки про рівень соціально-економічного розвитку країни важливо формувати не тільки на базі вивчення динаміки основних макроекономічних показників, але і враховуючи їх пропорційність між собою, а також слід аналізувати їх структурні параметри.

Джерелами негативних диспропорцій в промисловості України також виступають порушення балансу у функціонуванні промислових підприємств. Висновки про це важливо базувати на результатах аналізу динаміки загальних показників розвитку промисловості (табл. 1). У 2015–2016 рр. помітне зменшення індексів промислового виробництва по переробній промисловості і її основним підгалузям (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка індексів промислового виробництва
за галузями економіки**

Галузь промисловості	Індекси промислового виробництва, %					
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Промисловість	78,1	79,2	111,2	107,3	99,5	95,3
<i>Добувна промисловість</i>	89,4	90,1	103,7	106,9	101,9	100,4
<i>Переробна промисловість</i>	73,5	74,2	113,9	107,7	98	92,3
металургійне виробництво і виробництво готових металевих виробів	73,3	73,9	112,2	108,5	96,4	94,2
машинобудування	55,1	55,8	136,1	116,9	96,7	86,2
<i>Виробництво і розподіл електроенергії, газу і води</i>	88,9	89,1	109,5	105,4	102	98,7

Джерело: [1]

Аналіз таблиці 1 вказує на падіння обсягів виробництва за основними видами продукції металургійної та машинобудівної галузі. У 2015 р. зафіксовано покращення виробництва продукції верстатобудування тільки на 3,6%, хоча в 2011 р. приріст за даним видом продукції становив 35,5%. Такий результат сигналізує про недосконалість в завантаженні виробничих потужностей підприємств за всіма галузями промисловості в країні.

Суттєво змінилися обсяги виробництва напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям. Про такі зміни свідчить збільшення частки напівфабрикатів у промисловому виробництві. Так, критичний вплив такої тенденції суттєво поглиблюється, враховуючи особливостями регіонального розміщення виробництва.

Індекси промислового виробництва основних промислових регіонів демонструють позитивну динаміку в цілому за період 2000–2012 рр., за винятком кризового періоду 2008–2009 рр. Найбільш високі темпи промислового виробництва серед аналізованих регіонів були характерні в 2011 р. для Донецької та Луганської областей.

У 2016 р. зафіксовано зменшення показників промислового виробництва в таких областях як Донецька, Запорізька, Луганська і Харківська. При цьому перелічені області показали нижчі від середніх індексів промислового виробництва по Україні.

Слід зауважити, що офіційна статистична інформація за 2014 р. вказує на те, що першими в переліку за обсягом реалізованої промислової продукції були Дніпропетровська і Харківська області. Так, частка реалізованої промислової продукції Харківської області в 2014 р. складала 19,3%, а в Дніпропетровській – 18,8%. Якщо порівняти: по Луганській області даний показник склав 5,2%, а по Запорізькій – 7,8%.

Слід звернути увагу, що відзнаками регіонального розміщення виробництва є переважна кількість «непромислових областей», для яких даний показник складає від менше 0,4%. Такі значення вказують на відсутність ефективності регіонального розміщення промислового виробництва. На жаль, це наслідки, успадковані ще з радянських часів, які виступають перешкодою формування принципів стійкого розвитку промисловості. Також важливий момент – промислові регіони піддаються підвищеному техноген-

ному навантаженню, що веде за собою чого порушення збалансованості не лише їх розвитку, а також й підприємств, що знаходяться на їх території.

Таким чином, проаналізовані показники сигналізують про поглиблення проблем дисбалансів української промисловості. Це впливає на показники витрат ресурсів, енергоємності, продуктивності праці, витрат на одиницю продукції, рентабельності виробництва, темпів впровадження інновацій, а також безліч інших показників ефективності розвитку промислових підприємств.

Причинами такої тенденції є не лише неефективність фінансової і промислової політики, що сформувалася неефективною практикою державного управління, але і перебільшенням показників застарілих основних фондів підприємств, технологічною відсталістю виробництва тощо. Так, головною з імовірних причин неефективних напрямів в промисловості виступає наявність системних дисбалансів у функціонуванні і розвитку підприємств.

Список використаних джерел:

1. Доповідь «Про соціально-економічне становище України»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Indices / Human Development Reports (HDR) / United Nations Development Programme (UNDP): [Електронний ресурс] / UNDP, 2016. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/statistics>.
3. ConstraintsandChallengesArisingfromDemographicTransitions/Imbalances. The Role of Public Administration in Building a Harmonious Society: [Електронний ресурс] / Asian Development Bank, 2017. – Режим доступу: <http://www.adb.org/documents/Books/Role-PublicAdmin-Building-Harmonious-Society/session4.pdf>.

СЕКЦІЯ 4. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Ляшенко В. І.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу проблем регуляторної політики
і розвитку підприємництва*

Трушкіна Н. В.

*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
відділу проблем регуляторної політики
і розвитку підприємництва*

*Інститут економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна*

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОГО КЛАСТЕРУ В ЕКОНОМІЧНОМУ РАЙОНІ «ПОДІЛЛЯ»¹

На даний час серед ключових пріоритетів розвитку регіональної економіки визначено модернізацію транспортної інфраструктури з використанням кластерного підходу. Це відповідає основним положенням «Стратегії національної безпеки України», схваленою Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020, Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки та Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року. Особливо це актуально для активізації інноваційного розвитку економічних районів України на засадах смарт-спеціалізації.

Розглянемо це на прикладі економічного району «Поділля», до складу якого входять Вінницька, Тернопільська, Хмельницька області. Цей район має передумови для створення транспортно-

¹ Дослідження виконано в рамках науково-дослідної роботи Інституту економіки промисловості НАН України «Формування інституційного середовища модернізації економіки старопромислових регіонів України» (номер держреєстрації 0118U004490, IV кв. 2018 р. – III кв. 2021 р.).

логістичного кластеру як інституту регіонального розвитку, серед них такі: вигідне географічне та логістичне розташування з наявними транспортними зв'язками для вантажних перевезень з різними країнами світу; розвинута мережа автомобільних шляхів; стратегічні автомагістралі; розгалужена залізнична мережа (виробничі підрозділи Жмеринської, Козятинської дирекції залізничних перевезень регіональної філії «Південно-Західна залізниця»; Тернопільської дирекції залізничних перевезень регіональної філії «Львівська залізниця» АТ «Укрзалізниця»); функціонування об'єктів авіаційної інфраструктури (міжнародні аеропорти «Вінниця», «Хмельницький», «Тернопіль») тощо.

За даними Державної служби статистики України, обсяги відправлення вантажів Південно-Західною залізницею збільшилися за 2010–2019 рр. на 33,3%, а Львівською – на 13,1%. Частка обсягів вантажоперевезень Південно-Західною залізницею зросла на 6,8 відсоткових пункти (з 8,1 до 14,9%) загального обсягу відправлень залізничним транспортом загального користування по Україні; Львівською – на 3,1 в.п. (з 5,8 до 8,9%).

За цей період вантажообіг Південно-Західної залізниці скоротився на 1,7%, а Львівської, навпаки, збільшився на 3,8%. Питома вага вантажообігу Південно-Західної залізниці зросла на 3,5 відсоткових пункти (з 19,4 до 22,9%) загального вантажообігу залізничного транспорту загального користування; Львівської – на 2,1 в.п. (з 8,5 до 10,6%) (табл. 1).

За даними Головних управлінь статистики у Вінницькій, Тернопільській, Хмельницькій областях, обсяги перевезених вантажів залізничним транспортом в економічному районі «Поділля» збільшилися за 2010–2019 рр. у 2,2 раза. Це пов'язано із зростанням обсягів у Тернопільській області в 3,7 раза і Вінницькій – в 1,6 раза. Частка обсягів вантажоперевезень залізничним транспортом у Вінницькій області скоротилася на 19,3 відсоткових пункти або з 73,9 до 54,6% загального обсягу по району. Значення цього показника в Тернопільській області відповідно зросло на 19,3 в.п. або з 26,1 до 45,4%. Встановлено, що у Хмельницькій області вантажоперевезення залізничним транспортом не відбуваються (табл. 2).

Таблиця 1

**Динаміка обсягів відправлення вантажів і вантажообігу
залізничного транспорту загального користування**

Роки	Південно-Західна залізниця		Львівська залізниця	
	обсяги вантажо- перевезень, млн т	вантажобіг, млрд ткм	обсяги вантажо- перевезень, млн т	Вантажо- обіг, млрд ткм
2010	29,1	42,4	20,6	18,6
2013	37,7	46,7	22,5	19,2
2014	38,5	46,7	22,8	20,0
2015	37,1	42,2	24,3	21,0
2016	36,9	38,4	23,6	21,1
2017	40,8	42,8	27,0	22,2
2018	38,5	41,4	26,4	21,9
2019	38,8	41,7	23,3	19,3

Джерело: складено за даними [1, с. 46, 50; 2, с. 42]

Таблиця 2

**Динаміка обсягів перевезених вантажів залізничним
транспортном в економічному районі, тис. т**

Роки	Економічний район «Поділля»	У тому числі області:		
		Вінницька	Тернопільська	Хмельницька
2010	5653,9	4179,0	1474,9	-
2011	6984,5	5092,0	1892,5	-
2012	8534,8	6239,0	2295,8	-
2013	8823,2	6024,0	2799,2	-
2014	9424,0	6379,0	3045,0	-
2015	10185,7	5596,0	4589,7	-
2016	10909,4	6311,0	4598,4	-
2017	11739,3	6885,0	4854,3	-
2018	11649,6	6487,0	5162,6	-
2019	12177,9	6649,0	5528,9	-

Джерело: складено за даними Головних управлінь статистики у Вінницькій, Тернопільській, Хмельницькій областях

За досліджуваний період обсяги вантажоперевезень автомобільним транспортом у районі зросли на 25% через збільшення обсягів у Тернопільській області на 67,9%; Хмельницькій – на 41,6%, а у Вінницькій області знизилися на 0,5%. Питома вага обсягів перевезених вантажів автомобільним транспортом у

Тернопільській області збільшилася на 5,4 в.п. (з 15,8 до 21,2%), у Хмельницькій – на 4,6 в.п. (з 35 до 39,6%). А частка обсягів автоперевезень у Вінницькій області знизилася на 10 в.п. або з 49,2 до 39,2% загального обсягу цих перевезень в економічному районі (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка обсягів перевезених вантажів автомобільним транспортом в економічному районі, тис. т

Роки	Економічний район «Поділля»	У тому числі області:		
		Вінницька	Тернопільська	Хмельницька
2010	61241,6	30147,0	9653,7	31440,9
2011	68232,0	34188,0	11568,4	22475,6
2012	73543,0	34657,0	15970,3	22915,7
2013	71930,1	33233,0	15576,2	23120,9
2014	76023,0	32814,0	17319,2	25889,8
2015	71386,1	30038,0	13766,3	27581,8
2016	73265,9	28907,0	14672,7	29686,2
2017	76663,1	27782,0	16657,9	32223,2
2018	81081,4	29195,0	18427,1	33459,3
2019	76580,6	30005,0	16209,3	30366,3

Джерело: складено за даними Головних управлінь статистики у Вінницькій, Тернопільській, Хмельницькій областях.

Загальний вантажообіг економічного району «Поділля» скоротився в 2019 р. порівняно з 2015 р. на 7,2% або з 29820,8 до 27659,4 млн ткм. Це відбулося у результаті зниження вантажообігу залізничного транспорту на 7,4% і автомобільного – на 6,4%. Таке скорочення обумовлено зменшенням вантажообігу залізничного транспорту в Тернопільській області на 13,4% і Вінницькій – на 7,1%. До того ж спостерігається тенденція зниження вантажообігу автомобільного транспорту в Хмельницькій області на 11,8% і Тернопільській – на 3,4%. Лише у Вінницькій області значення цього показника збільшилося на 1,9% (табл. 4).

Отже, у результаті досліджень [3–10] доведено, що ефективний розвиток регіональної транспортно-логістичної системи економічного району стримується множиною бар'єрів, які можна умовно розподілити за 10 групами: політичні, інституційні, інфра-

структурні, логістичні, тарифні, митні, інформаційні, інноваційні, інвестиційно-фінансові, екологічні.

Таблиця 4

**Динаміка вантажообігу за видами транспорту
в економічному районі, млн ткм**

Роки	Економічний район «Поділля»		У тому числі області:					
			Вінницька		Тернопільська		Хмельницька	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
2015	26283,4	3537,4	25130,9	880,5	1152,5	847,9	-	1809,0
2016	25296,3	3583,7	24187,1	945,7	1109,2	910,7	-	1727,3
2017	27620,6	3388,0	26323,9	946,6	1296,7	811,4	-	1630,0
2018	25014,7	3211,6	23146,0	894,0	1868,7	777,4	-	1540,2
2019	24347,0	3312,4	23349,1	897,4	997,9	819,4	-	1595,6

Примітка: залізничний транспорт (1); автомобільний транспорт (2)

Джерело: складено за даними Головних управлінь статистики у Вінницькій, Тернопільській, Хмельницькій областях

Для усунення вищеперелічених бар'єрів необхідно обґрунтувати й розробити науково-методичний підхід до інституційного забезпечення стратегічного розвитку транспортно-логістичного кластеру в економічному районі «Поділля». Це й стане напрямом подальшим наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Транспорт і зв'язок України за 2018 рік: стат. збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2019. 154 с.
2. Транспорт України за 2019 рік: стат. збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2020. 115 с.
3. Іванов С.В., Ляшенко В.І., Трушкіна Н.В. Правові аспекти створення транспортно-логістичних кластерів в регіонах України. *Gesellschaftsrechtliche Transformationen von wirtschaftlichen Systemen in den Zeiten der Neo-Industrialisierung*: Collective monograph / Akademie der Wirtschaftswissenschaften der Ukraine. Nürnberg : Verlag SWG imex GmbH, 2020. S. 661–668.
4. Ляшенко В.І., Іванов С.В., Трушкіна Н.В. Транспортно-логістичний кластер як елемент регіональної інноваційної інфраструктури Придніпровського економічного району. *Latest Technologies of Neo-industrial Transformations: Financial, Legal and Sociological Aspects*: Collective

- monograph / L. Gutsalenko, V. Liashenko, O. Sukach and others; ed. by Yu. Pasichnyk. Austria, Steyr : Shioda GmbH, 2020. P. 220–231.
5. Іванов С.В., Ляшенко В.І., Трушкіна Н.В. Транспортно-логістичний кластер як «ядро» оновленої регіональної транспортної системи Придніпровського економічного району. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Економічні науки*. 2020. Вип. 15. С. 360–367.
 6. Іванов С.В., Ляшенко В.І., Шамілева Л.Л., Трушкіна Н.В. Тенденції розвитку транспортно-логістичної системи Придніпровського економічного району. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 143–150. URL: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).143-150](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).143-150).
 7. Ivanov S., Dzwigol H., Trushkina N. Proposals for the Formation of a Transport and Logistics Cluster as an Institution of Regional Development (on the Example of Donetsk Economic Region). *Economic Herald of the Donbas*. 2019. No. 4 (58). P. 51–60. URL: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-4\(58\)-51-60](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-4(58)-51-60).
 8. Trushkina N.V., Rynkevych N.S. Proposals for the creation of the appropriate institutional conditions of the formation and development of logistic clusters in the economic regions of Ukraine. *Економічні інновації: зб. наук. праць*. Т. 21. Вип. 3 (72). Одеса: Ін-т проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2019. С. 138–149. URL: [https://doi.org/10.31520/ei.2019.21.3\(72\).138-149](https://doi.org/10.31520/ei.2019.21.3(72).138-149).
 9. Kwilinski A., Trushkina N. Logistics cluster as an institution of regional development in the context of economic modernization. *Science and practice: collection of scientific articles*. June 28, 2019, University of Macedonia. Midas S.A., Thessaloniki, Greece, 2019. P. 55–59.
 10. Іванов С.В., Ляшенко В.І., Трушкіна Н.В. Передумови формування та перспективи розвитку транспортно-логістичного кластера в Причорноморському економічному районі. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 46. Ч. 2. С. 16–24. URL: <https://doi.org/10.32843/bses.46-25>.

СЕКЦІЯ 5. ЕКОНОМІКА ГАЛУЗЕВИХ РИНКІВ

Пугачов М. І.

*академік НААН, доктор економічних наук, професор,
заступник директора, завідувач відділу*

Могильний О. М.

*доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник*

Грищенко О. Ю.

завідувач сектору

*ННЦ «Інститут аграрної економіки»
м. Київ Україна*

ВПЛИВ КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ ТА ПОШИРЕННЯ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ¹

В сучасному світі кожна держава особливу увагу приділяє виробництву агропродовольчої продукції, її розподілу, включаючи й зовнішню торгівлю. Не зважаючи на те, що окремі держави потерпають від браку агропродовольчої продукції, інші мають надлишок продовольства та прагнуть покращити якісний склад харчового раціону населення. Для всіх них продовольча проблема має глобальний характер, оскільки країни є учасницями глобальних товарообмінних операцій.

Забезпечення продовольчої безпеки є складною і багатоаспектною проблемою, для розв'язання якої необхідно виходити за межі окремої галузі та держави. Різноманіття авторських підходів до дослідження продовольчої безпеки узагальнено на рис. 1.

Узагальнюючи наукові підходи дослідників доцільно констатувати, що забезпечення продовольчої безпеки є складною і

¹ Підготовлено у рамках проєкту «Оцінювання впливу карантинних заходів, пов'язаних з COVID-19 для аграрного сектору й продовольчої безпеки держави та розроблення алгоритму дій щодо мінімізації негативних наслідків» № 2020.01/0313 конкурсу «Наука для безпеки людини та суспільства» за рахунок грантової підтримки Національного фонду досліджень України.

багатобічною проблемою, яка охоплює не тільки виробництво агропродовольчої продукції, але й розподіл і споживання продуктів харчування в державі та зовнішньоторговельні відносини. Зроблено висновок, що продовольча небезпека є наслідком розбалансування економічного механізму розподілу агрохарчової продукції між різними групами населення країни. Може проявлятися як з боку пропозиції (наприклад, дефіцит продовольства), так і попиту (низька платоспроможність громадян). На основі аналізу напрацювань науковців можна зробити висновок, що детермінантами забезпечення продовольчої безпеки держави є формування високої платоспроможності населення та достатньої пропозиції агропродовольчої продукції.

Рис. 1. Схематичний огляд підходів до дослідження продовольчої безпеки

Джерело: укладено авторами на основі [1, с. 57]

Відповідно, доцільно виділити такі основні компоненти блок-схеми продовольчої безпеки держави: з позицій забезпечення високої платоспроможності громадян та достатньої пропозиції агрохарчової продукції.

Запропонована схема окреслює детермінанти забезпечення продовольчої безпеки держави: формування високої платоспроможності населення (за рахунок створення умов для розвитку

економіки і підвищення доходів громадян, розвитку підприємництва тощо) та достатньої пропозиції агропродовольчої продукції (через сприяння виробництву вітчизняним аграрним сектором продовольства в достатніх обсягах, імпорту продовольства тощо).

Поширення COVID-19 та відповідних карантинних заходів призвело до зменшення доходів громадян та ускладнило підприємницьку діяльність. Заходи щодо контролю або пом'якшення спалахів COVID-19 впливають на глобальні ланцюги постачання продуктів харчування. Порушення в ланцюгах поставок продукції внаслідок блокування транспортних шляхів, транспортних обмежень та карантинних заходів призводять до суттєвого збільшення втрат продуктів харчування, особливо сільськогосподарських продуктів, що швидко псуються, таких як фрукти та овочі, риба, м'ясо та молочні продукти [2]. Обмеження перетину кордонів залишають мільйони сезонних працівників без засобів для існування, обмеження руху сезонних працівників не дає можливості вчасно збирати врожай, знижує урожайність в деяких країнах, одночасно обмежуючи транспортування продуктів на ринки, таким чином суттєво впливаючи на попит та пропозицію продовольства [2]. Обмеження руху вплинуло не тільки на економіку, але й на спосіб життя людей, а також на споживання й ринковий попит на продукти харчування. За перші два тижні блокування обсяг продажів продовольства зріс через панічні настрої населення. Змінилася структура споживання: відбулося збільшення закупівель як основних продуктів харчування, так і харчових продуктів з тривалим терміном зберігання.

Оскільки економічна діяльність сповільнюється у всіх галузях економіки, очікується високий рівень безробіття, втрата доходу та зростання витрат на продовольство, що ускладнить доступ до продуктів харчування для багатьох, зробить продукти харчування менш доступними, особливо для людей з низькими рівнями доходів. Адже ціни на основні продукти харчування почали зростати у той же час, коли у людей знизилися доходи. Окрім погіршення продовольчої безпеки в цілому, також очікується погіршення якості харчування для менш забезпечених верств, оскільки продукти з високою харчовою цінністю, як правило, дорожчі [3].

Підсумовуючи зазначене, загрози функціонуванню продовольчій безпеці, викликані поширенням пандемії COVID-19 та обмежувальних заходів доцільно класифікувати за рядом ознак:

- за джерелами: внутрішні (джерело на території держави), зовнішні (джерело розташоване за межами держави);
- за відношенням до діяльності людини: об'єктивні (формується незалежно від діяльності людини), суб'єктивні (пов'язані з неоптимальними управлінськими рішеннями);
- за ймовірністю реалізації: реальні (можуть здійснюватися в будь-який момент часу), потенційні (можуть реалізуватися в разі формування певних умов);
- за можливістю прогнозування: прогнозовані (на рівні держави та регіонального об'єднання) і непрогнозовані;
- за наслідками: загальні (впливають на всю територію держави або більшості її суб'єктів) і локальні;
- за величиною нанесеного (очікуваного) збитку: катастрофічні, значні, що викликають труднощі;
- за сферами прояву: продовольче постачання населення різних територій, виробництво сільськогосподарської сировини та продовольства, економічна доступність продовольства, конкурентоспроможність вітчизняних товарів за витратами і якістю.

Пандемія COVID-19 створює значні виклики в масштабах, яких не спостерігалось дуже довго. Економічні потрясіння, спричинені пандемією, загрожують як економічному, так і фізичному доступу до продуктів харчування і це може призвести до ризиків продовольчої безпеки у багатьох країнах. Тому держава в цих умовах має не просто сприяти, а забезпечувати підтримку розвитку аграрного сектору, зокрема стимулювати приватну підприємницьку активність; удосконалювати транспортну та логістичну інфраструктуру; розробляти превентивні заходи з метою уникнення зовнішніх шоків чи мінімізації їх негативного впливу, підвищення ефективності функціонування галузі й економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Стежко Н. В. Продовольча проблема в умовах глобалізації світової економіки. Кіровоград : ТОВ «Поліграф сервіс», 2014. 356 с.

2. Mitigating risks to food systems during COVID-19: Reducing food loss and waste. Food and Agriculture Organization of the United Nations. May, 2020. 6 p. URL: <http://www.fao.org/3/ca9056en/ca9056en.pdf>.
3. The State of Agricultural Commodity Markets 2020. Agricultural markets and sustainable development: Global value chains, smallholder farmers and digital innovations : Report / FAO flagships. Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2020. 164 p. URL: <http://www.fao.org/3/cb0665en/CB0665EN.pdf>.

СЕКЦІЯ 6. ЕКОНОМІКА ОСВІТИ

Кобідзе Н. Н.

аспірант кафедри менеджменту та поведінкової економіки

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

СПЕЦИФІКА SMM-ПРОСУВАННЯ ПОСЛУГ УКРАЇНСЬКИХ ЗВО

Просування як комплекс цілеспрямованих маркетингових заходів, що забезпечують збільшення попиту на товар або послугу, в умовах сучасної економіки перетворилося в одну з функцій закладів вищої освіти (ЗВО). Стратегія просування освітніх послуг стала невід'ємним компонентом освітньої послуги, яка опрацьовується на етапі планування нових освітніх програм.

Просування освітніх послуг на ринку має особливості, які обумовлені специфічними рисами освітнього маркетингу, а саме – тісним взаємозв'язком між просуванням самого ЗВО, в першу чергу, за рахунок його іміджу, маркетинговим просуванням педагогічних і наукових працівників та просуванням ідеї цінності вищої освіти, науки і культури.

В умовах глобальних технологічних, економічних змін ринок освітніх послуг постійно потрапляє під вплив значних трансформацій: формування нової освітньої моделі, заснованої на економіці знань; поява суттєвої конкуренції між закладами вищої освіти; зміна уподобань, очікувань та потреб споживачів освітніх послуг.

У зв'язку з цим перед українськими ЗВО постає мета не втратити власну конкурентоспроможність на ринку і намагатися охопити більше цільової аудиторії потенційних абітурієнтів, що в значній мірі досягається за допомогою ведення ефективної маркетингової діяльності ЗВО. Розуміючи необхідність постійного пошуку факторів і ресурсів для власного сталого розвитку, ЗВО почали займатися формуванням стратегій маркетингової та комунікаційної діяльності за рахунок професійного підходу до засобів просування освітніх послуг на ринок, складання планів

маркетингової та комунікаційної діяльності, проведення маркетингових досліджень та організації ефективних рекламних заходів. Говорячи більш детально про ефективне просування послуг ЗВО, слід зазначити про необхідність використання різних комунікаційних технологій, об'єднаних в систему стратегічних заходів. Слід також мати на увазі ще й те, що кожна комунікаційна технологія має свої особливості впливу на споживачів освітніх послуг, саме тому об'єднання таких технологій в систему інтегрованих маркетингових комунікацій дає шанс посилити ефективність кожної з них і, як наслідок цього, загальну ефективність і результативність.

У комплексі маркетингу просування Social Media Marketing (SMM) є обов'язковим і найбільш ефективним інструментом. Через це виникає багато уваги фахівців саме до маркетингових комунікацій, особливо до таких їх інструментів, які просуваються за допомогою інноваційних та бюджетних каналів, оскільки саме вони, на відміну від інших способів просування, стають найбільш популярними та ефективними [3].

З метою більш глибокого аналізу зазначеної проблеми, визначимо цільову аудиторію українських ЗВО та канали (інструменти) просування освітніх послуг (рис. 1). Основною цільовою аудиторією ЗВО є: випускники навчальних закладів, особи, що отримали освіту, тобто потенційні абітурієнти; представники роботодавців та органи державної влади; інші заклади вищої освіти, науково-педагогічні працівники, представники адміністрації. Кожна з представлених цільових аудиторій має власні, особливі освітні потреби – це отримання вищої освіти, продовження навчання за програмами магістратури, отримання додаткової професійної освіти, підвищення кваліфікації працівників, реалізація спільних проєктів науково-дослідного та соціального характеру, створення спільних освітніх програм тощо.

З метою поширення власних освітніх послуг та створення позитивного іміджу ЗВО використовує доволі поширені канали (інструменти) просування освітніх послуг: розміщення інформації на сайті ЗВО; розробка зручних каталогів освітніх програм; розміщення інформації на сайтах партнерів ЗВО; розміщення інформації на сторінках у соціальних мережах; проведення ЗВО

профорієнтаційних заходів, розповсюдження інформації через ЗМІ; проведення PR-заходів для формування позитивного іміджу ЗВО; інформаційне партнерство зі сторонніми організаціями тощо.

Сьогодні українські ЗВО намагаються об'єднати зазначені комунікаційні технології в систему інтегрованих маркетингових комунікацій, що допомагає контролювати роботу кожного комунікаційного каналу та поширювати інформацію про освітні послуги, якість їх надання, напрями проведення наукових досліджень, кадровий потенціал та підвищує конкурентоспроможність ЗВО на ринку в цілому, сприяє створенню позитивного іміджу ЗВО та дозволяє збільшувати кількість споживачів освітніх послуг.

Вдало спланована комбінація різних інструментів впливу на споживача освітніх послуг приносить набагато більший ефект, ніж просте використання окремих комунікаційних елементів. Саме використання інтегрованих маркетингових комунікацій є ефективним інструментом взаємодії як з реальними, так і з потенційними споживачами освітніх послуг [2].

В даний час основним каналом просування освітніх послуг ЗВО є офіційний сайт, що перетворився на повноцінний інструмент комунікації як зі сторонніми користувачами, так і з внутрішніми. Заклади вищої освіти, що мають розвинені сайти, активно вбудовують в них різні онлайн-платформи та сервіси, які підтримують освітні та адміністративні процеси.

Також поширення набуває такий канал просування освітніх послуг ЗВО, як соціальні мережі, медіа та месенджери. Соціальні мережі охоплюють кожен сферу діяльності суспільства і стають невід'ємною характеристикою його життя. Соціальні мережі дозволяють розміщувати інформацію, новини, фото та відео матеріали, проводити дискусії та обговорення різного характеру, отримувати актуальну статистику цілодобово про діяльність в соціальній мережі, підтримувати інтерактивне спілкування та використовувати прихований маркетинг для просування [4]. Найбільш популярним в соціальних мережах стає використання сервісів автоматизованого моніторингу, інвайтінг, френдинг, поширення таргетованої реклами [1].

**Рис. 1. Цільова аудиторія ЗВО
та канали просування освітніх послуг**

Таким чином, в умовах постійних глобальних змін ринок освітніх послуг потрапляє під вплив значної кількості трансформацій: формування нової освітньої моделі, заснованої на економіці знань; перехід до безперервного споживання освітніх послуг протягом всього життя індивіда; поява суттєвої конкуренції між ЗВО; зміна уподобань, очікувань та потреб споживачів освітніх послуг. Тому перед українськими ЗВО постає мета не втратити конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг. Жорстка конкуренція між ЗВО доводить необхідність використання всіх наявних засобів просування освітніх послуг. Через це виникає потреба у використанні маркетингових комунікацій – Social Media Marketing, особливо таких інструментів, які допомагають просувати освітні послуги по інноваційним і бюджетним каналам – це просування в Інтернеті через соціальні мережі. Отже, якщо забезпечити належний рівень просування послуг ЗВО в соціальних мережах, це призведе до зростання кількості відвідувачів сторінок ЗВО, зміцнення взаємозв'язків між студентами та викладачами, а також сприятиме підвищенню конкурентоспроможності ЗВО на ринку, створенню його позитивного іміджу та збільшенню чисельності споживачів освітніх послуг.

Список використаних джерел:

1. Ілляшенко С.М., Шипуліна Ю.С., Ілляшенко Н.С. Комунікативна ефективність групи у Facebook як інструменту просування випускової кафедри на ринку науково-освітніх послуг. *Маркетинг і цифрові технології*. 2018. Т. 2. № 1. С. 83–95.
2. Ковальчук О. В., Войтович С. Я., Герасимyak Н. В. Проблеми забезпечення синергії засобів інтернет-комунікацій при просуванні освітніх послуг. *Економічний форум*. 2018. № 1. С. 180–184.
3. Птащенко О.В., Мірошникова Є.Д., Христенко М.Ю. Інтернет-технології як ефективний інструмент просування освітніх брендів. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2017. № 2. С. 47–49.
4. Ушакова І.О. Вплив соціальних каналів на просування освітніх послуг. *Системи обробки інформації*. 2016. Вип. 4. С. 188–191.

СЕКЦІЯ 7. ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

Заболотна І. В.

студентка

Ткачук В. С.

студент

Євдокімова О. М.

старший викладач кафедри економіки та підприємництва

Одеська державна академія будівництва та архітектури

м. Одеса, Україна

ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ І ЙОГО ПЕРЕТВОРЕННЯ В ТРУДОВІ РЕСУРСИ РЕГІОНУ

Головна мета формування трудового потенціалу регіону заключає в створенні умов для його розвитку відповідно до вимог регіональної стратегії соціально-економічного розвитку. Найважливішою умовою її досягнення є виявлення інтересів і узгодження дій основних учасників процесу:

- 1) населення регіону;
- 2) держава в особі органів регіонального управління;
- 3) бізнес-співтовариство регіону – підприємства, організації, заклади і інші суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність на його території;
- 4) громадські об'єднання – профспілки, асоціації роботодавців, громадські організації громадян і т. п.

Населення регіону являє собою сукупність індивідів, які проживають на його території, яке ділиться на групи:

- 1) зайняте населення – активна частина працездатного населення, задіяна в суспільному виробництві;
- 2) безробітні – населення в працездатному віці, яке вміє і яка бажає працювати, але не має роботи і трудового доходу [1];
- 3) працюючі пенсіонери, до яких відносяться: працююче (а також бажає працювати) населення, яке перебуває у віці старше працездатного (старше 55 років – для жінок і 60 років – для чоловіків);

4)працюючі інваліди – працюючі, а також бажаючі працювати, частина населення з обмеженою працездатністю (інваліди III групи);

5)працюючі підлітки – працюють або бажають працювати підлітки у віці молодше 16 років;

6)трудящі мігранти – іноземні громадяни, тимчасово перебуваючи і здійснюючи свою трудову діяльність в встановленому порядку.

Зазначені групи розрізняються характером інтересів, що реалізуються у трудовій діяльності, і за специфікою потреби в підтримці з сторони державних і недержавних учасників процесу. Не дивлячись на те, що населення регіону як об'єкт управління не однорідне за своїм складом, його загальний інтерес може бути визначений як сукупність таких вимог:

- наявність в регіоні стабільних, безпечних і добре оплачуваних робочих місць для всіх категорій людських ресурсів;

- забезпечення умов для отримання затребуваної ринком праці професії.

Формування трудового потенціалу – це один з способів її реалізації, оскільки фундаментом добробуту громадян являється забезпечення їх розширення можливостей на основі високого рівня доходів.

Відносно працездатного населення, до якого відносяться зайняте населення, безробітні, які працюють інваліди і трудові мігранти, інтерес держави полягає в підтримці суспільно необхідного рівня працездатності найманих працівників .

Відносно населення молодше працездатного віку – працюючих підлітків і молоді, інтереси держави лежать в області сприяння адаптації молоді до конкурентно ринку середовищу.

Він реалізується:

- 1) за допомогою реалізації програм професійної орієнтації молоді, створення механізму поєднання освіти і трудової діяльності в рамках системи учнівства, підвищення рівня громадянської юридичної грамотності молоді підлітків в області їх трудових прав і т. д.;

- 2) в систему розвитку вводяться системи професійних і виробничих практик в період навчання;

3) організації професійної підготовки молоді на робочих місцях;

4) формування політики доходів молоді, що дозволяє вести гідне життя;

5) в отриманні необхідного загальної та професійної освіти, в підтримці рівня кваліфікації відповідно до вимогами ринку праці.

Відносно населення старше працездатного віку:

1) розвиток системи пенсійного забезпечення громадян в напрямленні, що забезпечує, з одного боку, гідний рівень життя пенсіонерів, з іншого – стимули для продовження трудової діяльності;

2) сприяння ефективній інтеграції пенсіонерів в сферу зайнятості за допомогою забезпечення їх робочими місцями відповідно до їх кваліфікацією і здібностями, а також гідними умовами праці;

3) розширення можливостей підступу до системи професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації, що забезпечує оновлення знань і навичок осіб старших вікових груп.

Представники бізнес-спільноти – підприємства та організації регіону – беруть участь у формуванні трудового потенціалу регіону, реалізують політику управління людськими ресурсами (персоналом).

Політика управління людськими ресурсами сучасних організацій націлена на оптимізацію і поліпшення кількісних і якісних характеристик персоналу відповідно до стратегії їх розвитку. Найбільш впливовим громадським об'єднанням є профспілки, в обов'язки яких входить право організації і заключенням колективних договорів з питань оплати та умов праці, право здійснення консультацій для працівників, право участі в інформаційному обміні між керівництвом і персоналом організації.

Процес реалізації трудового потенціалу регіону націлений на: підвищення рівня зайнятості населення; розвиток професійно-кваліфікаційного рівня працівників відповідно до вимог регіональної економіки; підвищення рівня безпеки робочих місць; посилення змістовного характеру трудової діяльності. Для досягнення зазначених цілей держава реалізує політику в

сфері праці та зайнятості населення; інвестиційну політику; інноваційну політику; структурну політику.

Схема процесу формування трудового потенціалу регіону [2]. Реалізація трудового потенціалу регіону здійснюється в межах механізму ринку праці – особливого ринку, де відбувається формування попиту і пропозиції робочої сили [3]. З точки зору сучасної економічної теорії ринок праці включає дві складові – ринок робочої сили і ринок робочих місць.

Сформований трудовий потенціал надходить на ринок праці в формі робочої сили. Умови для реалізації трудового потенціалу регіону відображає ринок робочих місць – просторових зон трудової діяльності працівників, оснащених необхідними основними і допоміжними засобами і закріплених за ними для виконання певних трудових функцій. Обсяг, структура і динаміка робочих місць визначається соціально-економічним потенціалом регіону і рівнем його використання.

На процес формування трудового потенціалу регіону впливають: з одного боку, специфіка потреб і інтересів в сфері праці та зайнятості основних суб'єктів регіональної економіки; з іншого боку, можливості регіональної економіки, обумовлені ресурсними обмеженнями з боку соціально-економічного потенціалу регіону.

Формування трудового потенціалу та його перетворення в трудові ресурси в системі регіонального управління здійснюється за способом реалізації основних функцій управління – планування, організації, контролю і регулювання:

1) на етапі планування: встановленням стратегічних і тактичних цілей формування трудового потенціалу і трудових ресурсів;

2) на етапі організації: проектуванням і створенням механізм реалізації стратегії формування трудового потенціалу;

3) на етапі контролю: організацією моніторингу формування трудового потенціалу та його перетворення в трудові ресурси регіону;

4) на етапі регулювання: своєчасною розробкою коригувальних впливів, спрямованих на підтримку позитивних і ослаблення негативних тенденцій, що виникають в процесі формування трудового потенціалу та його перетворення в трудові ресурси регіону.

Список використаних джерел:

1. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. современный экономический словарь. Пятый изд., Перераб. и доп. Москва : ИНФРА-М, 2006. 495 с.
2. Сорокіна Н.Ю. Роль трудового потенціалу в розвитку соціально-економічного потенціалу регіону // Економічні науки. 2010. 168 с.
3. Московская служба занятости. Квалификационно-справочное пособие / С.В. Дудников, В.Ф. Литвицкий, В.А. Павленков. Москва : Пипца, 2009. 612 с.

СЕКЦІЯ 8. ЕКОНОМІКА РОЗВИТКУ

Білоконь О. П.

*аспірант кафедри маркетингу,
підприємництва і організації виробництва*

*Харківський національний аграрний університет
імені В. В. Докучаєва
м. Харків, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ СИСТЕМИ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Прогресивний розвиток аграрного сектору визначається, перш за все, формуванням системи МТЗ, природними і економічними умовами й можливостями їх використання при сучасній техніці і технологіях. Слід відзначити, що аграрний сектор через свою специфіку (сезонність виробництва, його залежність від природно-кліматичних умов, територіальна розосередженість суб'єктів господарювання тощо) більшою мірою, ніж інші галузі, потребує створення надійної системи МТЗ.

Функціонування елементів системи МТЗ аграрного сектора тісно пов'язане з розвитком ринку матеріально-технічних засобів. Постачання матеріально-технічних ресурсів здійснюється різноманітними формами і методами: через товарно-сировинні біржі; аукціони, конкурси; оптові закупівлі; закупівлі малими партіями; закупівлі відповідно до потреби; за замовленнями; за рахунок власного виробництва; за прямими договорами машинно-тракторних, ремонтно-технічних, машинно-технологічних станцій, лізингу, вторинного ринку техніки [1; 4–5].

На основі систематизації підходів до оцінки рівня МТЗ аграрного сектора та ефективності використання його складових визначено комплекс показників (табл. 1). З метою здійснення інтегральної оцінки регіонів України за рівнем ефективності використання системи МТЗ та забезпеченості аграрного сектору її окремими складовими доцільним, на нашу думку, є поєднання

показників за наступними групами: показники наявності й технічного стану основних засобів аграрного сектору; показники інвестування в аграрний сектор та придбання окремих видів сільськогосподарської техніки; вартість послуг для аграрного сектору; наявність техніки та потужностей в аграрному секторі у натуральному вимірникові; рух техніки в аграрному секторі; кількісний та якісний склад людських ресурсів в аграрному секторі; показники ефективності використання основних засобів та рівня забезпеченості аграрного сектору засобами праці. Значна увага у процесі дослідження повинна приділятися оцінці ступеня залучення ресурсів у виробничий процес та ефективності використання матеріально-технічних ресурсів у аграрному секторі.

Таблиця 1

Основні показники оцінки рівня МТЗ аграрного сектору

Складові МТЗ	Показники рівня МТЗ	Показники ефективності використання складових МТЗ підприємств
1	2	3
Основні засоби	-первісна та залишкова вартість основних засобів, грн; -знос основних засобів, грн; -фондозабезпеченість, грн / га; -фондоозброєність, грн / особу; -наявність техніки за видами, одиниць; -навантаження ріллі на 1 трактор, га; -кількість комбайнів на 100 га; -посівів зернових, одиниць; -навантаження посівів зернових культур на 1 комбайн, га; -електроозброєність праці, кВт / год на особу; -всього енергетичних потужностей, к.с.; -енергоозброєність, к.с. / особу; -споживання електроенергії, тис. кВт/год, у т.ч. на 1 середньорічного працівника.	- фондвіддача, грн; - фондомісткість, грн; - фондорентабельність, %; - сезонний, річний, денний, змінний виробіток, га; - коефіцієнт ефективності додаткових капіталовкладень, грн; - термін окупності додаткових капіталовкладень, років; - рівень механізації, %.

Продовження Таблиці 1

1	2	3
Пально-мастильні матеріали	-рівень забезпеченості пально-мастильними матеріалами на проведення сільськогосподарських робіт, %; -споживання пально-мастильних матеріалів за видами, т (кг).	- витрати пального на один гектар площі (за видами угідь), кг / га; - виробництво валової продукції на 1 т витрачених пально-мастильних матеріалів.
Добрива	-удобрена площа, га; -внесено органічних добрив на 1 га угідь, тис. т, т / га; -внесено мінеральних добрив на 1 га угідь, тис. ц, кг / га.	- підвищення рівня урожайності сільськогосподарських культур, ц/га; - досягнення рівня проектної врожайності, %.
Засоби захисту рослин та тварин	-наявність протруйників насіння; -наявність отрутохімikatів для обробітку посівів; -наявність отрутохімikatів для обробітку багаторічних насаджень; -обсяг захисту рослин від хвороб, га; -обсяг захисту рослин від шкідників, га; -наявність препаратів для захисту тварин.	- підвищення схожості насіння, рослин / м ³ ; - зниження рівня зрідженості та загибелі посівів; - зниження захворюваності рослин, %; - зростання врожайності сільськогосподарських культур, ц / га; - зниження рівня загибелі тварин, %; - зниження рівня захворюваності тварин, %; - зростання продуктивності тварин, ц/голову.

Джерело: узагальнено автором на основі [2–4]

Така система показників визначає достовірність оцінки ефективності використання складових МТЗ аграрного сектору, стратегію прискорення темпів розвитку виробництва та основні напрями економічного розвитку галузі. Тут вважаємо за необхідне відзначити, що формування системи показників економічної ефективності МТЗ аграрного сектору розглядають в різних аспектах. Так, з точки зору складу та класифікаційних ознак ресурсів існує система показників, що характеризує ефективність виробництва за галузевими ознаками, а також сильні й слабкі сторони виробничої діяльності. Інтегральний критерій ефективності МТЗ базується на показниках економічної, соціальної та

екологічної результативності, тобто на системі відносних і абсолютних критеріїв, співвідношенні витрат і результатів, які дають змогу розробити обґрунтовані управлінські рішення. Оцінку економічної ефективності МТЗ необхідно характеризувати за нормативними показниками, ресурсозбереженням, ефективністю виробництва, а також рівнем якості, собівартості і нарощення виробництва продукції, строком окупності витрат запроектованого етапу впровадження технології. Сучасна практика МТЗ аграрного сектору характеризується скороченням обсягів виробництва продукції, що супроводжується зниженням показників ефективності використання матеріально-технічних ресурсів, зменшенням виробничого потенціалу, зниженням наявності власних оборотних коштів.

Для вирішення питання підвищення економічної стійкості МТЗ аграрного сектору необхідно використовувати системно-інтегрований підхід, що ґрунтується на аналізі процесів, механізмів і складників МТЗ. Проблема підвищення економічної стійкості МТЗ привертає на сьогоднішній день увагу фахівців, а теоретичні і методологічні аспекти даної проблематики отримали досить широке освітлення в наукових працях, де підкреслюється доцільність і необхідність впровадження методів теорії стійкості в практику управління МТЗ. Під дефініцію «економічна стійкість МТЗ аграрного сектору» розуміємо безперебійний взаємовідлагоджений рух складників системи МТЗ зі швидким зворотнім зв'язком, дотриманням критеріїв специфіки галузі, часу, якості із досягненням запланованих результатів за наявності різних впливів. Таким чином, економічна стійкість передбачає взаємоузгоджену і злагоджену дію всіх елементів МТЗ зі своєчасним зворотнім зв'язком і досягненням очікуваних результатів.

Для оцінки показників економічної стійкості система МТЗ представляється у вигляді логічної схеми, яка описує залежність станів і переходів системи від станів і переходів її елементів з подальшим описом побудованої структурної моделі, на основі якої формується функція зв'язку показників економічної стійкості МТЗ (F_{SMTZ}) з показниками економічної стійкості її елементів, яка може бути представлена у вигляді функції (1) [2–3].

$$F_{SMTZ} = \varphi (F_1, ..., F_i, ..., F_n), \quad (1)$$

де F_i – показник економічної стійкості i -го елемента; n – число елементів, що входять до системи МТЗ.

Рівень економічної стійкості системи МТЗ аграрного сектору визначає стан та ефективність її функціонування. Ступень економічної стійкості системи МТЗ аграрного сектора економіки визначається показниками, кожен з яких кількісно характеризує, на якій стадії конкретній підсистемі притаманні певні властивості, що зумовлюють її економічну стійкість. Показниками рівня економічної стійкості системи МТЗ аграрного сектору економіки є: безвідмовність, довгостроковість, коректованість, збереженість, результативність, керованість, час відгуку.

Таким чином, визначена парадигма економічної стійкості системи МТЗ аграрного сектору економіки забезпечить адекватність виділення фінансових ресурсів при розробці сукупності дій, що управляють в разі мінімального рівня економічної стійкості. Також, забезпечить комплексну взаємодію елементів і підсистем системи МТЗ аграрного сектору відповідно до функціонального призначення й мети за принципами і напрямками їх доцільного розвитку, в межах максимальної ефективності, значення якої сформовано в процесі проектування системи МТЗ.

Проблема економічної стійкості системи МТЗ прямо залежить від процесів проектування, планування та її експлуатації. Визначення економічної стійкості систем МТЗ ґрунтується на сукупності загальних методів, які дозволяють створити систему з високою економічною стійкістю та розрахувати її кількісні та якісні показники.

Список використаних джерел:

1. Григоров О.В. Техніка матеріальних потоків логістичних систем : навч. посіб. Харків. 2018. 496 с.
2. Дзінько А.М. Мультиагентний підхід до автоматизації процесів керування матеріальними потоками в логістичних системах: дис. ... канд. тех. наук : 05.13.07. Київ, 2016. 126 с.
3. Ефективність використання логістичних схем руху матеріальних запасів та продукції на підприємстві. URL: <https://knowledge.allbest.ru/marketing1>.
4. Світовий О.М. Управління матеріально-технічним забезпеченням зернопродуктового підкомплексу та формування доданої вартості // Економіка і суспільство, 2016. Вип. № 2. С. 171–174.

5. Пивовар П. В., Пивовар А. М., Дідух Д. М. Особливості матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах господарювання. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 2017. № 1 (7). С. 98–103.

Ковальов С. М.

науковий співробітник

*Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна*

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСПРОПОРЦІЙ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Житло є базовою потребою людини, важливим чинником та передумовою для задоволення фізіологічних, матеріальних, соціальних та культурних потреб її життєдіяльності. Житлове будівництво є провідною, системоутворюючою галуззю економіки України. На думку В.І. Кравченка [1, с. 6], воно є драйвером економічного зростання країни, оскільки створює мультиплікативний ефект прискорення зростання ВВП, зайнятості населення та рівня життя в країні.

З питань житлової проблеми, житлового будівництва та політики держави у цій сфері діяльності існує досить широке коло наукових публікацій. Що стосується житлового будівництва на селі, то вивчення його проблем не отримало належного наукового дослідження. Зокрема Ажаман І.А. [2, с. 9], досліджуючи стан і тенденції розвитку житлового будівництва у сільській місцевості України, визнав їх негативними. Аналогічної точки зору дотримується і О.Є. Зарічук [3]. О.І. Павлов у своїй монографії [4] звернув увагу на нерівномірність розвитку сільських територій, зокрема в залежності від віддаленості до адміністративних центрів регіонів.

Метою даної роботи є розробка методичних підходів до визначення диспропорцій розвитку житлового будівництва в

сільській місцевості України та обґрунтування пропозиції щодо їх усунення.

Інформаційними джерелами досліджень слугували річні експрес-випуски «Прийняття в експлуатацію житла» Державної служби статистики України [5].

В результаті проведеного аналізу було виявлено значні відмінності в інтенсивності ведення житлового будівництва в сільській місцевості різних регіонів України. Так в Київській області зводиться практично третина загальних обсягів сільських новобудов в Україні. З розрахунку на 1000 сільських жителів тут введено в експлуатацію житла в 20 раз більше, ніж в Черкаській та Миколаївській областях. В селах окремих районів цих та інших областей капітальне будівництво житла взагалі призупинене.

Було здійснено інтервальне групування районів за їх віддаленістю від обласного центра з міжгруповим кроком в 40 км. В межах визначених зон визначалися загальні обсяги введеного в них житла та обраховувалися їх питомі частки в житлі, введеному в експлуатацію в області.

Проведене дослідження засвідчило, що в межах регіонів України існують суттєві диспропорції в розвитку приміських та інших районів регіону. Встановлено, що 74% будівництва в сільській місцевості України зосереджене в урбанізованих приміських районах, зокрема найбільше в Київській обл. – 92%, Одеській – 96%, найменше в Миколаївській та Івано-Франківській обл., відповідно – 45% та 39%. Питомі частки введеного житла в приміських 40-км зонах відповідних регіонів склали: у Вінницькій області -73%, Волинській – 65%, Дніпропетровській – 67%, Житомирській – 69%, Закарпатській – 31%, Запорізькій – 55%, Івано-Франківській – 39%, Кіровоградській – 64%, Київській – 92%, Львівській – 60%, Миколаївській – 45%, Одеській – 96%, Полтавській – 68%, Рівненській – 44%, Сумській – 74%, Тернопільській – 82%, Харківській – 67%, Херсонській – 62%, Хмельницькій – 56%, Черкаській – 52%, Чернівецькій – 82%, Чернігівській – 53%.

Отримані результати дають підставу для висновку, що в межах регіонів України існують принаймні 2 види сільських територій, на яких реалізуються різні типи розвитку житлового господарства: в приміській зоні – розвиваючий, поза нею – депресивний.

Пряма участь держави у вирішенні питань підвищення забезпеченості житлом сільських жителів практично зведена нанівець. Нині будівництво лише одного із 1000 м² введеної в дію житлової площі у сільській місцевості профінансовано із коштів державного бюджету.

Крім того, аналіз структури та питомих показників вартості будівництва різних видів житла в сільській місцевості засвідчив, що в загальному обсязі введеного в дію житла будівництво будинків садибного типу складає 58%, а це здебільшого приватне будівництво, що здійснюється власноруч. Основну частину витрат таких забудовників становить вартість придбання будівельних матеріалів та найму будівельної техніки. Тому питомі інвестиції на створення 1 м² загальної площі такого житла в 1,3 та в 2,5 разів відповідно нижчі, ніж при зведенні багатоквартирних будинків масової забудови та багатоквартирних будинків масової забудови з підвищеною комфортністю.

Самостійне покращання власних житлово-побутових умов сільського населення стримує низький рівень отримуваних ним доходів, а як наслідок, недостатня платоспроможність. Нині рівень заробітної плати в сільському господарстві та соціальній сфері села, де працює більшість сільських жителів, залишається майже на третину нижчим за середній показник працівників в інших галузях економіки.

За умови нестачі фінансових ресурсів у сільських забудовників зростає значення державно-приватного партнерства у вирішенні проблем будівництва житла, коли держава стимулює ініціативу сільського забудовника і через систему фінансових інструментів частково компенсує вартість будівництва житла у сільській місцевості.

Тому, активізацію житлового будівництва у сільській місцевості не приміських зони регіонів в стратегічній перспективі доцільно було б здійснювати за наступними напрямками:

- бюджетного фінансування програм будівництва житла для соціально-незахищених громадян та пільгових категорій сільських жителів;
- розвитку житлового будівництва у сільській місцевості на засадах державно-приватного партнерства;

- пільгового забезпечення житлом працівників бюджетної сфери;
- змішаного фінансування будівництва соціального житла для сільських жителів, які бажають прискорити строки його отримання;
- сприяння самостійному будівництву (придбанню) житла сільськими жителями за рахунок власних і залучених ними коштів;
- надання службових жилих приміщень і користування ними працівникам бюджетної сфери, які уклали трудовий контракт на 20 років, проживають і працюють в селі, житла збудованого (придбаного) за кошти державного бюджету;
- розширення обсягів кредитної підтримки індивідуального житлового будівництва в сільській місцевості для молодих сімей та інших громадян.

Список використаних джерел:

1. Кравченко В.І. Житлова економіка України: проблеми теорії та практики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 15. С. 5–12.
2. Ажаман І.А. Стан та тенденції розвитку житлового будівництва в сільській місцевості України. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2013. № 2 (15). С. 7–19.
3. Зарічук О.Є. Активізація житлового будівництва як чинник багатофункціонального розвитку сільських територій. *Агросвіт*. 2016. № 7. С. 32–38.
4. Павлов О.І. Сільський розвиток в Україні: теорія практика, політика, управління. Монографія. Одеса : Астропринт, 208 с.
5. Житлове будівництво. Експрес-випуск. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2019/02/27.pdf>.

Нетудихата К. Л.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту*

*Чорноморський національний університет імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна*

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В останні десятиліття інноваційні процеси в Україні перебувають в стані стійкої стагнації. Причина обумовлена не тільки макроекономічними умовами, а й значною мірою неефективністю національної інноваційної системи (НІС). Дана система є сукупністю взаємопов'язаних інститутів та організацій, які індивідуально та у взаємодії забезпечують створення нових технологій та інноваційної продукції, відтворюють нерозривність ланцюга наука-виробництво-ринок в межах національної економіки.

В умовах сучасного ринку інноваційний процес спрямований на досягнення економічного ефекту. Значна частина матеріальних благ, що створюється під впливом інноваційного процесу в умовах ринкової економіки, пов'язана або зі значними зовнішніми ефектами (екстерналіями), що не сприймаються системою ринкових відносин, або з невизначеним за термінами корисним ефектом. Таким чином, для інноваційного процесу властиві провали ринку. Це обумовлює необхідність застосування поряд з ринковими важелями, неринкових інструментів. Зазначені риси інноваційного процесу в умовах сучасного вітчизняного ринкового господарства привели до формування складної системи державних, громадських та корпоративних інститутів, які обслуговують і регулюють інноваційний процес, з метою забезпечення найбільш повного використання його потенційних можливостей.

Слід зазначити, що інституційними структурами виступають всі інформаційні, організаційні, маркетингові, освітні та інші мережі, які допомагають новій ідеї добиратися до своєї практичної реалізації, знайти свого споживача. Дана сукупність інститутів та організацій, що забезпечують проходження інновацією всіх

необхідних стадій для закріплення на ринку, утворює в даний час в розвинених ринкових економіках національні інноваційні системи.

Інноваційний потенціал України, безумовно, залишається досить великим. Однак він не реалізується автоматично – для побудови інноваційної економіки, формування вітчизняної інноваційної системи необхідні серйозні організаційно-економічні зусилля [1, с. 37]. На сучасному етапі розвитку країни характерні: вкрай низький рівень ефективності інноваційної системи та її складових; наявність ряду серйозних обмежень та проблем формування інноваційної системи: триває тенденція до все більш істотного структурного ухилу економіки країни в бік торгівлі, аграрної галузі; в країні практично повністю відсутні високотехнологічні галузі промисловості, здатні освоїти та налагодити масове виробництво навіть тієї невеликої кількості інноваційних розробок, які видають сьогодні вітчизняні науково-дослідні організації; число малих інноваційних компаній, що діють в економіці країни, є незначним; стимули для формування нових інноваційних підприємств та високотехнологічних виробництв явно недостатні; більше 81% машинно-технічної продукції, що випускається вітчизняними виробничими підприємствами, є морально застарілою, тобто нездатною конкурувати із зарубіжними аналогами на зовнішньому та внутрішньому ринках; питома вага інноваційно-активних організацій становить менше 13%, а частка витрат на технологічні інновації в загальному обсязі їх відвантаженої продукції – не більше 3% [2].

Проте, не дивлячись на наявність проблем та обмежень у сфері розвитку вітчизняної НІС, існують позитивні тенденції, здатні в перспективі, якщо не повністю, то хоча б частково згладити найгостріші проблеми. Серед передумов формування НІС України та позитивних тенденцій слід відмітити: наявність технологій, визнаних на світових ринках та здатних скласти фундамент інноваційної економіки; потенціал освоєння внутрішнього ринку; досить високий рівень освіти населення; можливість розвитку інноваційної активності темпами, що випереджають загальний рівень інвестиційної активності в промисловості.

У свою чергу, серед обмежень формування НІС України слід виділити: високу вартість впровадження та комерційного освоєння

нововведень; недостатнє інвестування інноваційних процесів (обмежене державне фінансування, відсутність опрацьованого механізму цільового використання коштів державного бюджету, недостатній обсяг власних інвестиційних коштів); низький техніко-технологічний рівень виробництва; нерозвиненість інфраструктурного блоку (практично відсутня національна система венчурного фінансування, низькі темпи комерціалізації проектів); зниження стимулювання наукової праці та падіння престижу наукової діяльності (відтік вчених та фахівців за кордон або перехід до структур, які не пов'язані з інноваційною діяльністю, старіння наукових кадрів); високу конкурентоспроможність зарубіжних наукомістких товарів; низьку самозабезпеченість економіки високотехнологічною системною продукцією; відсутність стимулів для підприємств впроваджувати інновації та нові технології; низьку матеріально-технічну оснащеність наукової праці; нерозвиненість великих науково-виробничих структур; слабку організацію коопераційних та інтеграційних процесів; недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази (в тому числі в частині ліцензування, сертифікації, оформлення патентів); відсутність довгострокової державної інноваційної політики з урахуванням відмінностей регіонального розвитку.

Окреслені проблеми, передумови, обмеження формування вітчизняної інноваційної системи, дозволяють сформулювати стратегію інституціональних змін формальних правил та державного регулювання. Її застосування дозволить забезпечити плавний, еволюційний перехід до ефективної форми організації НІС, побудованої в рамках сучасних уявлень щодо її устрою, з урахуванням інституційних особливостей країни.

Ключовими пунктами стратегії виступають: розробка та прийняття рамочного закону про інновації; створення законодавчої бази, спрямованої на інституціоналізацію інноваційної діяльності, специфікацію мережових форм взаємодії учасників інноваційного процесу, подолання протиріч законодавства у визначенні статусу, критеріїв та податкових пільг; інституціоналізація державної стратегії інноваційного розвитку з урахуванням перспективних наукових технологій майбутнього технологічного укладу та рекомендацій наукових та промислових спільнот з метою вияв-

лення і підтримки конкурентоспроможних наукомістких галузей вітчизняної економіки; модернізація системи освіти та науково-дослідного середовища; створення розгалуженої мережі регіональних центрів людського капіталу з метою виявлення, творчого розвитку та мобілізації носіїв інтелектуального капіталу інноваційного характеру. У сукупності із заходами щодо оздоровлення та гармонізації національної економічної системи, запропонована стратегія зможе забезпечити країні розвиток інноваційного сектора економіки, освоєння передових технологій та наукових напрямків, стійке економічне зростання.

Було б помилкою розглядати створення НІС як панацею від усіх економічних проблем, а тим більше відкладати вирішення нагальних економічних проблем на користь формування інститутів інноваційної системи. НІС буде тим більш продуктивна, ніж більш ефективно працює економічна система в цілому. Сприятливий інноваційний клімат забезпечується стимулюванням ризикованих капіталовкладень, розвитком системи довгострокового кредитування розробок, підтриманням малих форм підприємництва. Більш успішному функціонуванню НІС сприятимуть заходи щодо боротьби з корупцією та бюрократією, гармонізації податкової системи, забезпечення сприятливого інвестиційного клімату, а також інші заходи, які спрямовані на загальне оздоровлення економічної системи.

При розробці інститутів НІС повинна бути відкинута практика беззаперечного запозичення (імпорту) інститутів НІС західних країн та впровадження їх методом «шокової терапії». Ця практика доречна лише в разі необхідності досягнення «критичної маси» інституційних змін або високої швидкості реформи. НІС повинна бути сукупністю інститутів, які органічно еволюціонують з існуючим інституційним середовищем. Інститути НІС є результатом еволюційного розвитку інститутів економічної системи. При проведенні інституційної реформи рекомендується стратегія пілотних організацій та регіонів, при якій інститут, який претендує на зміну існуючого, впроваджується в рамках ряду організацій або окремого регіону. Така стратегія, дозволяє на ранньому етапі виявити помилки при інституціональному проектуванні та мінімізувати їхні наслідки. Процес створення інститутів націо-

нальної інноваційної системи повинен бути послідовним, відкритим та доступним для всіх суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Черба В.М., Криша В.В. Інноваційний потенціал України // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 13. – С. 37–42.
2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні 2019: статистичний збірник [відпов. за випуск М.С. Кузнєцова]. – Київ : Державна служба статистики України, 2020. – 100 с.

СЕКЦІЯ 9. МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

Гусенко О. С.

старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, Україна

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ДИНАМІКИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ

Особливий наголос у розвитку економіки в регіонах будь-якої країни робиться на зовнішньоторговельній діяльності. Одеський регіон – високорозвинутий індустріальний регіон держави, промисловість якого грає значну роль в структурі народно-господарського комплексу України. Але у формуванні обсягів зовнішньої торгівлі товарами України Одеський регіон не займає провідні позиції. Так, найбільшу частку в експорті України серед інших регіонів Одеський регіон займав лише в 2002 році – 5,5%. Протягом 2002-2019 років ця частка неухильно знижувалася. Наразі питома вага Одеського регіону в експорті України у 2018 році займає лише 3,5%, а в імпорті – 2,7%, а у січні-серпні 2019 року – 2,9 та 3% відповідно [1].

Аналізуючи дані щодо обсягів експорту-імпорту товарів, динаміки та географічної структури торгівлі в Одеському регіоні, можна виявити наступні тенденції:

1. З 1996 до 2002 років збільшення обсягів експорту та імпорту було незначним (рис. 1). З 2004 р. починається стрімке зростання обсягів зовнішньої торгівлі товарами. У 2008 р. спостерігаються найвищі обсяги експорту-імпорту в регіоні. Але з 2009 р. відбувається різке зменшення обсягів зовнішньої торгівлі, що було пов'язане зі світовою економічною кризою. З 2010 по 2013 роки простежується чергове збільшення обсягів зовнішньої торгівлі, причому обсяги імпорту зростають швидше, ніж експорту. Починаючи з 2014 р. по сьогодні в регіоні відбувається падіння обсягів експорту-імпорту товарів, що пов'язане зі станом

економіки в Україні в цілому, анексією Криму та окупацією деяких територій в Донецькій та Луганській областях.

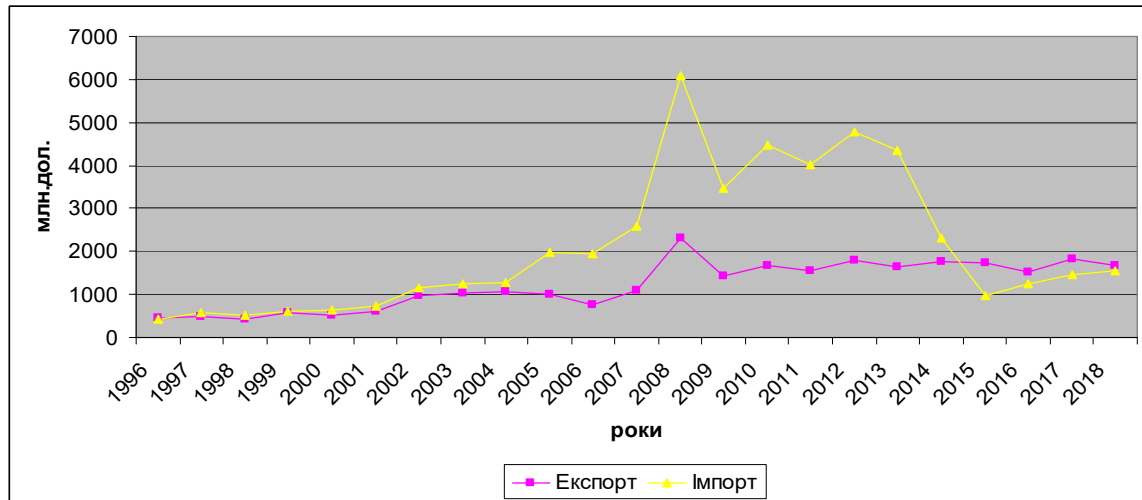

Рис. 1. Обсяги експорту-імпорту товарів в Одеському регіоні у 1996–2018 роках (у млн. дол.)

Джерело: складено автором за [1]

2. Щодо динаміки зовнішньої торгівлі товарами в Одеському регіоні, то найвищі темпи зростання експорту були у 2008 р. – 110,73% порівняно з 2007 р., а імпорті також саме у 2008 р. простежувалися найвищі темпи зростання – 135,39% (рис. 2). Якщо у кризових 2014-2015 роках динаміка експорту становила +9,32% та -2,95% відповідно, то імпорт впав вдвічі – відповідно -46,91% та -57,45%. Таке падіння пов'язане зі курсом гривні, яка на той час впала по відношенню до долара США з 8 грн. за 1 дол. до 28–29 грн.

3. Сальдо зовнішньої торгівлі в Одеському регіоні протягом 1996-2014 років завжди було від'ємним. І тільки починаючи з 2015 р. дотепер воно є позитивним. Так у 2015 р. сальдо складало 745,5 млн. дол., у 2016 р. – 273,5, 2017 – 347,7 та у 2018 р. – 112,1 млн. дол. [1].

4. Важливою тенденцією стала переорієнтація експорту товарів з країн Європи (зокрема країн ЄС) на країни Азії. Так, за даними рисунка 3. щодо географічної структури експорту, можна побачити, що експорт в країни Азії протягом 2010–2018 років зріс майже вдвічі. З 370 млн. дол. у 2010 р. до 668,3 млн. дол. у 2018 р. У той час як експорт в країни Європи скоротився з 628,9 млн. дол.

у 2010 р. до 462,4 млн. дол. у 2018 р. Така ж ситуація простежується й з країнами СНД. Найвищі обсяги експорту товарів в цю групу країни були в 2008 р. – 600,5 млн. дол. Протягом 2009–2013 рр. у зв'язку з світовою економічною кризою обсяги експорту зменшилися майже вдвічі. У 2018 р. експорт товарів Одеського регіону в країни СНД складає лише 240,1 млн. дол.

Рис. 2. Динаміка експорту-імпорту товарів в Одеському регіоні у 1997–2018 роках, (у %)

Джерело: складено автором за [1]

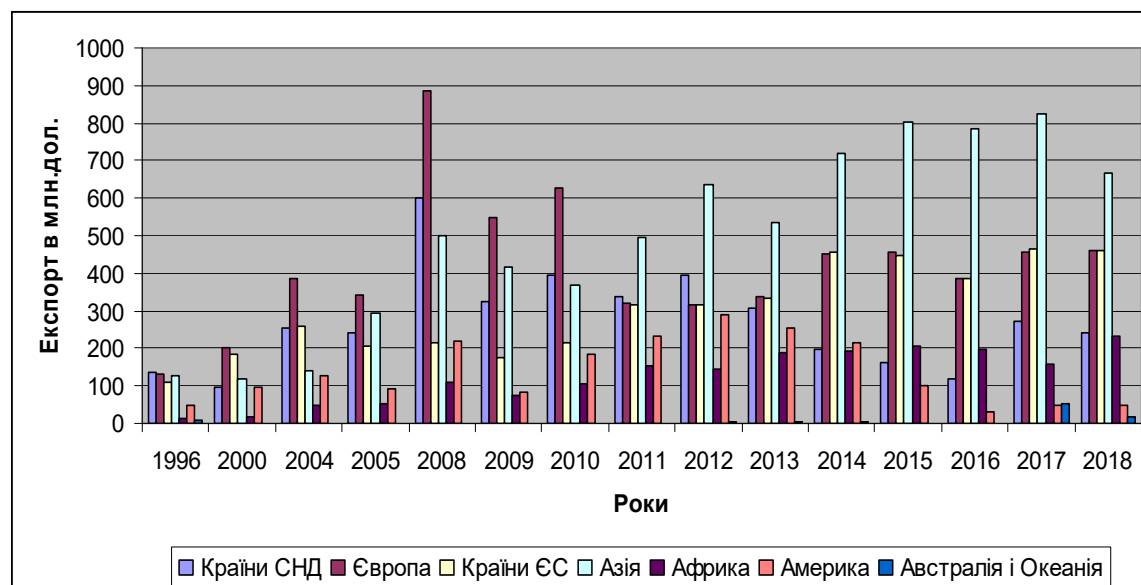

Рис. 3. Географічна структура експорту товарів з Одеського регіону до регіонів світу у 1996–2018 роках (у млн. дол.)

Джерело: складено автором за [1]

5. Географічна структура імпорту товарів в Одеський регіон (див. рис. 4.) віддзеркалює аналогічну ситуацію. Найбільше Одеський регіон імпортує товарів з країн Азії. Імпорт саме з цієї групи країн протягом 2017–2018 років практично вдвічі перевищує обсяги імпорту з будь-якої іншої групи країн. Але необхідно зазначити, що найвищі обсяги імпорту з Азії були у 2008–2013 рр. Якщо у 2008 р. імпорт з Азії складав 3070,7 млн. дол., то у 2013 він знизився до 2009,6 млн. дол., а у 2018 становив лише 816,8 млн. дол.

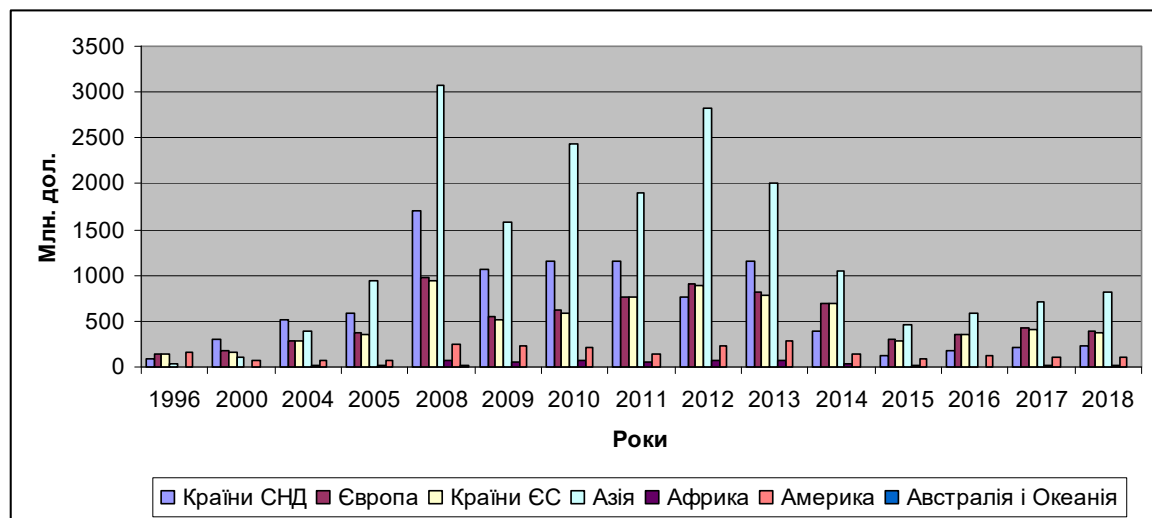

Рис. 4. Географічна структура імпорту товарів в Одеський регіон з регіонів світу у 1996-2018 роках (у млн. дол.)

Джерело: складено автором за [1]

6. З країн ЄС у 2018 р. найбільшими торговельними партнерами Одеського регіону є Іспанія, Італія, Нідерланди, Німеччина та Польща. Так, найбільше Одеський регіон експортував товарів до Іспанії на суму 92714,4 тис. дол. З Німеччини у 2018 р. були найвищі обсяги імпорту – 73684,2 тис. дол. [1].

7. Серед країн Азії найбільшу частку в експорті товарів у 2018 р. мала Туреччина. Одеський регіон експортував в Туреччину товарів на суму 101758,4 тис. дол. В імпорті товарів переважав Китай – 409556,2 тис. дол. [1].

Отже, підсумовуючи усе вищевикладене, можна зробити висновок, що незважаючи на позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами в Одеському регіоні, обсяги експорту та імпорту товарів в останні 5 років суттєво знизилися.

Основними причинами зниження експорту протягом цього періоду були [2, с. 43]:

- зменшення світових цін на товари із низькою доданою вартістю, тобто сировину та матеріали (основні експортні позиції в Одеському регіоні);

- втрата частини ринків в країнах СНД;

- складна політична і соціально-економічна ситуація в Україні, та в Одеському регіоні;

- звуження обсягів промислового виробництва в регіоні.

Скорочення потоків імпорту було зумовлено рядом причин, ключовими з яких є [2, с. 45]:

- девальвація національної валюти, що призвела до зростання цін на імпортні товари;

- звуження внутрішнього споживчого попиту на імпортні товари із боку населення унаслідок зниження купівельної спроможності через високу інфляцію;

- зменшення потреби у сировині, матеріалах, комплектуючих та ін. із боку національних товаровиробників, яке спричинено скороченням обсягів промислового виробництва в регіоні.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України в Одеській області. Зовнішньоекономічна діяльність. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.
2. Іщук С.О. Структурно-динамічна оцінка експортно-імпортних операцій в Україні і областях Західного регіону / С.О. Іщук, Л.Й. Созанський // Регіональна економіка. – 2016. – № 3. – С. 43–45. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2016_3_8.

Клименко І. С.

кандидат технічних наук, доцент кафедри економіки

Кривенко О. К.

старший викладач кафедри економіки

Національний транспортний університет

м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ПІД ВПЛИВОМ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ

В умовах інтеграційних процесів та макроекономічної нестабільності кожна країна, що входить до системи світового господарства повинна брати участь у зовнішньоекономічній діяльності. Формування експортного потенціалу підприємства є одним із важливіших напрямів на шляху до розвитку вітчизняної економіки в цілому. Експорт є важливою та невід'ємною складовою господарської діяльності кожного успішного підприємства. Адже здійснення експортних операцій стає вагомою передумовою для розширення ринків збуту, збільшення обсягів виробництва та підвищення якості продукції, що, в свою чергу, дозволяє також створити сприятливе підґрунтя для зміцнення конкурентних позицій підприємства на внутрішньому ринку. Саме ефективна зовнішньоекономічна діяльність окремих підприємств є запорукою успішного сприйняття країни-експортера на міжнародному ринку.

Функціонуюче підприємство знаходиться під постійною дією факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ, що впливають на розвиток його експортної діяльності. Для подолання негативного впливу конкурентних факторів зовнішнього середовища, що стримують розвиток експортної діяльності, перед підприємствами постає необхідність здійснення вибору ефективних управлінських рішень. Ці рішення мають базуватися на результатах оцінки експортної діяльності підприємства, яка має забезпечувати менеджмент достовірною та релевантною інформацією щодо міри та характеру впливу того чи іншого фактора на результати його діяльності. Такі підходи до управління експортною діяльністю забезпечать формування відповідного й обґрунтованого підходу до вироблення напрямів розвитку експортної діяльності підприємства.

Експортний потенціал підприємства як економічна категорія та об'єкт аналізу набув підвищеної уваги вчених і практиків у галузі міжнародного бізнесу. Досвід високорозвинутих країн та країн, які розвиваються, переконує у тому, що динамізм позитивного розвитку більшості національних економік значною мірою досягається завдяки проведенню ефективної експортної політики і залежить від рівня досконалості процесів, що пов'язані з формуванням та використанням експортного потенціалу як держави, так і суб'єктів господарювання, а також від добору методів і інструментів, які здатні забезпечити успішний перебіг цих процесів [1, с. 348]. Розширення ринків, розвиток експортного потенціалу збільшує бізнес-можливості підприємств. Через наявність іноземних фірм на місцевих ринках вітчизняним підприємствам доводиться стикатися зі зростанням конкуренції на зовнішніх ринках і зниженням частки внутрішнього ринку. Спроможність підприємств експортувати частину своїх товарів та послуг є значною мірою конкурентного успіху на внутрішньому та зовнішньому ринках. Тож, активна конкуренція на ринках стають для підприємств не просто вибором, а необхідністю для забезпечення їх виживання та зростання.

Розуміння факторів, які впливають на експортний потенціал підприємства, дозволяє класифікувати умови створення середовища формування та реалізації експортного потенціалу підприємства: економічні, політико-правові, соціально-культурні, технічні, природно-кліматичні

Науковці пропонують виокремити дві групи факторів залежно від ступеня контролю над ними: ендегенні – пов'язані з діяльністю підприємства, його зовнішньоекономічною маркетинговою стратегією, характеристиками менеджменту; екзогенні – включають характеристики політичного, географічного, природно-кліматичного середовища внутрішнього та експортного ринку [2, с. 30], що відображено в таблиці 1.

При оцінці екзогенних факторів є певні труднощі, які спричинені не прогнозованістю змін міжнародного середовища. Стосовно ендегенних факторів оцінка характеру на рівня їх впливу втілюється структурними підрозділами підприємства відповідно до їх функціонального призначення, потенціалів підприємств (вироб-

ничої системи) і зовнішнього ринку (системи міжнародного обміну).

Таблиця 1

Фактори впливу на експортний потенціал підприємства

Ендогенні	Екзогенні
Характеристики підприємства: розмір, науково-виробничий та кадровий потенціал, ступінь інтегрованості у ЗЕД, досвід міжнародної діяльності, доступ до ресурсів для розвитку експорту	Характеристика галузі та внутрішнього ринкової системи, наявність конкурентів, інтенсивність цінової конкуренції, втручання держави, інтенсивність технологічного розвитку
Характеристики продукції: ціна, унікальність, патентний захист, вимоги до обслуговування	Характеристика експортного ринку: потенціал попиту, рівень інформованості споживачів про продукцію підприємства, подібність правових та регулятивних норм, кон'юнктура товарних ринків
Результати експорту: досягнення цілей експорту, середнє зростання обсягів експорту за останні 5 років, прибутковість за останні 5 років	Нормативно-правова база: подібність правових та регулятивних норм, митне тарифне та нетарифне регулювання
Стратегія експорту	Державне регулювання ЗЕД
	Політико-економічні процеси

Структуру експортного потенціалу підприємства, як складної та відкритої системи утворюють дві групи активів, що забезпечують реалізацію внутрішніх та зовнішніх імперативів функціонування та розвитку економічних систем. Внутрішні імперативи (ефективності, продуктивності, доходності) пов'язані із основами економічної діяльності та показують критично важливі параметри функціонування виробничих систем [3, с. 243].

На сьогоднішній день з'явилась тенденція підвищення системно-структурної складності експортного потенціал підприємства, що визначається формулою 3І (інтелектуалізація, інформатизація, інституціоналізація) і відображається у зростанні ролі нематеріальної частини активів підприємства.

За останні десятиліття частка матеріальних активів у структурі загальних активів підприємства знизилась із 70% до 30% (за даними консалтингової компанії «Interbrand»), а нематеріальні

активи нині генерують дохід, що капіталізується у 90% вартості підприємства [4, с. 170].

Експортний потенціал підприємства має властивість факторної доходності, яка виражається агрегованими показниками такими як: експортна вартість активів та експортний дохід підприємства.

За результатами обстежень Світового банку [5], засвідчується тенденція зниження складності експорту підприємств машинобудівного сектору України, що пов'язане із низьким рівнем його технологічного оновлення, «агресивним» регуляторним середовищем та слабким інфраструктурним забезпечення експортної діяльності українських підприємств.

Список використаних джерел:

1. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку : монографія: у 2т. За заг. ред. Д.Г. Лук'яненка, А.М. Поручника. – Т. I. – Київ : КНЕУ, 2016. – 816 с.
2. Фоменок Д. Формування і оцінка експортного потенціалу промислових підприємств / Д. Фоменок, С. Дубков, С. Дадалко // Баковський вісник. – 2011. – № 10. – С. 29–35.
3. Піддубна Л.І. Міжнародна конкурентоспроможність підприємства: теорія та механізм забезпечення : монографія. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2011. – 400 с.
4. Солодковський Ю.М. Моделі розвитку конкурентоспроможності експорту у сучасній системі світової торгівлі / Ю.М. Солодковський // Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку : монографія у 2 т. – Київ : КНЕУ, 2016. Т. I. – С. 163–196.
5. Сервер міжнародного торговельного центру ООН. Режим доступу: www.org/tradstat/welcome.

Корінний С. О.

кандидат економічних наук, старший викладач

Конєва А. В.

студентка

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПІДВИЩЕНИХ ЕПІДЕМІЧНИХ РИЗИКІВ

Зміни в житті сучасного суспільства, викликані бурхливим науково-технічним та соціально-економічним прогресом суттєво трансформували осмислення місця міжнародних економічних відносин та туристичної галузі як однієї з вагомих складових таких відносин.

Міжнародний туризм вбачається вагомим рушієм зростання економіки, збільшення частки виробництва, працевлаштування та міжнародних транзакцій. Він є важливим напрямом міжнародного співробітництва країн, що будується на основі поваги до національної культури, історії та здобутків кожного окремого народу. До міжнародного туризму відносять виїзний та в'їзний туризм. Виїзний туризм включає в себе подорожі громадян України, та осіб які постійно мешкають на території держави, до інших країн, а в'їзний туризм навпаки – подорожі в межах України осіб, які постійно не проживають на її території [1].

Впродовж останніх років спостерігається значне підвищення популярності туристичної галузі у всьому світі, але після впровадження карантинних мір, коли кордони деяких країн все ще закриті, міжнародний туризм несе великі збитки.

З'явившись в Азії наприкінці грудня 2019 року, вірус поширився на кожен континент окрім Антарктики, а станом на 20 грудня 2020 року в усьому світі підтверджено вже 76,71 мільйона випадків захворювання на коронавірус і 1,69 мільйона смертей. Перший випадок захворювання на COVID-19 в Україні було зафіксовано 4 квітня 2020 року, а станом на 20 грудня в країні підтверджено 964 448 тисяч випадків захворювання та 16 585 тисяч смертей.

Слід зауважити, що проблеми розвитку туристичного бізнесу в Україні існували ще задовго до пандемії. Про це свідчить показник

частки туристичної галузі в ВВП країни, що становить близько 3–4%, у той час як частка цієї галузі в ВВП Мальдів складає 39,6%, Мальти – 14,2%, Чорногорії – 11% і Хорватії – 10,9%. Загалом, вище зазначений показник у світовій економіці дорівнює 10%. Найменш туристично привабливими вважають такі країни як: Конго, Папуа, Нова Гвінея, Узбекистан і Молдова.

Так, можна зробити висновок, що туристичний бізнес не в повній мірі впливає на розвиток вітчизняної економіки та інших галузей, зокрема: готельно-ресторанний бізнес, пасажирські перевезення, торгівля, сфера культури та розваг.

Поки увесь світ протистоїть пандемії COVID-19 та зазнає величезних збитків, нам слід розглядати цю ситуацію не як проблему, а як можливість вивести український туризм на якісно новий рівень, що зробить важливий внесок у розвиток національної економіки.

Для України наслідки пандемії мають бути не такими болючими як в інших європейських країнах, оскільки обсяг міжнародної туристичної складової України в загальній економіці туризму є набагато меншою. За попередніми оцінками внутрішній туризм зазнав збитків більш ніж у 1,5 млрд дол. США. На це вплинуло декілька факторів:

- пізній початок курортно-рекреаційного сезону, через епідеміологічні заходи;
- аномально тепла зима, що спричинило низький попит на гірськолижний відпочинок в Українських Карпатах;
- обмеження на пересування, які були впроваджені державами для запобігання поширенню захворювання на COVID-19;
- падіння доходів громадян внаслідок економічної кризи.

Перспективи відродження туристичної галузі в Україні повністю покладена на розвиток внутрішнього туризму. Варто зазначити, що провідні туристичні країни Чорноморського регіону також вибрали такий вектор розвитку [2].

Найбільш розвинутими та популярними серед мандрівників вважаються такі туристичні центри України: Київ, Харків, Львів та Одеса. На міжнародному ринку українського туризму можна виділити наступні напрями:

- подорожі до країн-сусідів (Польща, Білорусь, Туреччина);

- Європейський напрямок (Франція, Італія, Німеччина, Велика Британія);
- Америка (США, Канада);
- Азія (Північна Корея, Китай, Японія);
- Близький Схід (ОАЕ, Ізраїль).

Враховуючи вище зазначену інформацію робимо висновок, що міжнародна доля українського туризму майже ніяк не залежить від країн-сусідів. Саме тому туризм України має високий потенціал для розвитку туристичної галузі. Перспективними для розвитку є такі продукти, як тури вихідного дня та діловий туризм, гастро-туризм та сільський туризм, але через впровадження неефективних управлінських рішень у цій галузі, неправильне статистичне охоплення та неконкурентоспроможність на міжнародному туристичному ринку її розвиток майже неможливий [3].

Отже, внутрішній туризм має можливості стати потужною рушійною силою та джерелом для розвитку нового міжнародного співробітництва та економіки України в цілому. Наближення до культурної, історичної, архітектурної спадщини України дасть можливість інтелектуально та духовно збагатити громадян країни, змінити споживацьке ставлення та мотивувати громадян до побудови бажаної моделі держави.

Список використаних джерел:

1. Гук Н.А. Міжнародний туризм в Україні: реалії та перспективи: автореф. канд. економ. Наук. 2016. С. 100–101. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/pdf> (дата звернення: 27.11.2020).
2. Національний інститут стратегічних досліджень. Щодо розвитку туризму в Україні в умовах підвищених епідемічних ризиків. 2020. С. 2–6. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/turyzm-v-ukraini.pdf> (дата звернення: 27.11.2020).
3. Hotel & Destination Consulting. Звіт «Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні». 2020 С. 17-19. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf>.

Кошова Л. М.
асистент кафедри маркетингу

Сердюк К. С.
студентка

*Полтавська державна аграрна академія
м. Полтава, Україна*

БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПІВДЕННІЙ КОРЕЇ – ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ

Південна Корея офіційна назва – Республіка Корея (це Велика країна народу «хан») – країна у Східній Азії [3]. Свого часу була однією з великих держав у Східній Азії, і панувала за правління Квангетхо над більшою частиною Корейського півострова, Маньчжурії, частинами Далекого Сходу Росії та Внутрішньої Монголії¹. Її столиця, Сеул – важливе світове місто, в районі якого проживає половина 51 мільйонного населення Південної Кореї, що робить його 4-ю за величиною міською агломерацією у світі.

Таблиця 1

Основні макроекономічні показники Республіки Корея (1985–2000 роки, за даними банку Кореї) [4]

Роки	Валовий ВВП, млрд \$	Валовий національний дохід (ВНД), млрд \$	ВНД на душу населення, тис. \$
1985	93,4	90,9	2,229
1990	252,5	252,3	5,886
1995	489,4	488,1	10,823
1997	476,6	474,0	10,307
1998	317,7	312,1	6,723
1999	405,8	400,7	8,551
2000	457,4	455,2	9,628

За даними Index of Economic Freedom, The Heritage Foundation, U.S.A. 2001: ВВП – \$ 516,4 млрд. Темп зростання ВВП – (-5,8%). ВВП на душу населення – \$ 11 123. Прямі іноземні інвестиції – \$ 545,5 млн. Імпорт (г.ч. паливо, техніка і транспортне обладнання) – \$ 143 млрд (г.ч. США – 21,9%, Японія – 18,1 %, Китай – 7,0%,

Австралія – 5,0%). Експорт (одяг, взуття, комплектуючі для електронної техніки, чавун, автомашини і мотоцикли) – \$ 231 млрд (г.ч. США – 17,2%, Японія – 9,2%, Китай – 9,0%, Гонконг – 7,0%) [4].

Корейська фондова біржа (*Korea Exchange, KRX*) – найбільша в світі біржа за обсягом угод з деривативами, входить до двадцятки найбільших бірж по капіталізації. Здійснює торги акціями, облігаціями, ф'ючерсами. Офіційно відкрилася 19 січня 2005 року. Головний офіс знаходиться в Пусані, підрозділи – в Сеулі і Пусані. Належить брокерським компаніям.

Біржа входить до Федерації фондових бірж Азії і Океанії. У 2009 році вийшла в лідери на світовому біржовому ринку. Стрімкого розвитку біржа досягла після проведення консолідації трьох корейських бірж, а саме: Корейської фондової біржі, Корейської ф'ючерсної біржі та позабіржової платформи KOSDAQ [1] (*Korean Securities Dealers Automated Quotations*). Основні інструменти, якими торгує біржа є: цінні папери; фінансові інструменти; валютні курси; дорогоцінні метали. До переваг біржі можна віднести забезпечення широкого спектра фінансових інструментів, електронізація торгів та можливість проведення торгівлі 24 години на добу, що значно розширює спекулятивні можливості й залучає клієнтів зі всього світу. Корейська фондова біржа – одна з найбільших фондових бірж у світі. Вона займає 16 місце у світі фондових бірж і входить у Федерацію фондових бірж Азії і Океанії. На біржі активно працюють відділи по торгівлі акціями, ф'ючерсами і облігаціями. Корейську біржу можна сміливо вважати наймолодшим фінансовим проектом, тому як загальний початок біржі лежить лише в 2005 році, після злиття декількох фінансових майданчиків, але у неї величезного майбутнє. Штаб-квартира Корейської біржі розташовується в Пусане. Окрім головної торгової будівлі, біржа має декілька додаткових приміщення-філій для проведення різних заходів фінансового характеру. Є підрозділ і в Сеулі. Число компаній, що пройшли лістинг на біржі з кожним роком збільшується, а на сьогодні їх кількість перевищує тисячу. Завдяки великій кількості емітентів [1] і інвесторів, щорічний оборот біржі перевищуємо трильйони доларів.

Торги на біржі ведуться за допомогою новітньої автоматизованої системи KRX, головною функцією якої вважається сповіщення і контроль біржових угод. Біржа працює у буденні дні з понеділка по п'ятницю, субота і воскресіння – вихідні дні. Години роботи біржі за московським часом – з 3:00 ночей, до 10:00 ранку. Корейська біржа – одна з наймолодших бірж у світі. Вона має невеликий 60 літній досвід фінансової організації біржових торгів. Заснована вона в 1953 році, шляхом інтеграції Корейської фондової біржі, ф'ючерсної біржі Кореї і KOSDAQ. На біржі перебуває 2030 компаній, із загальною ринковою капіталізацією 1,294 трлн. доларів. До особливостей біржі можна віднести якість корейських виробів, а також високий рівень економічного потенціалу країни який притягує нових інвесторів і емітентів, гарантуючи високі дивіденди від вкладень. Якщо подивитися темпи зростання капіталізації біржі, то через декілька десятиліть або років, Корейська біржа стане однією з самих затребуваних на ринку фондових послуг. Успіх біржі приховується в швидкому зростанні економіки Кореї, за рахунок випуску якісної продукції, доступної широкій [2] верстві населення. Проглянувши статистику зростання біржового індексу, можна дійти висновку, що тільки за 2010 рік індекс зріс більш ніж на 20%, що є показником стабільного зростання рейтингу біржі. Окрім того, індекс корейської біржі входить до числа індексів найавторитетніших бірж світу. Не слід забувати про високий рівень ліквідності корейської біржі [1].

Усі акції поставляються через спеціальну автоматизовану систему, яка регулюється кліринговими центрами. Високий рівень доходності від дивідендів. Корейські компанії славляться не лише електротехнічною продукцією, але і машинобудуванням, нафтохімією і торгівлею. А на майбутні роки – ці галузі вважаються найприбутковішими. До того ж, інвестори можуть бути упевнені в компаніях, в які інвестують, тому як емітенти проходять жорстку перевірку однієї з чотирьох аудиторських компаній біржі. Страхування інвесторів. Окрім упевненості компаній, що в майбутньому інвестуються, усі інвестори застраховані. Корейська республіка входить в десятку найбагатших країн по числу валютного резерву. Вигідні умови співпраці для інвесторів і

емітентів. Усі торги повністю автоматизовані, що унеможливлює помилки з боку людського чинника. Заборони на інвестування компаній з-за кордону не існує, тобто стати учасником біржі може практично кожен (рис. 1).

Рис. 1. Будівля Пусанської фондової біржі [2]

Фондовий ринок Кореї повністю готовий і відкритий до нової співпраці з емітентами і інвесторами. Після кризи в 2008 році, фондовий майданчик зміг підняти свої торгові обороти більш ніж на 40%. Фінансові фахівці переконані в хороших перспективах майбутнього біржі [2].

Отже, біржова діяльність в південній Кореї проходить дуже активно завойовуючи фінансові ринки Азії і Океанії, виходячи на біржові ринки Америки та Європи, та завойовуючи світовий біржовий ринок. Але для України Корейська фондова біржа може виступити взірцем ведення біржового бізнесу: по-перше, означає для України, що можливості абсорбувати нові знання й технології залежать від рівня і якості освіти. Відповідно створення висококваліфікованої освіти у науково-технічному секторі має стати першим щаблем у становленні високо розвинутої країни.

По-друге, корейський досвід засвідчує, що необхідно прискорено розвивати внутрішній ринок і сприяти розвитку малого бізнесу. Як показав досвід, Південна Корея зобов'язана своїм рівнем технологічного розвитку й потужному обсягу індустрія-

лізації сильній освітній базі й орієнтованій на зовнішній світ стратегії розвитку.

Звідси й два уроки, які ми можемо запозичити із досвіду Південної Кореї. Перший, що лише людські ресурси є ключовими для науково-технічного розвитку й економічного росту країни. А другий – що ніщо не зможе краще мотивувати приватний бізнес вкладати гроші у розвиток технологій, ніж дійсно ринкова економіка, а не засилля олігархів. При цьому мають бути враховані специфічні обставини тої чи іншої країни.

Список використаних джерел:

1. Фондова біржа в Пусані. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%B6%D0%B0.
2. Корейська біржа. URL: <https://equity.today/korejskaya-fondovaya-birzha.html>.
3. Південна Корея. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%96%D0%B2%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B0_%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%8F.
4. Економіка південної Кореї. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0_%D0%9F%D1%96%D0%B2%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%97.

Nebaba N. O.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

University of Customs and Finance

Dnipro, Ukraine

FEATURES OF INTERNATIONAL INDUSTRIAL COOPERATION FORMS

The growing diversity of international industrial cooperation (IIC) forms, of course, is a logical reflection of the current realities of the further development of economic globalization, which results in a comprehensive complication of the preconditions for deepening and differentiating the world division of labor, rapid increase in the supranational scale of trade operations, extraordinary expansion of

functional areas of economic cooperation, consistent unification of institutional regimes and practices of regulation of international economic relations, etc. In addition, the breadth of the range of properties and characteristics of the actually considered branched set of international industrial cooperation forms is further enhanced by a significant increase in alternative organizational arrangements of economically different in terms of such interaction, as well as by complicating heterogeneous methodological tools for appropriate management. However, despite the demonstrative functional multifacetedness and obvious essential heterogeneity of available alternatives to the organization of international cooperation, the set of forms of production cooperation used should be considered as a single and integral hierarchically distributed system, the bases of development of the multilevel device of which and its formation of the mechanism of interaction between components, can be characterized by such provisions. First, the hierarchical structure of the IIC in terms of structural construction and modes of operation should correspond to the content and balance of economic relations that have developed in the world trade system under the influence of a wide range of factors. On the other hand, specific repetitive acts of economic interaction are both the central object of this system and the core subject component of the mechanism of implementation of the IIC. It is the provision of a high level of efficiency of this kind of interaction that is the basic criterion for the complementarity of the IIC forms used in relation to the needs of the organization of trade. Second, the differentiation of roles and functions of participants in the IIC processes is a reflection of the parameters of the historically determined world division of labor. This division takes into account not only the existing comparative advantages necessary to increase participation in world trade, but also the achieved state and the level of formation of the economic potential of certain entities. Thus, the emergence of imbalances and disproportions becomes inevitable and characteristic in this context, including in determining the conditions for cooperation and distribution of its results among the participants. At the same time, the choice of forms of involvement of subjects in international production and cooperation can affect both the preservation of distorted proportions of the world division of labor as well as contribute to the resolution of basic structural contradictions in

the system of international economic relations. Third, the basic foundation of the system-hierarchical nature of the construction of the set of forms used as a component of the IIC mechanism determines the property of fractal nesting in which each subsequent level of the hierarchy is a superstructure for lower levels. Supersystemicity of this kind is revealed both in the ordering of functional aspects of the implementation of production and economic activity of entities at a given hierarchical level, and in modes of coordination and harmonization of interfunctional interaction at lower levels of the hierarchy. Fourth, the functional reconfiguration and organizational ordering of the system-hierarchical construction of the IIC mechanism directly depends on the transformation of the process-technological structure of certain new value creation chains, taking into account, however, the spatial-geographical distribution of sources of resource supply and location of productive forces. Fifth, a mandatory prerequisite and requirement for ensuring the rationality of structural construction and efficiency of the IIC mechanism is the need to institutionalize not only the rules and regulations governing a wide range of relevant direct relations of participants in such cooperation, but also a much larger set of social connections that arise during the identification of interests and realization of the aspirations and expectations of stakeholders at each level of the hierarchically distributed cooperation system.

Quite traditional forms of IIC acquire a not fully justified, additional and not inherent content, which is characteristic, rather, of the economic integration processes. In particular, the presence of a critical level of business dependence, joint ownership, administrative coordination of plans of activities of various partnership entities, etc., – go beyond the characteristics of purely cooperative collaboration.

Ніколаєва Д. С.

студентка

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

МІЖНАРОДНІ ТОРГОВЕЛЬНІ КОНФЛІКТИ, ЇХ ВИДИ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Світову торгівлю взагалі тяжко і майже неможливо уявити без різних конфліктів між її учасниками, але саме в період глобалізації конкуренція часто стає причиною конфлікту.

Торгівельна війна – це сукупність економічних, правових, адміністративних та інших дій, спрямованих проти економічної системи іншого суб'єкта виробничо-господарської діяльності. В залежності від сторони, вона проводиться з ціллю захоплення закордонних ринків (наступальна торгова війна) або попередження торгової «окупації» національної економіки (оборонна торгова війна) [1].

Розглянемо градацію відносин які ведуть до виникнення торговельного конфлікту (рис. 1).

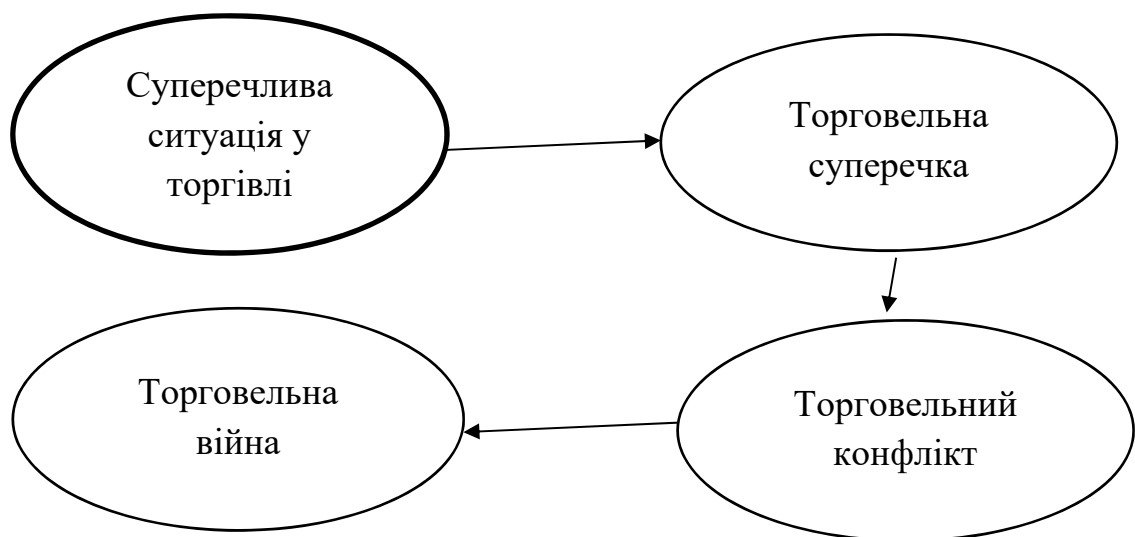

Рис. 1. Ступінь погіршення суперечливих відносин

Джерело: складено автором на основі [1]

Існують такі форми торговельних війн:

- тарифна;
- субсидування;

- «відкриття ринків»;
- війна девальвацій;
- торговельна війна як засіб політичного тиску;
- «кредитування» країною-експортером країну-імпортера.

Багато спорів, які виникають під час торгівлі, вирішуються міжнародним комерційним арбітражем.

Перевагами арбітражного розгляду над судовим є:

- відносна швидкість розгляду;
- добровільність підпорядкування спору арбітражу;
- компетентність і нейтральність арбітрів;
- можливість вибору сторонами арбітрів;
- конфіденційність розгляду спорів;
- невелика вартість арбітражного розгляду порівняно із судовим;
- арбітражне рішення оскарженню не підлягає.

Ще одним способом вирішення торговельних конфліктів є механізм вирішення спорів у СОТ.

Світова організація торгівлі або ж СОТ є центральним елементом, який вирішує міжнародні торгові конфлікти та забезпечує безпеку міжнародної торгової системи.

Основним принципом сучасного міжнародного права щодо вирішення міжнародних суперечок є принцип мирного їх вирішення.

Він представляє собою і передбачає:

- всі міжнародні суперечки, незалежно від місця та причини виникнення і гостроти, повинні вирішуватись мирними засобами;
- ні одна суперечка не повинна залишатись невирішеною;
- сторони повинні утримуватись від будь-яких дій, які можуть погіршити стан в такій мірі, що може бути поставлено.

Отже, як можна побачити торговельні конфлікти є невід'ємною частиною існування міжнародних торгових відносин зараз. Вирішенням торговельних конфліктів зараз займаються арбітражні суди, або ж Світова організація торгівлі, також слід зазначити, що зараз основним способом вирішення конфліктів з приводу торгівлі є мирне його вирішення.

Список використаних джерел:

1. World's trade wars: features and consequences. Ефективна економіка. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4153>.
2. Фліссак К.А. (2016) Міжнародні торговельні спори і місце економічної дипломатії у їх врегулюванні. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/3028-11098-1-PB.pdf>.

Пен І.

студентка магістратури

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Глобалізація є багатоаспектним процесом, що неминує охоплює країни світу, у тому числі країни ЄС. Взаємозалежність економік, сплетіння соціальних зав'язків породжує взаємну відповідальність щодо покращення умов життя та благополуччя населення світу. Вплив зростаючого обсягу міграційного потоку, політика ЄС в сфері міграції та її тенденції обумовлюють актуальність обраної теми.

Вплив глобалізації на трансформацію міграційних процесів в країнах ЄС досліджуються як українськими (Гребіник Я., Кравчик Ю., Бурова К.), так і зарубіжними авторами (R. Prosa, H.Le Coz).

Категорія «глобалізація» як феномен соціально-економічної реальності розвивалась історично. Тож, як багатоаспектний процес, що включає взаємозалежність національних економік, міграцію робочої сили, мультикультурність, розвиток міжнародних організацій тощо, глобалізація існувала задовго до її активного обговорення та дослідження, яке почало проводитись лише після 1980-х років [1].

Країни Європи з давніх часів були центром глобальної міграційної системи. Після другої світової війни в Європі починають складатись нові центри міграції, наймогутнішим з яких

став субрегіон Західної Європи, який перетворився за кілька десятиліть з «донора» в «реципієнта» робочої сили. Основними причинами такого притоку мігрантів до Європи у цей період до 1990-их років стали, по перше, зростання якості життя та доходів населення Європи, а по друге, потреба у відносно недорогій робочій силі, зокрема у сфері послуг, яка розвивалась швидкими темпами [2, с. 12].

Новим етапом у розвитку міграційного руху в Європі стало підписання у 1992 році Маастрихтської угоди, яка передбачала вільне пересування громадян країн-учасниць ЄС по всій території Європейського Союзу та набрання чинності у 1995 році Шенгенських домовленостей. При цьому останнє слово належало урядам окремих країн щодо міграційної політики [2, с. 13].

Такі заходи сприяли розширенню мобільності висококваліфікованих та низькокваліфікованих кадрів та міграційним напрямкам з Центральної та Східної Європи до Західної та Південної Європи.

Основними країнами-реципієнтами мігрантів з інших країн світу, стали високорозвинені країни: Німеччина, Франція, Італія, Швеція та Угорщина (в яких було зареєстровано 91% усіх заявок) [3]. Основна маса мігрантів та біженців походять з економічно неблагополучних країн, на території яких відбуваються воєнні дії: з Сирії, Афганістану, Іраку, Пакистану, Марокко та України.

Так, для Східної Європи характерні більш внутрішньо-європейські переміщення, тоді як Західна Європа зазнала найбільшого притоку нелегальних мігрантів з країн третього світу. Це призвело до так названої «кризи міграції ЄС»: вплив глобалізаційних процесів став причиною настільки великої кількості легальних та нелегальних мігрантів, що в країнах-реципієнтах робочої сили виникли такі негативні наслідки як: вплив на культурні та історичні цінності, зростання рівня криміногенної ситуації в регіоні, створення соціальної напруги між мігрантами та громадянами ЄС, ріст витрат на соціальні виплати та допомогу мігрантам з інших країн [4].

Міграційна криза в Європейському Союзі обумовила появу політичних заходів щодо обмеження міграційного потоку та різноманітних націоналістичних рухів та партій по всій Європі.

Починаючи з 2015 року такі країни як Угорщина, Польща, Чехія, Данія, Італія та Греція не підтримали ініціативу щодо квоти для мігрантів, які потребують притулку в країнах ЄС, а Нідерланди проводять доволі жорстку політику відносно мігрантів: наприклад, для отримання державної допомоги мігрант повинен володіти голландською мовою, знати соціальні та культурні особливості країни [4].

Необхідно зазначити, що основними загрозами, вказаними в стратегії ЄС від 2020 року є: глобалізація, старіння населення та обмеження наявних ресурсів. Тож країни Європи, намагаючись вирішити ці проблеми будуть й далі націлюватись на приріст мігрантів, але така міграція має бути легальною, а робоча сила – середньо- та висококваліфікованою. Саме міграційний потік в країни ЄС зможуть вирішити демографічну проблему та замінити старіюче європейське населення у найближчі роки. Тому стратегія Європейської комісії у 2020 році продовжила спрямованість на легалізацію міграції: були вжиті заходи щодо покращення процедури найму сезонних працівників та спрощення для міжнародних підприємств процедури перевodu персоналу за кордони ЄС. Крім вирішення соціальних проблем, такі дії сприятимуть конкурентоспроможності країн ЄС для заохочення інвестицій та розвитку підприємництва всередині країни [5].

Такий програмі Європейського Союзу 2020 року, на жаль, перешкоджають дві основні причини. Так, пандемія, що сколихнула світ у 2020 році, вплинула на міграційні процеси в Європейському союзі, так як країни світу вжили обмежувачих заходів на міжнародні та внутрішні переміщення. За даними Європейської статистичної комісії у квітні 2020 року спостерігалось рекордне падіння заявок на міжнародний захист. Ускладнились також й адміністративні процедури отримання дозволів на проживання та працю, а також процедура перетину внутрішніх кордонів і для громадян ЄС. Іншою причиною є розбіжності у поглядах Європейської комісії та урядів окремих країн Європейського союзу.

Таким чином глобалізація вплинула як на динаміку, так і на структуру міграційних процесів в Європейському Союзі. Якщо до 20-ого сторіччя країни Європи як регіон характеризувались

міграційними потоками між метрополіями та колоніями, то після Другої світової війни Європа стає центром міграції через потребу у робочій силі та росту доходів та рівня життя в її країнах. При цьому починаючи з цього періоду і до сьогоднішнього дня обсяг міграції в субрегіонах Європи відрізняється: найбільш відкритим та привабливим для мігрантів субрегіоном стає Західна Європа, а найменш – Північна та Південна Європа.

Не зважаючи на соціальну напругу, ріст криміногенної ситуації, податкового навантаження через соціальні державні видатки на утримання мігрантів, Європейська комісія продовжує сприяти міграційному потоку до ЄС через проблему старіння населення, низку демографічних проблем, насичення ринку праці та необхідності у відносно дешевих сезонних робочих. Такій стратегії у 2020 році перешкодила пандемія COVID-19, через яку обмеженим був не тільки міжнародний рух, але й переміщення громадян ЄС усередині Європейського союзу.

Список використаних джерел:

1. Шайгородський Ю. Глобалізація: неминучість концептуальних змін. *Політичний менеджмент*. 2012. № 3. С. 64–75.
2. Roxana Proca: EU Labour Migration Policy, an asset for the EU 2020 strategy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.academia.edu/2067461/Master_thesis_EU_Labour_Migration_policy_and_the_EU2020_strategy_Study_case_Romania_Vrije_Universiteit_Brussels_Institute_for_European_Studies_VUB_IES_Brussels_2011_EN.
3. European Statistics. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat>.
4. Гребіник Я. Політична реакція країн ЄС на міграційну кризу. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін: науково-педагогічний журнал*. 2018. № 1 (6). С. 139–142.
5. Hooper Kate, Camille Le Coz (2020) A Race Against the Clock: Meeting Seasonal Labor Needs in the Age of COVID-19. Migration Policy Institute commentary. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.migrationpolicy.org/news/meeting-seasonal-needs-age-covid-19>.

Радєва О. Г.
кандидат економічних наук, доцент

Корохова М. С., Гречка К. С.
студентки

*Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

ПРОБЛЕМА ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

Сьогоднішня ситуація в економіці потребує модернізації, покращення та спрощення не тільки у виробництві, а й управлінських процесу та звітності. Фінансова звітність є одним з головних показників стану підприємства. А за міжнародними стандартами вона є більш доступною для іноземних майбутніх потенційних інвесторів. Проте проблеми деяких сьогоднішніх підприємств, що мають «вітчизняне гартування», які зіткнулися з переходом на нові стандарти звітності, у науковій літературі висвітлені недостатньо, що й зумовлює актуальність обраної тематики.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) – це документи, затверджені Радою з міжнародних стандартів фінансової звітності (IASB), що визначають правила ведення обліку господарської, фінансової та операційної діяльності на усіх підприємствах. Фінансована звітність, що побудована за методологією міжнародних стандартів, є більш доступна та зрозуміла за всіма загальними нормами зовнішнім, особливо іноземним, користувачам для прийняття ними економічних рішень щодо економічного суб'єкта. Головною метою МСФЗ (IFRS) є забезпечення прозорості та зрозумілості інформації щодо діяльності та її результатів на підприємстві [1].

До МСФЗ також додаються ще такі елементи, які містять додаткову інформацію:

- МСБО (Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку);
- тлумачення (КТМФЗ – Комітет з тлумачень міжнародної фінансової звітності, ПКТ – Постійним комітетом з тлумачень) [2].

За науковою статтею В. Г. Лопатовського та О. І. Русина можна виділити такі основні можливості та переваги складання звітності за МСФЗ:

1. Порівняння рівня показників та результативності діяльності підприємства з іншими країнами світу.
2. Надійність інформації (окрім фальсифікації).
3. Більша довіра потенційних іноземних партнерів до звітності, складеної за МСФЗ.
4. Залучення більше зарубіжних інвесторів та грошових потоків до України.
5. Вихід на світовий ринок торгівлі [1].

Взагалі, деякі компанії та підприємства, що добровільно обирають концепцію, на якій будуть складати свої звіти, стикаються зі складнощами. Наприклад, як нестача висококваліфікованих спеціалістів, як бухгалтери, що знають специфіку роботи МСФЗ. Або, якщо спочатку була обрана інша система обліку, обережність та якась недовіра керівників стосовно самого процесу переходу з національних до міжнародних стандартів.

Також, перехід на систему МСФЗ вимагає вирішення ряду проблем, до яких входять:

- обов'язкове вирішення технічних питань, пов'язаних як із специфікою МСФЗ, так і з національними особливостями;
- необхідність формування органу з перевірки щодо правильності заповнення та достовірності фінансового звіту за МСФЗ;
- необхідність встановлення правового впровадження МСФЗ в національну практику як повну систему обліку, без гармонізації з національними стандартами;
- необхідність чіткого розуміння сфери застосування міжнародних стандартів на національному рівні [3].

Отже, з вище наведеної інформації, можна зробити висновок, що міжнародні стандарти фінансової звітності має багато можливостей, такі як: вихід на світовий ринок; приваблення як і зарубіжних, так і національних партнерів й інвестицій; надходження інвестицій до держави створить додаткову кількість робочих місць, а отже знизиться рівень безробіття. Цих можливостей можна досягти за допомогою переймання досвіду ведення звітності за МСФЗ у зарубіжних країнах, покращення

інформаційної бази для спеціалістів, надати підприємцям повне розуміння що таке міжнародні стандарти фінансової звітності.

Список використаних джерел:

1. Лопатовський В.Г., Русин О.І. Проблеми впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності на підприємствах України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2012. № 5. С. 221–223.
2. Про затвердження Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів: Постанова від 28 жовтня 1998 р. N 1706 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1706-98-%EF#Text> (дата звернення: 18.12.2020).
3. Михайлова Т.П. Міжнародний облік і аудит. *Міжнародний облік* : підручник. Донецьк, 2006. С. 78.

Скиба Г. В.

старший викладач

кафедри міжнародних економічних відносин

Хмельницький національний університет

м. Хмельницький, Україна

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА КРАЇН: СУЧАСНІ АСПЕКТИ В УМОВХАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

Сучасна світова економіка характеризується загостренням торговельних конфліктів та поглибленням глобальних диспропорцій. Міжнародна торгівля є складовою міжнародних економічних відносин, оскільки зовнішньоторговельна політика держави є важливим чинником довгострокового зростання економіки та її інноваційного розвитку. У зв'язку з цим для національних економік, у тому числі й для України, посилюється роль зовнішньоторговельних відносин.

До несприятливих зовнішніх чинників в 2020 році додався ще один негативний, небезпечний чинник планетарного масштабу – це коронавірусна пандемія, через що світова економіка продемонструвала самі низькі результати з часів світової фінансової кризи (2008–2009 рр.).

Водночас з несприятливими зовнішніми чинниками для розвитку зовнішньої торгівлі країни існують перешкоди і внутрішнього характеру. Це, в першу чергу, воєнно-політичний конфлікт з Російською федерацією, а по-друге – кризовий стан національної економіки. Таким чином, залишаються невирішеними питання дослідження розвитку міжнародної торгівлі і визначення перспектив для розвитку зовнішньої торгівлі України, зміцнення національної економіки.

Зовнішня торгівля, або, як часто можна зустріти, міжнародна торгівля, – це первинна форма міжнародних економічних зв'язків, яка була започаткована ще до формування ринкового господарства і була його попередницею. Сьогодні зовнішня торгівля займає провідне місце у системі міжнародних відносин та є основним фактором, що забезпечує стабільне функціонування світового господарства.

Вчені-економісти визначають зовнішню торгівлю як форму міжнародної торгівлі для національного господарства певної країни, або інакше як торгівлю однієї країни з іншими, яка складається з оплачуваного вивезення (експорту) та ввезення (імпорту) товарів і послуг [1]. Зовнішня торгівля є основним напрямом господарської діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Зовнішньоторговельні операції складають 80% всіх операцій, які включає ЗЕД суб'єктів світового господарства. Це означає, що у зовнішній торгівлі, насамперед, і розкривається головний зміст господарської діяльності суб'єктів ЗЕД.

Зовнішня торгівля як самостійний сектор економіки функціонувати не може, саме тому є ряд нормативів, приписів, законів, за якими здійснюється обмін товарами та послугами, які, у свою чергу, забезпечують стабільність міжнародної торгівлі. Але, щоб забезпечити дану стабільність, потрібно здійснювати державне регулювання зовнішньої торгівлі.

Основним принципом, за яким діє кожна держава, є обмеження імпорту (застосовуються мито, квоти, ліцензії та інші торговельні обмеження) та збільшення обсягів експорту (надаються певні експортні субсидії). Відповідно до цього, всі інструменти

державного регулювання поділяють на дві категорії – митні та немитні.

У практиці зовнішньоекономічної діяльності країн світу існує два рівні митного регулювання: [2]

- міжнародний – передбачає здійснення такого регулювання через прийняття та виконання рішень спеціалізованих міжнародних організацій, таких як Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародний валютний фонд, Світовий банк реконструкції та розвитку та інші, які митне регулювання здійснюють шляхом встановлення основних принципів міжнародного митного регулювання;

- національний – опирається на відповідні закони та інші законодавчі акти свого національного законодавства.

Глобальне регулювання міжнародних економічних і фінансових інституцій, які створюють інституційну надбудову глобалізації, здійснюється в межах таких організацій, як Організація Об'єднаних Націй, Міжнародний валютний фонд, Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Світовий банк, Організація економічного співробітництва та розвитку, Світова організація торгівлі, інститути західноєвропейської інтеграції, щорічні зустрічі керівників провідних країн світу у форматі G7 або G8, світові форуми, саміти тощо.

Глобальні тенденції світового економічного розвитку підтверджують, що світова економіка дедалі більше втрачає характер міждержавної економіки та стає цілісною глобальною системою. Глобалізація економіки стала однією із закономірностей світового розвитку, що домінує на зламі XX–XXI ст. Сучасний стан розвитку світового господарства є складним та суперечливим і формується під впливом різноманітних процесів і явищ, які утворюють зміст і спрямованість глобалізаційних процесів економіки.

Глобалізаційні та інтеграційні процеси на світовій арені не можуть не впливати на зовнішньоторговельну політику України, економіка якої є відкритою та вектор розвитку якої можна відзначити як євроінтеграційний. Тому уряд України розробив Експортну стратегію України («дорожню карту стратегічного

розвитку торгівлі») на 2017–2021 роки, та план завдань і заходів з її реалізації [3].

Мета Стратегії – трансформація ринку України до експорту наукомісткої інноваційної продукції для сталого розвитку та вдалого виходу на світовий ринок.

Для реалізації Стратегії було окреслено стратегічні цілі розвитку торгівлі України на найближчі п'ять років та необхідні заходи щодо їх реалізації. Але огляд та аналіз динаміки міжнародної торгівлі за останній період (3 квартали 2020 року), аналіз зовнішньої торгівлі України засвідчують падіння торгівлі. Як уже відмічалось, що на зовнішню торгівлю у 2020 році негативно вплинула пандемія. За 3 квартали 2020 року обсяг зовнішньої торгівлі товарами в Україні склав 82,7 млрд. доларів, що на 9% менше, ніж за аналогічний період 2019 року (90,7 млрд. доларів).

Що стосується зовнішньої торгівлі провідних країн світу, то Євростат зафіксував скорочення товарної торгівлі країн Євросони з третіми країнами за січень-квітень 2020 року на 8,9%.

Обсяг товарної торгівлі США за цей же період згідно даних Бюро економічного аналізу скоротився на 9,9% (в т.ч. експорт товарів – на 10,3%, імпорт товарів – на 9,7%). Таким чином, за підсумками перших чотирьох місяців поточного року падіння зовнішньоторговельного обороту склало близько 10%.

Наявна криза – це не фінансова криза, а криза надто незвичайна, до якої світ абсолютно не був готовим. Були закриті цілі сектори національної економіки. Зняття карантину не поверне економіку до попереднього стану ще тривалий час.

Світова організація торгівлі (СОТ) спрогнозувала декілька сценаріїв розвитку світової торгівлі, відмітивши при цьому, що ступінь невизначеності залишається дуже високим, але саме головне в досягненні позитивної динаміки в зовнішній торгівлі – це об'єднання зусиль всіх країн в боротьбі з пандемією коронавірусу.

За прогнозом швейцарського фінансового холдингу UBS економіка розвинутих країн повернеться до карантинного рівня розвитку до кінця 2021 року. В свою чергу Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) очікує поступового, але нерівномірного «одужання» світової економіки в 2021–2022 роках, виходячи з того, що друга хвиля коронавірусу

буде контролюваною, а вакцини стануть доступними для населення в наступні два роки.

Директорка-розпорядниця МВФ Кристаліна Георгієва в ході недавнього виступу в Лондонській школі економіки назвала чотири пріоритети в оздоровленні світової економіки та збільшенні обсягів зовнішньої торгівлі країн:

- захищати здоров'я людей, збільшуючи видатки на охорону здоров'я;
- проводити гнучку і орієнтовану на перспективу податково-бюджетну політику;
- вирішувати питання зовнішнього боргу, особливо в країнах з низькими доходами;
- запобігати передчасному призупиненню політики підтримуючих заходів.

Ось такі попередні прогнози щодо відновлення світової економіки, розвитку міжнародної зовнішньої торгівлі. Спираючись на думку світових, в тому числі українських, експертів досягнути позитивних результатів в зовнішній торгівлі можливо за умови об'єднання зусиль всіх країн в боротьбі з пандемією.

Таким чином, зовнішня торгівля як чинник економічного розвитку відігравала і відіграє важливу роль у становленні та розвитку національних економік, економічна, соціальна та політична значимість яких неупинно зростає.

Список використаних джерел:

1. Навчальні матеріали он-лайн. Міжнародні економічні відносини. Структура, види і форми реалізації міжнародних економічних відносин. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1298010839240/ekonomika/struktura_vidi_formi_realizatsiyi_mizhnarodnih_ekonomichnih_vidnosin#531 (дата звернення 09.10.2020).
2. The World Factbook [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html> (дата звернення 09.10.2020).
3. Експортна стратегія України («дорожня карта» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80> (дата звернення 09.10.2020).

СЕКЦІЯ 10. ФІНАНСОВА ЕКОНОМІКА

Батрак А. О.

студентка

Мирошниченко Г. Б.

кандидат економічних наук, доцент

Донецький національний технічний університет

м. Покровськ, Україна

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГРОШОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Коронавірус – це страшна загроза для здоров'я усього населення. Та окрім цього, пандемія негативно вплинула і на всі сфери життя, зокрема і на грошовий ринок країни. Грошовим ринок називають особливий сектор ринку, на якому відбувається продаж та купівля грошей, як товару, формується попит, пропозиція та ціна на даний товар [1].

Сучасні моделі грошового ринку розвиваються в межах, окреслених, з одного боку, кейнсіанцями, з другого – монетаристами. Неокейнсіанці та представники неокласичного синтезу намагаються поєднати переваги державного регулювання економіки з можливостями ринкових сил в оптимізації функціонування механізмів грошового ринку. Становлення та розвиток грошового ринку в Україні можна розглядати у контексті трансформаційних процесів, що пов'язано із синхронним розвитком ринкових механізмів та основних ринкових інститутів: банківської та грошової систем, розвитком ринку цінних паперів та платіжної системи.

Головну роль у реалізації створення сприятливих умов для забезпечення економічного зростання виконує банківська система, що має вплив на відтворювальні процеси в реальному секторі економіки. Та, на превеликий жаль, нестабільність економічної ситуації ускладнює будь-які процеси в грошово-кредитній сфері та недостатньо забезпечує потреби суб'єктів реального сектору.

З появою пандемії ускладнилась ситуація з роботою багатьох підприємств і установ, а відповідно і виникли проблеми з робочими місцями. Значно збільшилось безробіття через повернення заробітчан та масові звільнення. Та незважаючи на це, заробітна плата зростає, про це свідчать дані статистики, що були оприлюднені на сайті Державної служби статистики:

- 3 жовтня 2019 року по жовтень 2020 року зарплата українців зросла: реальна – на 10,6%, номінальна – на 13,5%.

- Найвища нарахована зарплата в жовтні була в Києві – 17 494 гривень, найнижча – у Чернівецькій області, вона склала 9 926 гривень.

- У більшості областей розмір зарплати перебуває в межах від 10 000 до 11 000 гривень.

- Найбільшу зарплату отримують у сфері фінансів та страхової діяльності – 20 511 гривень, найнижчу (6 960 гривень) – у галузі харчування. Цікаво, що в цій сфері зарплати за місяць зросли на 6,1% [2].

Динаміку ми можемо розглянути на рис. 1.

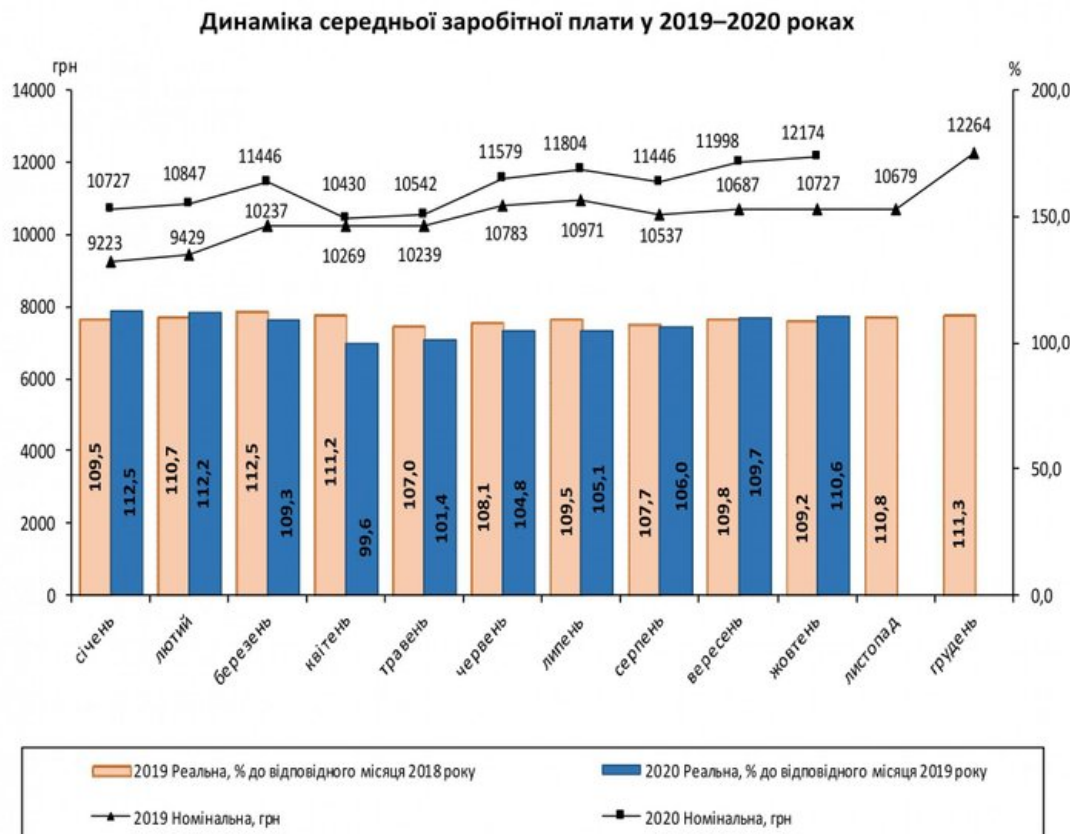

Рис. 1. Середня зарплата українців у 2019–2020 роках

Протягом I кварталу 2020 року тривало сповільнення споживчої інфляції (до 2.3% р/р у березні). Ще в січні, як і очікував НБУ, вона вийшла за нижню межу цільового діапазону $5\% \pm 1$ в. п та залишалася там упродовж кварталу. Водночас сповільнення було дещо суттєвішим порівняно з прогнозом, опублікованим у Інфляційному звіті за січень 2020 року. Фундаментальний інфляційний тиск також послабився – базова інфляція сповільнилася до 3.1% р/р, що відповідало очікуванням НБУ. Рівень змін більш детально зображений в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка і графік змін рівня інфляції в Україні в 2020 р.

Період	Індекс інфляції, %	Інфляція, %	Зміна
жовтень 2020	101.00	1.00	+0.50 % ↑
вересень 2020	100.50	0.50	+0.70 % ↑
серпень 2020	99.80	-0.20	+0.40 % ↑
липень 2020	99.40	-0.60	-0.80 % ↓
червень 2020	100.20	0.20	-0.10 % ↓
травень 2020	100.30	0.30	-0.50 % ↓
квітень 2020	100.80	0.80	
березень 2020	100.80	0.80	+1.10 % ↑
лютий 2020	99.70	-0.30	-0.50 % ↓
січень 2020	100.20	0.20	+0.20 % ↑
Річний індекс інфляції	102.70	2.70	-

Джерело: [3]

Відбулось послаблення попиту на послуги закладів відпочинку, спорту, особистого догляду, туризму. Фактичне поширення COVID-19 та девальваційний тиск прискорилося зростання вартості послуг у сфері страхування здоров'я та цін на фармацевтичні товари. На тлі погіршення епідеміологічної ситуації збільшився попит, а за ним – і ціни на товари. Грошова система не є довільним витвором державної влади, а залежить від реально існуючих економічних відносин.

Механізм грошового ринку має значні відмінності від звичайного товарного ринку. Це особливий сектор ринку, на якому відбувається купівля та продаж грошей, формування попиту, пропозиції та ціни на даний товар. Задля подолання складних умов в період пандемії коронавірусної хвороби Україні потрібно

освоювати досвід розвинених країн, консультуватися та обмінюватися досвідом, розвиватись та виконувати поставлені цілі та завдання. Необхідно створювати умови для виконання цінних угод, змінювати концептуальні підходи, проводити різноманітні проекти, активізувати роботу з ще більшою силою.

Список використаних джерел:

1. Грошовий ринок України та перспективи його розвитку. URL: <http://referat-ok.com.ua/groshi-ta-kredit/groshovii-rinok-ukrajini-ta-perspektivi-iogo-rozvitku>.
2. Зарплата українців у жовтні зросла: хто отримує найбільше найбільше. URL: https://news.24tv.ua/yaka-serednya-zarplata-ukrayintsiv-zhovtni-2020-novini-ukrayini_n1471360.
3. Індекс інфляції в 2020 року – рівень інфляції в Україні по роках. URL: https://bankchart.com.ua/spravochniki/indikatory_rynka/inflation_index/2020.

Золковер А. О.

кандидат економічних наук,

докторант кафедри бізнес-економіки та туризму

*Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОТИДІЇ ТІНЬОВИМ ТРАНЗАКЦІЯМ

Проблема тінізації економіки привертає увагу науковців та представників державної влади вже протягом тривалого часу. Це зумовило існування значного переліку інструментів боротьби з тіньовими операціями, механізми застосування яких залежать від рівня економічного розвитку країни, частки тіньового сектору економіки, рівня корупції в країні тощо.

На сучасному етапі одним із інструментів підвищення рівня економічного розвитку країни є підвищення рівня її цифровізації. Саме цифровізація позитивно впливає на якість бізнес-середовища в країні, полегшує доступ до послуг,

пришвидшує рух грошових коштів, забезпечує зростання показників економічного розвитку країни.

На сьогодні роль цифрових технологій у економічному розвитку країни багатогранна, а ефекти від їх впровадження проявляють в усіх сферах життя суспільства: економічній (зменшення трансакційних витрат, полегшення доступу до фінансових ресурсів, сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності), соціальній (зростання якості та кількості державних послуг, покращення умов життя населення); інституційній (підвищення ефективності роботи державних органів, зростання рівня довіри до них) [1].

За останні роки окремі теоретичні та практичні аспекти цифровізації економіки знайшли відображення в роботах значної кількості науковців. В той же час, малодослідженими, на нашу думку, залишаються питання ролі цифровізації економіки в ефективності процесів реалізації державної політики протидії тінізації економіки, як головного вектору розвитку системи державного управління переважної більшості країн світу.

В умовах значної частки тіньового сектору економіки в країні пошук інноваційних інструментів протидії нелегальним операціям є запорукою підвищення стандартів життя населення.

Цифровізація економіки здійснює значний вплив та рівень тінізації в країні. Так, запровадження цифрових технологій сприяє підвищенню ефективності процесів фінансового моніторингу та контролю за рухом грошових коштів. Таким чином факт ухилення від сплати податків або реалізації інших схеми приховування доходів стає більш очевидним. Запровадження цифрових технологій дозволяє посилити співпрацю між контролюючими органами декількох країн в напрямку контролю за обсягами задекларованих експортно-імпортних операцій в країні.

Не менш важливою перевагою цифровізації економіки є підвищення ефективності роботи контролюючих органів (розширення переліку їх послуг, підвищення їх якості), зниження рівня корупції в них та сприяння тіньовим схемам виведення коштів.

Таким чином можна зробити висновок про вагомий роль цифрових технологій в процесах детінізації та важливість застосування даного інструментарію з метою покращення показників функціонування офіційного сектору економіки.

Список використаних джерел:

1. Tiutiunyk I., Zolkover A., Lyeonov S., Kwilinski A., Vysochyna A., Kostornova S. The Innovative financial technologies and its impact on shadow transactions. Socio-Economic Challenges : Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Sumy, November 3–4, 2020 / edited by Prof., Dr. Vasilyeva Tetyana. – Sumy : Sumy State University, 2020. P. 422–425.

Ігнатенко Р. В.

аспірант кафедри фінансів

*Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНАЛЬНОГО БЮДЖЕТУ

Інтеграція України до Європейського Союзу на всіх рівнях, у тому числі створення власного законодавства до норм, що діють в рамках цього утворення, важливим є реформування місцевого самоврядування в Україні до норм та правил, що пред'являються в економічно розвинених європейських країнах, а саме до фінансової автономії та самостійності органів місцевого самоврядування.

Відповідно до основного міжнародного документа з питань місцевого самоврядування – Європейської Хартії [1], під місцевим самоврядуванням розуміється право та реальна можливість органів місцевого самоврядування регламентувати значну частину державних справ та керувати нею в рамках закону під свою відповідальність та в інтересах місцевого населення. У зв'язку з цим ускладнюються бюджетні відносини між рівнями влади щодо розподілу повноважень.

У контексті розвитку України до європейського простору, де саме регіони стають головними факторами взаємовідносин держави та міждержавного спілкування, існування регіонального самоврядування є дієвим механізмом поєднання унітаризму з регіональними ініціативами.

Головним джерелом надходжень до регіональних бюджетів зарубіжних країн є власні доходи, в той же час, для України

характерним є залежність від допомоги державного бюджету та незначна частка власних доходів, що свідчить про низький рівень фінансової автономії органів регіонального самоврядування. Основу формування власних доходів регіональних бюджетів країн світу складають податкові надходження, тобто податки мають доволі високу питому вагу у загальній сумі надходжень.

Система податків у штатах лише частково нагадує федеральну систему. Однак, американська податкова система розвивалася від штатів до федерації, а не навпаки. На сьогодні штати демонструють велике розмаїття умов і норм оподаткування (таблиця 1). Це засвідчує те, що система фінансів США характеризується реальною фінансовою автономією штатів та можливістю податкової конкуренції між штатами [2, с. 46].

Таблиця 1

**Джерела формування фінансових ресурсів
регіональних бюджетів штатів**

Країна	Штатні податки	Характеристика штатних податків
1	2	3
США	Податок на доходи фізичних осіб справляється в усіх штатах.	Такі штати, як Аляска, Флорида, Невада, Південна Дакота, Техас, Вашингтон, Вайоминг – використовують плоскі ставки (3,0% – 5,3%), а більшість від 1 до 12 ставок. Прогресивні ставки на мінімальному рівні знаходяться в межах від 0,36% до 6%, максимальні – від 4,5% до 11%.
	Податок на прибуток корпорацій	13 штатів запровадили прогресивно зростаючі ставки. Прогресія мінімальних ставок 48 від 1% до 6,6%, максимальних – від 6% до 12%. Кількість ставок у різних штатах від 1 до 10. Більшість штатів використовує плоскі ставки в діапазоні від 4,0% (Канзас) до 9,99% (Пенсільванія).
	Специфічні акцизи й універсальний акциз – податок з продажу	Формують близько половини доходів бюджетів штатів. На основі купувальної ціни податок справляють 45 із 50 штатів, (крім Аляски, Делавара, Монтани, Нью Гемпшира, Орегона).

1	2	3
	Податок с продажу нерухомого майна	Справляють у 36 штатах і федеральному окрузі Колумбія. Ставки знаходяться в межах від 0,01% до 2,2% ринкової вартості майна, у більшості штатів – 0,5%.
	Податок на спадщину	Лише частина штатів практикує. В 16 штатах запроваджено estate tax, у 4-х штатах – inheritance tax, у 3-х збирають і той, і другий. Фіскальне значення оподаткування спадщини і дарувань невелике ні на федеральному, ні на штатному рівнях

Джерело: складено автором на основі [2; 3]

З огляду на всю сукупність штатних податків, постає картина цілковито різноманітною. Так, 36 штатів не оподатковують пенсії, решта оподатковують. У 37 штатах установлено штатний податок на нерухомість, інші 13 справляють цей податок лише на місцевому рівні. Порівняна висота податкових ставок може відрізнитися в десятки разів. Штат Вашингтон – єдиний, де існує податок на валову виручку від занять бізнесом і професійною діяльністю. Лише штат Мічиган запровадив «гібридний» податок, що поєднує риси ПДВ і податку на прибуток корпорацій тощо. Ці властивості засвідчують такі важливі характеристики: по-перше, реальну фінансову автономію штатів, по-друге, можливість податкової конкуренції між штатами.

Податкові надходження регіональних бюджетів ФРН наведені в таблиці 2. У Німеччині, яка після Другої світової війни змінила унітарну форму державного устрою на федеративну, запроваджено принцип «слабкий центр – сильні землі». Вищими органами земель є земельний лантаг (парламент), земельний уряд з міністром-президентом і міністерствами на чолі із земельними міністрами. Кожна земля самостійно визначає модель публічного управління, регіонального самоврядування, його компетенцію та форми контролю за діяльністю органів регіонального самоврядування.

Яскравим прикладом унітарної держави можна вважати й Італію, бюджетна система якої, як і українська бюджетна система, й досі відзначається жорсткою централізацією. В Італії регіони, що були утворені у 1970 р., відіграють ключову роль порівняно з

іншими рівнями територіального устрою. Кожний регіон має власний статут, який відповідно до Конституції встановлює форму правління та основні принципи організації публічної влади на території регіону. Цей статут приймається та змінюється законом Регіональної ради і не потребує затвердження з боку уряду.

Таблиця 2

**Джерела формування фінансових ресурсів
регіональних бюджетів ФРН**

Країна	Земельні податки	Характеристика земельних податків
Німеччина	На спадщину і дарування	Платники податку (спадкоємці та одержувачі даровизни) диференційовані на три групи: перша група – подружжя та діти; друга група – батьки, діди та баби; третя група – всі інші. Ставки податку залежать від вартості оподатковуваних активів та від ступеня родинно-сімейних зв'язків.
	Податок на нерухоме майно	Визначають на основі оціночної вартості майна. Остання залежить від місцезнаходження нерухомості, величини, характеру використання, локального коефіцієнта та інших факторів.
	Податок на транспортні засоби	Федеральний дорожній податок не слід плутати із земельним податком на автомобілі. також приклад податку, однаково розрахованого як на виконання фіскальної, так екологічної функції. Дорожній податок Maut-Steuer платить той, хто фактично їздить, причому чим більше їздить, тим більше платить.
	Акциз на пиво	Надходять у земельні бюджети за диференційованими в залежності від якості й міцності продукту ставками в діапазоні від 8,66 євро до 12,59 євро на гектолітр.
	Податок на парі, лотерею, казино, азартні ігри	За ставкою 20% обкладається сума виручки від реалізації лотерейних білетів. Податок на парі (Rennwettsteuer, Totalisatorsteuer) установлено за ставкою 16,66% від суми парі, укладених через тоталізатор на кінних та автомобільних гонках.

Джерело: складено автором на основі [2]

Фінансові ресурси регіональних бюджетів Італії [2]:

- регіональний податок на доходи фізичних осіб, надходження якого поступають в обласні бюджети. Ставки знаходяться в межах від 0,9 до 1,4% оподатковуваного доходу;

- на тій же податковій базі, що і податок на прибуток корпорацій за ставкою 3,9% справляють податок на виробничу діяльність.

Лише чверть країн світу мають федеральний рівень, проте це не означає, що регіональна влада функціонує лише в них. Регіон набуває все більше функцій впливу на покращення соціально-економічного розвитку територій, поліпшення інвестиційного клімату та привабливості [4, с. 151].

Україна, що прагне до європейських стандартів життя, залишається державою для якої характерним є низький рівень власних доходів регіональних бюджетів, що супроводжується нарощуванням обсягів міжбюджетних трансфертів. В Україні й досі не має чіткого розподілу повноважень між державою на регіонами, які б відповідали принципам фінансової децентралізації.

Отже, пріоритетними напрямками перетворення регіонального бюджету в дійовий інструмент соціально-економічного розвитку регіону в Україні має стати:

- чіткий розподіл повноважень між рівнями регіональної влади, місцевою владою та органами державної влади;

- стимулювання розвитку провідних галузей економіки регіонів за рахунок збільшення показника валового регіонального продукту;

- розширення та зміцнення фінансової бази регіонального самоврядування за рахунок удосконалення податкового законодавства;

- проведення моніторингу виконання регіонального бюджету на всіх його стадіях реалізації.

Список використаних джерел:

1. Європейська Хартія місцевого самоврядування № 452/97-ВР від 15.07.1997 р.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.
2. Андрущенко В.Л. Податкові системи зарубіжних держав: Навчальний посібник /Андрущенко В.Л., Варналій З.С., Прокопенко І.А., Тучак Т.В. – Київ : Кондор Видавництво, 2012. 222 с.

3. Карлін М.І. Податкові системи країн Америки : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 232 с.
4. Волохова І.С. Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні [Монографія] / І.С. Волохова. – Одеса : Атлант, 2014. 462 с.

Кисельова І. Ю.

кандидат фізико-математичних наук, доцент

Діброва В. О.

студентка

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

СТРАХУВАННЯ ВІД КОРОНАВІРУСУ В УКРАЇНІ

Під час пандемії коронавірусної інфекції з'явилася потреба в додатковому страхуванні життя, а також страхуванні на випадок хвороби закордоном.

Всі страхові компанії, ще в березні були змушені переглядати свої страхові продукти. В Україні навіть з'явилася страховка виключно від COVID-19, але виплати за такими договорами не повністю покривають витрати на лікування ускладнень.

Медичне страхування – тип страхування від ризику витрат, пов'язаних із отриманням медичної допомоги. У більшості країн є формою соціального захисту інтересів населення в системі охорони здоров'я.

В Україні медичне страхування буває обов'язковим і добровільним. Загальнообов'язкове соціальне медичне страхування – це вид обов'язкового страхування, спрямований на забезпечення конституційних прав громадян на охорону здоров'я та реалізацію державних гарантій на одержання безоплатної медичної допомоги та медичне страхування [1].

За першою таблицею, ми можемо побачити, що загалом страхові компанії, мають приблизно однакові умови при страхуванні від коронавірусної інфекції.

Таблиця 1

**Порівняння умов страхових договорів
на випадок захворювання COVID-19**

	Альфа-страхування	Страхування від банку «Пумб»	USI	ARX
Страхова сума	50000 гривень	20000 гривень	46 000,00	Від 10000 грн до 50000 грн
Сума внеску	12 місяців – 700 грн, 6 місяців – 500 грн.	450 грн на 3 місяці або 900 грн на 6 місяців	6 міс – 1150 грн, 1 рік – 1840 грн	На 3 та 6 місяців, сума внеску залежить від страхової суми
Франшиза	відсутня	відсутня	відсутня	відсутня
Вік застрахованих	Від 0 до 64 років	Від 18 до 70	Фізичні особи віком від 3 до 65 років	Фізичні особи віком від 1 до 59 років
Які особи не можуть бути застрахованими	Медичні працівники; які є недієздатними або мають вже захворювання, наприклад, ВІЧ або туберкульоз.	Люди, які на момент заключення договору є хворими на коронавірусну інфекцію	Обмеження діють тільки за віком	Хворі на діабет та які мають злоякісні новоутворення

Джерело: [2–5]

Механізм для заключення договору страхування від Covid-19 в цих компаніях однаковий. Підпис договору страхування відбувається онлайн за таким механізмом:

1. Заповнення особистих даних у формі заявки.
2. Перевірка і підтвердження правильності введених даних.
3. Оплата полісу за допомогою банківської картки.
4. Підтвердження придбання страховки, ввівши код з SMS-повідомлення.
5. Отримання страхового полісу на e-mail.

Новою проблемою, яка виникла перед страховими компаніями став перегляд умов страхового полісу для туристів. На початку пандемії кордони з усіма країнами були закриті, а після їх відкриття з'явилася необхідність додаткового страхування від коронавірусної інфекції.

Страховий захист від коронавірусу насамперед знадобився українським туристам, адже багато країн навесні почали вимагати, щоб туристична страховка тих, хто в'їжджає до них, обов'язково покривала лікування ковіду. Тому майже відразу страхування від коронавірусу було прописано у всіх полісах для виїжджаючих за кордон [6]. В разі зараження коронавірусом страховики покривають застрахованій людині витрати на лікування важкого перебігу цієї хвороби в стаціонарі, також якщо людина помре внаслідок коронавірусної хвороби, ця страховка покриє витрати на доставку праху в Україну. Загалом страхові поліси не покривають витрати на тестування на COVID-19, амбулаторне лікування, самоізоляцію або обсервацію через коронавірусну хворобу.

Отже, пандемія змінила не тільки життя українців, а й умови страхування. В Україні також вийшла окрема постанова, щодо страхування під час COVID-19, в ній окрім цього йде мова про виплати лікарям. Підписати договір страхування від коронавірусної інфекції досить легко, і що важливо це можна зробити вдома і через 7 днів ви вже можете бути захищеними.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні» станом на 22.12.2020 / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Парлам. вид-во, 2020.
2. ARX company «Антивірус від ARX» / Веб-ресурс. – Режим доступу: <https://arx.com.ua/ru/produkty/antivirus-arx>.
3. Universal safety insurance «Страхування на випадок коронавірусу від USI» / Веб-ресурс. – Режим доступу: <https://usi.net.ua/strahuvannya/covid-19>.
4. Пумб «Страхування на випадок коронавірусу» / Веб-ресурс. – Режим доступу: <https://retail.pumb.ua/ru/service/antivirus>.
5. Альфа страхування «Страхування від коронавірусу» / Веб-ресурс. – Режим доступу: <https://alfaic.ua/ru/product/strahovanie-zdorovya/koronavirus>.
6. Financial club «Ковід наступає: чи врятує українців страховка від коронавірусу» / Веб-ресурс. – Режим доступу: <https://finclub.net/ua/analytics/kovid-nastupaie-chy-vriatuie-ukraintsiv-strakhovka-vid-koronavirusu.html>.

Фатюха Н. Г.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування*

Завальна Д. О.

магістрантка

*Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ

Подолання бідності у всіх формах залишається однією з найбільших проблем, що стоять перед людством. Хоча за період з 1990 по 2015 р. кількість осіб, які живуть в умовах крайньої бідності, зменшилася більш ніж наполовину – з 1,9 млрд до 836 млн – проте за багато з них досі борються за задоволення базових людських потреб.

У всьому світі понад 800 мільйонів людей досі живуть на суму, меншу за 1,25 дол. на день. Багато з них не забезпечені достатнім харчуванням, чистою питною водою та засобами санітарії. Швидке економічне зростання в таких країнах, як Китай та Індія, вивело з бідності мільйони людей, але прогрес досі є нерівномірним. Жінки частіше живуть у бідності, ніж чоловіки, через нерівний доступ до оплачуваної роботи, освіти та майна [1].

Для сучасної України бідність є не лише негативним соціальним явищем, що визначає спосіб життя значної частини населення, але і фактором поляризації суспільства та посилення соціальної напруженості [2, с. 2].

Існує багато причин, які призводять до бідності. Найчастіше психологи та економісти виокремлюють шість причин, коротко їх можна описати саме так:

- відсутність перспектив;
- консервативне мислення;
- перекладання на державу занадто багато надій;
- неправильне відношення до грошей;
- жадібність;
- жалість до себе.

За даними моніторингу ГО «УІСД імені О. Яременка» / ГО «ЦСМ» за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», у 2019 році відбулося щорічне опитування респондентів [3, с. 135].

Одним з головних питань було: «Якщо матеріальне становище середньостатистичної сім'ї України прийняти за деякий середній показник, то як Ви порівняно з ним оцінюєте матеріальне становище Вашої сім'ї?»

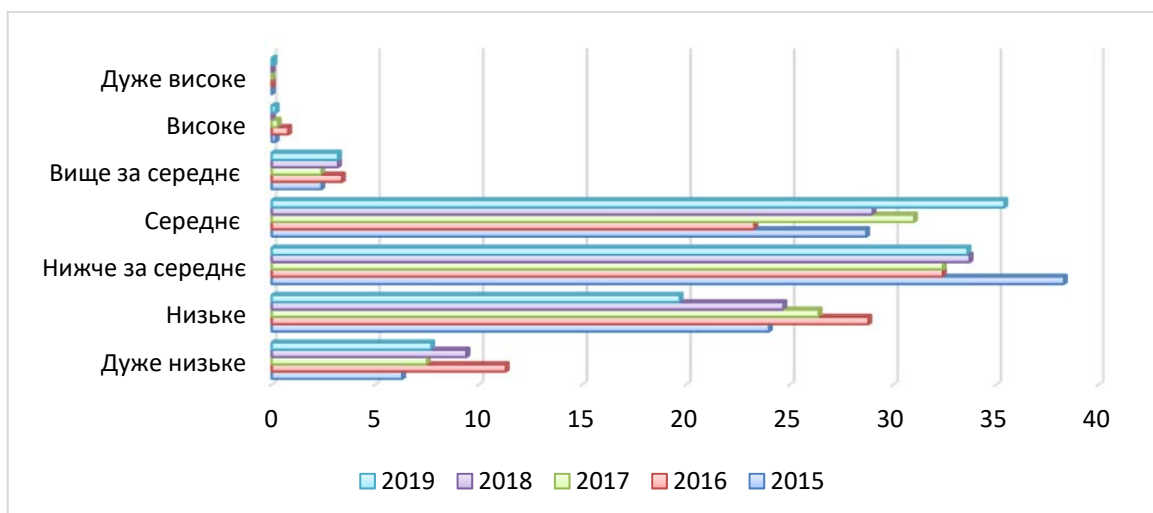
Найбільша частка опитуваних (35,4%) – відповіла «Середнє», найменша – «Дуже високе». Розподіл відповідей респондентів за 5 останніх років наведена в табл. 1.

Таблиця 1

**Розподіл відповідей респондентів на питання:
«Якщо матеріальне становище середньостатистичної сім'ї
України прийняти за деякий середній показник,
то як Ви порівняно з ним оцінюєте
матеріальне становище Вашої сім'ї?» у %**

Показник \ рік	2015	2016	2017	2018	2019
Дуже низьке	6,3	11,3	7,5	9,4	7,7
Низьке	24,0	28,8	26,4	24,7	19,7
Нижче за середнє	38,3	32,4	32,4	33,7	33,6
Середнє	28,7	23,3	31,0	29,0	35,4
Вище за середнє	2,4	3,4	2,4	3,2	3,2
Високе	0,2	0,8	0,3	0	0,2
Дуже високе	0	0	0	0	0,1

Аналізуючи розподіл відповідей респондентів, доречно буде скористатися діаграмою на рис. 1. З рис. 1 чітко видно, що переважна кількість опитуваних обирали варіант «Середнє», або «Нижче за середнє». Ці показники мають нестабільну тенденцію. Показник «Середнє» коливається в межах 23,3% – 35,4%. Натомість показник «Нижче за середнє» коливається в межах 32,4% – 38,3% в різні роки. Можна зауважити, що майже третина населення вважає, що живе на рівні – «Нижче за середнє».

**Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів на питання:
«Якщо матеріальне становище середньостатистичної сім'ї
України прийняти за деякий середній показник,
то як Ви порівняно з ним оцінюєте
матеріальне становище Вашої сім'ї?» у %**

Аналогічна ситуація простежується також з показником: «Дуже низьке». Найбільша частка на «Дуже низьке» припадала на 2016 та 2018 роки, що становить 11,3% та 9,4%. У 2019 році показник збільшився порівняно з 2015 та 2017 роками.

Аналіз моніторингу показав, що в цілому більшість опитуваних респондентів позиціонують себе, як «Середнє», що вказує на те що с кожним роком рівень їхнього доходу зростає, а рівень бідності при цьому зменшується.

Незважаючи на те, що рівень бідності по трохи зменшується, однак він все ж таки є і потребує певної стратегії, щодо її подолання. Гарним прикладом є цілі United Nations in Ukraine щодо подолання бідності:

1. До 2030 року ліквідувати крайню бідність для всіх людей в усьому світі (нині крайня бідність визначається як проживання на суму менш ніж 1,25 дол. США на день).

2. До 2030 року скоротити частку чоловіків, жінок і дітей будь-якого віку, що живуть у злиднях у всіх їх проявах, згідно з національними визначеннями, принаймні наполовину.

3. Упровадити на національному рівні належні системи і заходи соціального захисту для всіх, включаючи встановлення

мінімальних рівнів, і до 2030 року досягти суттєвого охоплення бідних і уразливих верств населення.

4. До 2030 року забезпечити, щоб всі чоловіки і жінки, особливо незаможні та вразливі, мали рівні права на економічні ресурси, а також доступ до базових послуг, володіння і розпорядження землею та іншими формами власності, успадкованого майна, природних ресурсів, відповідних нових технологій і фінансових послуг, включаючи мікрофінансування.

5. До 2030 року підвищити життєстійкість малозабезпечених і осіб, які перебувають в уразливому становищі, зменшити їх незахищеність і вразливість перед викликаними зміною клімату екстремальними явищами та іншими економічними, соціальними й екологічними потрясіннями і лихами.

6. Забезпечити мобілізацію значних ресурсів із найрізноманітніших джерел, у тому числі на основі активізації співпраці в цілях розвитку, щоб надати країнам, які розвиваються, особливо найменш розвиненим країнам, достатні та передбачувані кошти для здійснення програм і стратегій з ліквідації бідності в усіх її формах.

7. Створити на національному, регіональному та міжнародному рівнях надійні стратегічні механізми, в основі яких лежали б стратегії розвитку, що враховують інтереси бідноти і гендерні аспекти, для сприяння прискореному інвестуванню в заходи щодо ліквідації бідності [4].

Список використаних джерел:

1. Стефанов Любо. Подолання бідності. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/home/sustainable-development-goals/goal-1-no-poverty.html>.
2. Прокопій Д.А. Щодо шляхів подолання бідності працюючого населення. 2019 р. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/111Analyt_Zapyska_Prokopiy-7fdd8.pdf.
3. Балакірєва О.М., Дмитрук Д.А. Динаміка соціально-економічних оцінок і очікувань населення України наприкінці 2019 р.
4. United Nations in Ukraine. Цілі сталого розвитку в Україні. URL: <http://sdg.org.ua/ua/pro-hlobalni-tsili/no-poverty#%D0%B3%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96-%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F>.

Fisunenko N. O.

*Ph.D., Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs,
Associate Professor of Analytical Economics and Management*

Vakulich M. M.

*Ph.D., Associate Professor,
Associate Professor of Analytical Economics and Management
Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs
Dnipro, Ukraine*

FINANCIAL RESOURCES IN CORPORATE GOVERNANCE

The theory of the market model of Ukraine's economy has objectively led to the emergence of new forms of ownership – collective and private. Therefore, there is a need to study the peculiarities of the organization and functioning of finance of business structures of the private sector, to determine the areas of financial support for their activities, finding forms and methods of attracting financial resources and their effective use.

Many works of modern foreign economists are devoted to the study of the concept of financial resources, methods of corporate finance management. But in Ukraine, financial resources in corporate governance – a relatively new direction in both science and practice. Today, most scholars view financial resources in corporate governance as corporate finance, some as the financial resources of the enterprise, but they all perform the same function and task. Therefore, we offer in more detail to get acquainted with financial resources, corporate finance and features of financial resources in corporate governance.

Most scientists' financial resources in a corporate management examine as, corporate finances, some as financial resources of enterprise, but all of them perform one duty and tasks. So, in more detail we suggest to become familiar with financial resources, corporate finances and by the features of financial resources in a corporate management.

So in research of V. Rudenko's going is set forth near essence of corporate finances, namely: «systematizations of his functions and principles on the basis of generalization of foreign experience and features of the Ukrainian legislation» [1].

Initially, in our opinion, it is necessary to consider the concept of financial resources, so in his developments O. Vasilik, notes that «financial resources are money savings and income that are created in the process of distribution and redistribution of gross domestic product and concentrated in the relevant funds to ensure the continuity of expanded reproduction and meet other social needs» [2, p. 59–60].

Scientists V. Shilo, S. Ilyina, V. Barabanov, I. Kryshtopa claims that «the financial resources of an enterprise are funds that are at the disposal of enterprises and are intended for the fulfillment of certain financial obligations. The financial resources of enterprises are formed at the expense of internal (authorized capital, depreciation, gross income and profit) and external (received loans; unit and other contributions, funds mobilized in the financial market) sources» [3, p. 29–30].

We will consider researches of scientists a next step in determination of essence of corporate finances.

V. Sutormina asserts that «corporate finances are basis of development of market economy the wide range of goods and services is produced in that, and also micro level of the financial system of the state» and underlines management «objects finances of corporations are money streams and financial resources» [4].

M. Rupnyak in it labors determines that «corporate finance covers monetary relations with the founders of companies, the labor collective, with suppliers, buyers, the budget, banks, extra-budgetary, insurance and other organizations. Therefore, according to the scientist, «corporate finances function in the process of acquiring raw materials, materials and other inventory, capital and reserves, sales, in the process of investing, creating and distributing profits, in the payment of dividends on shares and interest on bonds, in the process of paying taxes to the budget, when receiving and repaying loans» [5].

At the same time, A. Pilipenko reveals the features of financial resources in corporations and states that «The specificity of financial resources of corporations is as follows:

1. Through the securities market, corporations can pool the financial resources of a large number of people.
2. The corporation forms monetary funds, capital at its disposal, using internal reserves and attracting external financial resources.

3. Financial resources in the securities market are replenished mainly through the issuance of shares and bonds, speaks of share capital as one of the components of the securities market.

4. With a stable general economic and political situation in the country, with the financial services of corporations analyzing all their possible sources of resources and financial condition of companies, assessing the effectiveness of financial resources management and finding reserves for their growth can achieve a high level of efficiency» [6, p. 378–379].

In turn, it is also necessary to clarify the essence of the definition of corporate governance. O. Velika notes in his works, «corporate governance is a system of relations between the owners of the enterprise, its managers, as well as stakeholders to ensure the effective operation of the enterprise and the balance of interests of participants in corporate relations» [7, p. 282].

Given the research of scientists, we can conclude that financial resources in corporate governance play an important role. They not only allow you to effectively form and allocate financial resources (creating a reserve of the company), but also to regulate financial relations between all participants (managers, owners and stakeholders) coordinating various goals ensuring the effective functioning of the corporation as a whole.

References:

1. Rudenko V.V. (2016) Corporate finance: the essence and features of development in modern conditions. *Economics and management organization*, no. 2 (22). pp. 247–253. (in Ukrainian)
2. Vasylyk O.D. (2000) Finance theory: textbook. Kyiv. NIOS. 416 p. (in Ukrainian)
3. Shylo V.P., Ilina S.B., Barabanova V.V., Kryshchuk I.I. (2011) Enterprise finance: textbook. Kyiv. Kondor. 429 p. (in Ukrainian)
4. Sutormina V.M. (2004) Enterprise finance: textbook. Kyiv. KNEU. 566 p. (in Ukrainian)
5. Rupnyak M.A. (2004) Finance joint stock companies textbook. *Finance Ukraine*, pp. 105–110. (in Ukrainian)

6. Pylypenko O.I. (2008) Finansovi resursy korporatsiy: vyznachennya ta klasyfikatsiya. Mizhnarodnyy zbirnyk naukovykh prats'. *Problemy teorii ta metodolohiyi bukhhalters'koho obliku, kontrolyu ta analizu*, no. 3 (12). URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/68656>. (in Ukrainian)
7. Velyka O.Y. (2018) Osoblyvosti suchasnoho korporatyvnoho upravlinnya v Ukrayini. *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, pp. 282–286. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/56.pdf>. (in Ukrainian)

Юнацький М. О.

кандидат економічних наук,

старший викладач кафедри фінансів

суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку

Осипенко С. О.

студентка

Криворізький національний університет

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19

НА ПОКАЗНИКИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Бюджетна система є вагомою інституцією забезпечення соціально-економічного розвитку України; виступає головним індикатором соціальних та фінансових процесів в державі, тому від якості побудови бюджетної системи залежить ефективність функціонування провідних галузей економіки та наявність коштів для соціального забезпечення всіх верств населення. Не зважаючи на можливість саморегулювання у сучасних ринкових механізмів, постає питання про рівень втручання держави, як головного регулятора в економічне і соціальне функціонування країни.

Державне регулювання фінансових процесів обумовлюється необхідністю: створення та організації нормативно-правового поля діяльності суб'єктів економіки, усунення дисбалансів в ринкових процесах; захисту національних інтересів на світовому ринку та регулювання інтересів суб'єктів господарювання на внутрішньому ринку [1, с. 305].

Економічна сутність бюджетної системи у системі державного регулювання економіки реалізується через динамічні зміни

індикаторів національної економіки, тобто у стійкому розширенні масштабів та ефективності виробництва національного продукту, підвищенні рівня соціальних стандартів для громадян [2, с. 131].

На сучасному етапі розвитку бюджетна система – складова системи державних фінансів – відіграє провідну роль в економічних перетвореннях оскільки є підґрунтям економічного розвитку, підтримкою для розвитку нових сфер економічної діяльності і стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку [3, с. 33].

Регулювання бюджетної системи забезпечується нормами фінансового права та за допомогою принципів збалансованості; єдності; самостійності; обґрунтованості; повноти; ефективності та результативності; цільового використання; субсидіарності; публічності та прозорості; справедливості і неупередженості.

Згідно ч. 4 ст. 2 Бюджетного кодексу України «Бюджетна система України – це сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права» [4] (рис. 1).

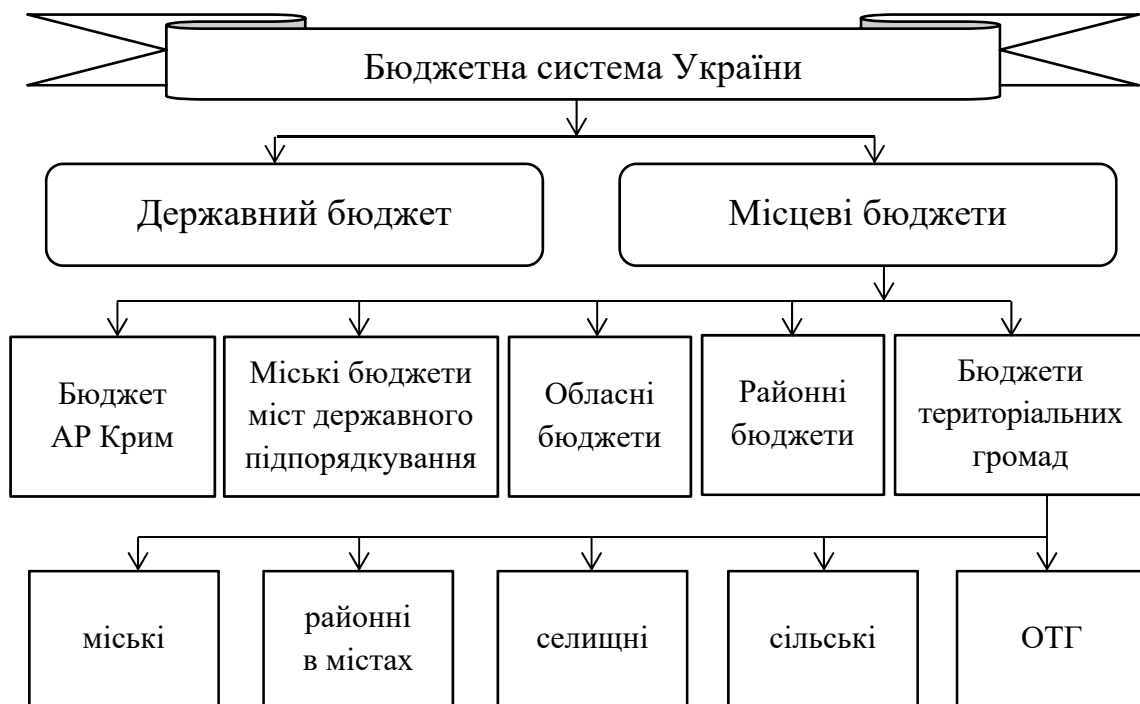

Рис. 1. Структура бюджетної системи України

Джерело: побудовано авторами на основі [4]

Уряд України намагається збалансувати доходи та видатки в бюджетах всіх рівнів, проте через вплив внутрішніх та зовнішніх факторів це не завжди можливо.

Формування як дохідної частини бюджету, так і видаткової, пов'язане з головними макропоказниками соціального і економічного і розвитку країни.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВОЗ) оголосила COVID-19 світовою пандемією в березні, на той час вірус знайшли майже в усіх країнах. У квітні національні уряди стали вводити обмежувальні заходи – від комендантської години і заборони на масові збори до жорстких локдаунів.

Так, в Україні, Президентом Володимиром Зеленським 18 квітня 2020 р. підписано Закон України зі змінами до бюджету, який прийнятий Верховною Радою України на позачерговому засіданні 13 квітня 2020 року. Головні правки внесені до головного фінансового документа у зв'язку з карантинними заходами, які привели до економічних наслідків. В новому бюджеті зменшено: видатки на освіту і науку на 3 млрд грн; пільги і субсидії на 8,2 млрд грн; видатки на Державний фонд регіонального розвитку на 2,6 млрд грн; видатки на Держслужба статистики на 1,2 млрд; збільшено на 2 млрд грн доходи від Нацбанку (від 40,7 до 42,7 млрд грн); та затверджено бюджет на Фонд боротьби з коронавірусом в обсязі 64,67 млрд грн. [5].

Крім того, до витрат державного бюджету додатково затверджено 15,8 млрд грн доплат медпрацівникам, які протидіють епідемії. Взагалі витрати Міністерства охорони здоров'я збільшили на 16,4 млрд грн. Таким чином, бюджет був повністю перероблений урахуванням скорочення ВВП на 3,9%, при зменшенні доходів на 120 млрд грн і зростанні дефіциту держбюджету [5].

Слід зазначити, що пандемія COVID-19 безумовно вплине не тільки на фактичне виконання бюджету 2020 року, але і спричинить негативні зміни при плануванні і затвердженні бюджету 2021 року.

Список використаних джерел:

1. Собчук С.І., Адаменко І.П. Формування задатків бюджету в умовах інституційної модернізації економіки. *Бізнес Інформ*. 2018. № 5. С. 303–312.

2. Chugunov L., Makohon V. Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Vol. 6. No. L, pp. 130–135.
3. Cbugimov L., Kachula S. State financial policy as a component of social-economic development of society. *The Potential of Modern Science: monograph*. Sciemcee Publishing, London. United Kingdom. 2019. Vol. 2. Pp. 29–44.
4. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. N2456-VI. Дата оновлення 18.04.2020. URL: <https://zaksm.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 20.12.2020).
5. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України від 14.11.2019 р. № 294-IX. Дата оновлення: 04.10.2020. URL: <https://zaknliada.gov.ua> (дата звернення: 20.12.2020).

СЕКЦІЯ 11. БАНКИ ТА БАНКІВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Дубровін О. В.

кандидат економічних наук,

перший заступник Голови Правління АБ «УКРГАЗБАНК»

АКТИВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ КРЕДИТУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

В сучасних умовах, різкого падіння промислового виробництва та скорочення ВВП, пропозиції Ради НБУ щодо виконання третьої цілі Основних засад грошово-кредитної політики на 2020 рік та середньострокову перспективу [2], яка розроблена відповідно до Закону України «Про Національний банк України» [1] та Стратегії монетарної політики Національного банку України [3], щодо сприяння додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримки економічної політики Кабінету Міністрів України за умови, що це не перешкоджає виконанню перших двох цілей є надзвичайно актуальними. Очевидно, що економічне зростання національної економіки не можливе без вирішення проблем кредитування реального сектору економіки. Зокрема, існують проблеми, які можуть бути вирішені Правлінням Національного банку України, іншими рішеннями Кабінету Міністрів України.

Власне, Рішенням Ради Національного банку України «Про проблеми кредитування в Україні» [4] на початку 2020 р. затверджено:

1. Перелік рекомендацій для Правління НБУ, щодо вирішення проблем, які дозволять активізувати кредитування економіки. Серед яких:

- **через засоби монетарної політики:**
 - активізація довгострокового рефінансування банків для стимулювання ними реального сектору економіки;
 - вдосконалення диференційованого підходу до норм обов'язкового резервування валют в залежності від їх видів, термінів та ін.;

- активізація ринку процентних свопів (IRS), як одного із елементів процентної політики НБУ;
- **через пом'якшення регулятивних вимог:**
 - оптимізація кредитного процесу (скорочення переліку документів для оцінки кредитоспроможності позичальника);
 - визначення розміру кредитного ризику здійснювати через регулярну актуалізацію коефіцієнтів ліквідності застави;
 - при визначенні коефіцієнту ймовірності дефолту застосовувати збільшення питомої ваги якісних параметрів;
 - при оцінці кредитного ризику за портфельним принципом врахувати практику лібералізації, вивчити результати лібералізації формування резервів за портфельним принципом, збільшити ліміти за такими кредитами і розповсюдити відповідну практику на всі платоспроможні банки;
 - надання коштів з відстроченням платежу за відсотками до повного виходу проекту на окупність (можливе встановлення іншого пільгового періоду);
 - зміна вимог (послаблення) щодо оцінки кредитного ризику за операціями фінансового лізингу, як менш ризикованого продукту;
 - розширення переліку прийнятного забезпечення за кредитами (за рахунок майнових прав на нерухоме майно, що належить до житлового та нежитлового фонду та фінансово-аграрних розписок).

Для активізації процесів кредитування необхідно також постійно вдосконалювати механізми стрес-тестування банків, покращувати комунікації щодо їх результатів, розробити концепцію диференціації видів банківських ліцензій залежно від бізнес-моделей банків та сегментів ринків, на яких вони працюють. Одним із важливих завдань, враховуючи стабілізацію роботи банківської системи, переглянути вимоги щодо мінімального розміру статутного капіталу банків та сприяти вирішенню на законодавчому рівні питання про його встановлення на рівні 200 млн. грн., що відповідає вимогам Директив ЄС та Ради Європи (мінімальний початковий капітал будь-якої кредитної установи на території ЄС має бути не менше 5 млн. Євро).

Аналізуючи діяльність Національного банку України за цей період, в умовах пандемії Covid-19, за результатами «Звіту про

фінансову стабільність» [5], зазначено що банківський сектор в цілому виявився стійким до короно-кризи.

Відповідно до даних Звіту, кредитний ризик реалізувався у менших обсягах, ніж очікувалось. Цьому сприяло вчасно надані ефективні заходи НБУ для діючих банків. Зокрема, щоб дати банкам більше простору для дій було призупинене впровадження буферів консервації капіталу та системної важливості, тому банки змогли використовувати капітал понад мінімальний рівень як для поглинання кредитних збитків, так і для нарощування кредитного портфеля. Аналогічно, НБУ заохочував банки реструктуризувати кредити боржників, які зазнали тимчасових фінансових труднощів внаслідок запроваджених карантинних обмежень. При цьому, як зазначено, наявні банки добре капіталізовані, мають достатній запас капіталу, щоб поглинути кредитні збитки та збільшувати кредитний портфель. Одночасно зазначено, що реальний сектор національної економіки теж почав відновлюватися від короно-кризи. Хоча динаміка росту різних галузей економіки нерівномірна, але в цілому сегмент розпочав свою позитивну динаміку. Однак, за цей період суттєво не погіршилась якість корпоративних кредитів. Хоч із – за розгортання пандемії Covid-19 суттєво уповільнилося споживче кредитування, зменшився як і попит, так і пропозиція на ринку, проте кредитування в цілому поступово зростає. Найбільш суттєво зросли позики для МСБ. Зокрема, від старту державної програми «Доступні кредити 5–7–9%» банки-учасники видали 6,8 тис. кредитів на загальну суму 15,9 млрд. грн. З них 10,5 млрд. грн. – для рефінансування попередньо одержаних позик, 3 млрд. грн. отримані позики на капітальні інвестиції та 2,4 млрд. грн. в якості антикризових кредитів під 3%. Крім того, з липня 2020 р. спостерігається ріст іпотеки, за рахунок суттєвого зниження вартості позик, облікова ставка була знижена до 6% і є найнижчою серед відсоткових ставок НБУ [7].

Зростанню кредитування в цілому сприяв також, підписаний Президентом України Закон «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» щодо надання державних гарантій на портфельній основі і впровадження фінансово-кредитних механізмів забезпечення громадян України житлом» № 873-IX [6].

Даний Закон спрямований на розширення доступу до кредитних ресурсів для мікро-, малих і середніх підприємств. Відповідно до цього Закону, держава зможе надати портфельні гарантії в обсязі до 5 млрд. грн., а також передбачає запровадження фінансово-кредитних механізмів забезпечення житлом громадян України, використовуючи іпотечне кредитування.

Відповідно, порядок відбору банків-кредиторів, умови надання державних гарантій на портфельній основі, розмір і вид забезпечення, що надається такими суб'єктами господарювання, буде встановлюватися урядом. А надання таких державних гарантій оформлятиметься договором між Міністерством фінансів і банком-кредитором.

Запропоновані Радою Національного банку України рекомендації для Правління НБУ, щодо вирішення проблем, які дозволять активізувати кредитування економіки через засоби монетарної політики та через пом'якшення регулятивних вимог, а також законодавче врегулювання цього процесу сприятимуть активізації процесів кредитування економіки як чинника ефективної грошово-кредитної політики.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 року № 679-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.
2. «Основні засади грошово-кредитної політики на 2020 рік та середньострокову перспективу», схвалені Радою Національного банку України від 10.09.2019 р. № 37-рд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr037500-19#Text>.
3. Стратегія монетарної політики Національного банку України, схвалена рішенням Ради Національного банку України від 13 липня 2018 року № 37-рд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr037500-18#Text>.
4. Рішення Ради Національного банку України «Про проблеми кредитування в Україні» №1-рд від 28.01.2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr001500-20#Text>.
5. «Звіт про фінансову стабільність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bankivskiy-sektor-prodemonstruvav-stiykist-do-koronakrizi-ta-spriyaye--vidnovlennyyu-ekonomichnogo-zrostannya-zvit-pro-finansovu-stabilnist>.

6. Закон «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» щодо надання державних гарантій на портфельній основі і впровадження фінансово-кредитних механізмів забезпечення громадян України житлом» № 873-IX від 03.09. 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/689539.html>.
7. Облікова ставка НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/refinance>.

Кармазіна В. С.

студентка

Кисільова І. Ю.

кандидат фізико-математичних наук, доцент

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

ІННОВАЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ ЯК ЧИННИК ПОКРАЩЕННЯ ДОВІРИ КЛІЄНТІВ

На сьогоднішній день у світі відбувається бурхливий розвиток та запровадження інноваційних технологій в усіх сферах діяльності, у тому числі банківській сфері. Інновації (від англ. *innovation* – нововведення) – це інвестиції в новації. Під поняття «банківські інновації» у науковій літературі розуміється процес, спрямований на розроблення нових або удосконалення існуючих банківських продуктів (послуг), технології їх просування, а також нових інноваційних методів управління банківською установою з метою отримання додаткових доходів та конкурентних переваг.

Отже, наразі найбільшою інновацією, реалізованою у більшості держав, є безконтактна оплата. Поява в картах чіпа для безконтактної оплати полегшило процедуру здійснення платежу, популярності набувають безконтактні оплати за допомогою смартфонів і інших гаджетів, обладнаних чіпом бездротового зв'язку NFC. Окрім смартфонів, як інструмент для здійснення платежів, доступні смарт-годинники з технологією безконтактної оплати Mastercard [1].

Через постійне зростання кількості користувачів всесвітньої мережі Інтернет, перспективним видом дистанційного банківського обслуговування став Інтернет-банкінг. Зокрема, серед лідерів ринку України, які надають онлайн-послуги, є ПАТ «КБ «ПриватБанк», ПАТ «ПУМБ» та ПАТ «ОТП Банк». Загалом вони охоплюють 80% цього ринку. А перше місце у 2019 році належить «Приват24», що охоплює дві третини ринку таких послуг [2].

Рівень цифрової довіри людей до банкінгу складно зрозуміти і виміряти. Вперше в 2017 р. дослідники школи права і дипломатії ім. Флетчера змогли провести таке дослідження. В результаті було з'ясовано, що інноваційні технології, особливо ті, що стосуються безпеки платежів, сприяють покращенню довіри клієнтів до банківської системи країни більш ніж на 70% [3].

Біометрична ідентифікація є новим трендом. Наразі доступною є ідентифікація клієнтів за відбитками пальців, фото, скануванням райдужної сітчатки ока, ритмом серцебиття, голосом. Переважна більшість споживачів (93%), обирає біометрію замість традиційних паролів [1].

Одним із перших банків, який запровадив експлуатацію нових банкоматів у 2012 році, що дають змогу клієнту одержати доступ до рахунку, технологією відбитка долоні або пальця, що прикладають до спеціального сканера – це японський банк TheOgakiKyoritsuBank, Ltd.

Ще однією інновацією у сфері банкінгу є криптовалюта – особливий вид електронних коштів, які мають власну децентралізовану платіжну систему та функціонують на основі технології блокчейну.

Десять років тому у США вперше запрацював так званий «банк без відділень» Ally. У листопаді 2017 року і в Україні виник перший і єдиний такий банк «Монобанк». На 2020 р. він складає сильну конкуренцію на ринку банківських послуг, бо пропонує дешеві тарифи. Переплата за кредитними картками Монобанку становить 38,4% річних, що є нижчим за середній рівень конкурентів на 9,53% річних [4].

Про ефективність FinTech – руху свідчить факт, що на сьогодні в світі налічується понад 10 тис. стартапів. За даними «Українського фінтех-каталога 2019» наразі налічується понад 100 таких

компаній, 58% із них виникли протягом останніх 3х років. А за прогнозами американського банку Citi, подальше зростання FinTech-стартапів призведе до того, що до 2025 року 30% банківських співробітників (1,7 млн.) світової банківської системи втратять свої робочі місця [2].

Таким чином, визначаючи інновації як фактор покращення довіри до банківської сфери, можна зробити висновок, що сучасні клієнти банків віддають переваги операціям онлайн, які можна провести 24/7, знаходячись будь-де. А банківські інноваційні технології дають змогу збільшувати продуктивність праці, зменшувати витрати, ефективно управляти ресурсами, збільшувати прибуток, що покращить конкурентоспроможність банків та економіку країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Кривич Я.М., Драніцина А.О. Банківські інновації, як фактор підвищення рівня довіри та лояльності клієнтів. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*, 2019. № 3. URL: https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2019/12/13/4_33-39.pdf.
2. Іванов С.В. Особливості банківських інновацій. *Причорноморські економічні студії*, 2018. № 30-2. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/30_2_2018/18.pdf.
3. Продан М.В. Довіра як ключова умова розвитку глобальної цифрової економіки. *Інноваційні банківські технології та сучасні форми грошей*: матеріали Всеукр. наук.-практ.конф., м. Київ, 5 квітня 2018 р. URL: <http://stlnau.in.ua/metodychna/samoosvita/item/2018/kneu180405.pdf>.
4. Кузнєцова М.А., Гуйгова Ю.І. Розвиток та впровадження інноваційних банківських послуг в Україні. *Ел. наук. фах. вид. Ефективна економіка*, 2020. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2020/52.pdf.

Контаровська М. В.

студент 2 курсу магістратури

Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана

м. Київ, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

Найважливішою і невід’ємною складовою ринкової економіки, що забезпечує стабільність її інституційних основ, виступає банківська система. Банк як єдиний універсальний інститут посередництва здатний виконувати все різноманіття операцій на фінансовому ринку країни, в тому числі і на його фондовому сегменті. Участь банківських організацій у функціонуванні ринку цінних паперів має важливе значення для економіки. Разом з тим, ступінь участі банків в різних країнах різна – від мінімальної присутності в якості рядових учасників ринку до масштабів значних інфраструктурних інститутів.

Банки в усьому світі відіграють активну роль на ринку цінних паперів, виступаючи не тільки інвесторами і емітентами, але, так само і в якості посередників. Однак в різних державах їх роль на ринку цінних паперів не однакова. Сегментована структура банків, що склалася в США і Японії, законодавчо відокремлює банківські операції по прийому депозитів і видачі короткострокових кредитів від операцій з випуску і розміщення цінних паперів промислових компаній і деяких спеціальних видів послуг (страхування, операції з нерухомістю і т. д.). При універсальній структурі закони не містять обмежень щодо окремих видів операцій і сфер. Такий тип універсальних банків склався в ряді західноєвропейських країн – Німеччини, Франції, Швейцарії, Великобританії та ін. Важливу роль у функціонуванні банківської діяльності на фондовому ринку в цих країнах грає високий ступінь самоконтролю фінансових установ, суворе дотримання звичаїв і традицій, що вироблені банківським співтовариством.

Залежно від історичних традицій, особливостей формування національних ринків і законодавства тієї чи іншої країни, банки грають на них різну роль. У світі реалізовані різні підходи до

проблеми поєднання традиційної банківської діяльності та операцій на фондовому ринку [1, с. 13]. Наприклад, в США банки, яким дозволено надавати послуги на ринку цінних паперів (здійснювати професійну діяльність), виділені в окремий клас – інвестиційні банки. Немає жодної країни, ринки котрої регулювалися б так жорстко, як у Сполучених Штатах. Там існує три рівні регулювання: федеральний, окремого штату та самої індустрії. Закон про торгівлю цінними паперами (1934 р.) сприяв створенню федерального агентства – Комісії з цінних паперів і бірж, що публікує статистичні дані про торгівлю цінними паперами в країні. Найбільш відомим серед підрозділів є відділ правозастосування, що працює з порушниками закону. Задля більш ефективного контролю над операціями із цінними паперами Комісія має регіональні представництва [6]. Основною проблемою Комісії, котру не змогли вирішити до цього часу, є відтік талановитих працівників у сферу приватного бізнесу із цінними паперами.

Варто також розглянути місце та роль комерційних банків на фондовому ринку в Китаї, однієї з найбільших світових економік. Модель регулювання ринку цінних паперів Китаю певною мірою запозичена у США – в системі регулювання створений окремий орган, відповідальний за ринок цінних паперів – China Securities Regulatory Commission (CSRC). CSRC має статус міністерства і підпорядковується безпосередньо Центральному Уряду Китайської Народної Республіки – State Council of the People's Republic of China [7]. Розглядаючи діяльність комерційних банків на ринку цінних паперів Китаю, необхідно відзначити, що з одного боку їх діяльність на даному сегменті фінансового ринку серйозно обмежена законодавством, з іншого боку комерційні банки виступають значимими інфраструктурними інститутами ринку державних облігацій, а також всього ринку цінних паперів Китаю. Комерційні банки Китаю займають важливе місце і відіграють домінуючу роль на ринку цінних паперів Китаю: входять в інфраструктуру, обслуговують ринок облігацій, є найбільшими інвесторами на ринку облігацій, опосередковують участь іноземного капіталу на ринку цінних паперів Китаю, складають облікову систему прав власності на цінні папери. У той же час, банківським установам в Китаї законодавчо не дозволено займатися брокерсько-

дилерською діяльністю, управління активами на ринку цінних паперів, що належать до професійної діяльності на ринку цінних паперів [4]. Даний підхід можна назвати оптимальним з точки зору прийняття і поділу ризиків на ринку цінних паперів. На китайські банки покладено функцію з обліку прав власності на цінні папери, які обертаються в Китаї, таким чином, вони складають Облікову систему прав власності на ринку цінних паперів Китаю. Комерційні банки відповідно до законодавства виступають депозитаріями та розрахунковими організаціями інвестиційних фондів.

Серед країн ЄС цікавим є досвід Франції. Важливим питанням для дослідження аспектів організації операцій банків на ринку цінних паперів у Франції виступають механізми державного регулювання. Дана сфера віднесена до компетенції Агентства з фінансових ринків (Autorite des Marchés Financiers (AMF)). AMF здійснює загальне регулювання і нагляд за функціонуванням фінансового ринку Франції, а також міжнародне співробітництво з регуляторами фінансових ринків інших країн. Основними функціями Агентства з фінансових ринків є захист заощаджень, інформації інвесторів та безперебійне функціонування фінансових ринків. Інтерес представляє механізм прийняття регулюючих документів з фінансових ринків і банківської діяльності у Франції. За розробку нормативних актів і стандартів з питань функціонування фінансових ринків відповідає AMF. Безпосереднє затвердження нормативних актів і стандартів здійснює Міністерство економіки промисловості та зайнятості (Le Ministre chargé de l'économie). Але перед затвердженням Міністром економіки регламентуючі документи повинні пройти процедуру схвалення в Консультативному комітеті з законодавства та фінансового регулювання (Comité consultatif de la législation et de la réglementation financières (CCLRF)). Таким чином, AMF здійснює контроль за діяльністю банків на ринку цінних паперів і в разі порушень застосовує заходи впливу, а процедуру ліцензування проводить ACPR [5]. Це є прикладом Two Agency моделі.

Узагальнюючи світовий досвід, можна виділити 2 моделі регулювання державою фондового ринку. У першому випадку регулювання ринку цінних паперів зосереджено переважно в державних органах, і лише дуже незначна частина повноважень

щодо нагляду, контролю, встановлення обов'язкових правил поведінки передається державою саморегульованим організаціям. Такий підхід застосовується у Франції. За другої моделі значний обсяг повноважень передається саморегульованим організаціям, а в контролі значне місце займають не жорсткі обмеження, а процес індивідуального узгодження з професійними учасниками ринку, але держава при цьому зберігає за собою основні контрольні функції, можливість втручатися в процес саморегулювання. Приклад такої моделі – фондовий ринок Великобританії [3, с. 150]. У практичному досвіді розвинених зарубіжних країн глибина державного регулювання ринку цінних паперів маневрує між даними двома моделями.

В Україні діє змішана модель організації фондового ринку. Установам банків дозволено займатися інвестиційною та торговельною діяльністю з цінними паперами [2, с. 215]. Разом з тим універсальний характер діяльності українських банків багато в чому має вимушений характер, що зумовлюється недостатнім розвитком фондового ринку та мережі спеціалізованих установ. У сучасних умовах інвестиційна діяльність банківських установ пов'язана зі значною ризикованістю цих операцій, але водночас істотно залежить від стану справ клієнтів. Рекомендації щодо впровадження світового досвіду державного регулювання діяльності банків на ринку цінних паперів полягають у необхідності запровадження новітніх підходів, що засновані на вдосконаленні інституційних засад державного регулювання діяльності банків на ринку цінних паперів країни шляхом координації діяльності; посилення операційної, політичної та фінансової незалежності регуляторів, що відповідають за розробку й реалізацію державної політики в даній сфері.

Список використаних джерел:

1. Бевза А.С. Ринок цінних паперів як складова інформаційної безпеки. *Юридична Україна*. 2018. № 9. С. 12–16.
2. Євтух Л.Б. Особливості надання фінансових послуг банківськими установами на фондовому ринку. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2018. № 4. С. 212–217.
3. Чернова О.В. Аналіз факторів розвитку фондового ринку. *Фінансовий простір*. 2018. № 1. С. 145–152.

4. About PBC. URL: <http://www.pbc.gov.cn>, People's Bank of China (дата звернення: 22.12.2020).
5. Annual report ACPR: Les chiffres du marché français de la banque et de l'assurance, 2017. URL: <https://acpr.banque-france.fr/listechronologique/chiffres-du-marche-francais-de-labanque-et-de-lassurance> (дата звернення: 22.12.2020).
6. Financial supervisory architecture – what has changed after the crisis? URL: <https://www.bis.org/fsi/publ/insights8.pdf>, Bank for International Settlements (дата звернення: 22.12.2020).
7. Securities Law of the People's Republic of China. URL: <http://www.csrc.gov.cn> (дата звернення: 22.12.2020).

Няньчук Н. Ю.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри банківської справи

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, Україна

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РОЗДРІБНИЙ БАНКІВСЬКИЙ БІЗНЕС

Світ у 2020 році змінився. Пандемія коронавірусу, який отримав назву COVID-2019, стала новим викликом, в тому числі і для світової економіки. Людство і до сьогодні долає різні епідемії та пандемії. Однак сучасна пандемія стала безпрецедентною через масштабні карантинні обмеження введені урядами більшості країн світу. Дії спрямовані на обмеження поширення вірусу вплинули на споживчу поведінку, діяльність окремих секторів економіки, в тому числі банківський сектор.

Варто зауважити, що у 2019 році доходи домогосподарств зростали значно швидше за ВВП. Швидке зростання доходів викликало неабиякий споживчий оптимізм та сплеск роздрібного кредитування. У Звіті про фінансову стабільність НБУ за грудень 2019 року зазначено «Усереднені показники закредитованості населення низькі, проте через активне залучення коротких споживчих позик суттєвим є боргове навантаження домогосподарств із низькими доходами. Водночас підвищується платоспроможність

осіб із середніми і високими доходами, що знижує рівень ризиків кредитування таких клієнтів. Приплив вкладів населення в банки залишається зіставним із динамікою зростання номінальних доходів. Поступово завдяки підвищенню добробуту зростатиме схильність населення до заощаджень» [1, с. 22].

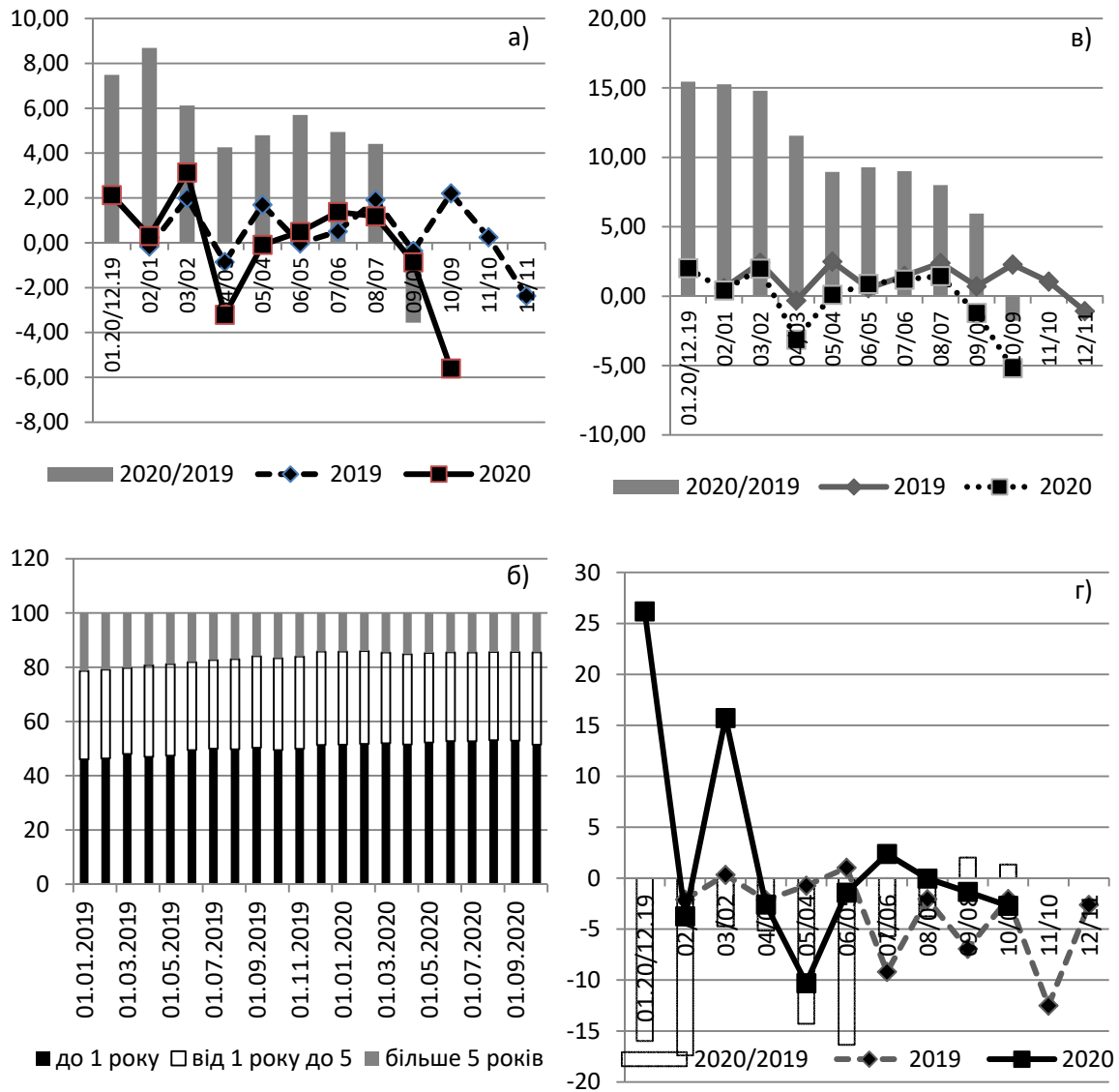

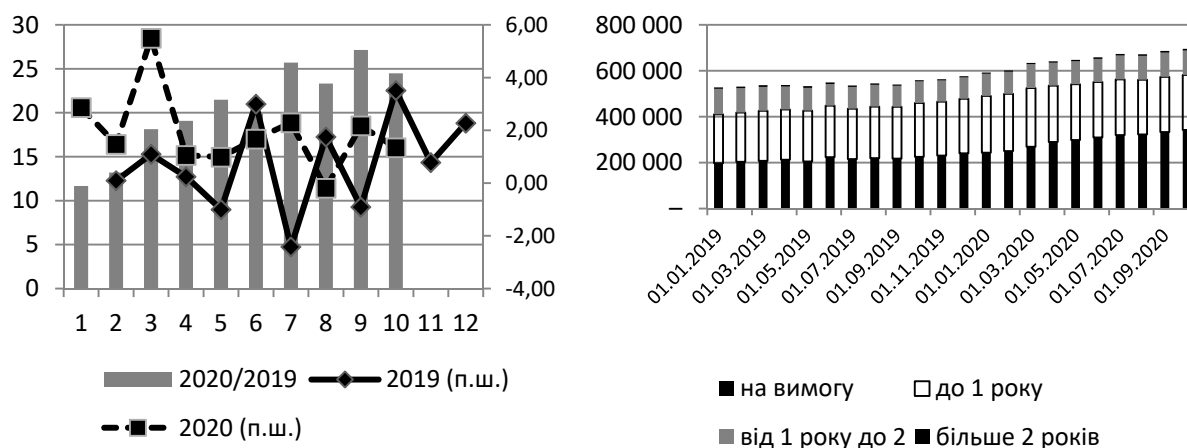
Рис. 1. Порівняльний аналіз тенденцій розвитку роздрібного банківського кредитування в Україні у 2019 році та за 10 місяців 2020 року

Джерело: складено за даними [2]

У 2020 році через кризу зростання реальних доходів населення, яке тривало протягом трьох останніх років, припинилось. Основними причинами цього є зниження ділової активності, заробітної плати і зростання безробіття. Разом зі скороченням доходів у квітні різко погіршилися споживчі настрої. Обережніша споживча поведінка сповільнила кредитування домогосподарств (рис. 1).

Через скорочення доходу боргове навантаження підвищилось, що очікувано призвело до складнощів із обслуговуванням позик. Валовий портфель роздрібних кредитів у гривнях на 1 серпня зріс лише на 1,7% з початку року. Водночас за ці сім місяців обсяг поганих кредитів зріс на 7,7% з початку року. Частка NPL збільшилася на 117 б.п. до 21,1%. Банки повідомили про суттєво різні результати з точки зору проблемних кредитів. Деякі банки, які дуже активно займаються роздрібним кредитуванням, наприклад «Альфа», «ПУМБ» та «Універсал», повідомили про зростання на 37–42% з початку року обсягів поганих кредитів у роздрібному сегменті, тоді як інший провідний гравець на ринку – «Приватбанк» – зафіксував ріст поганих кредитів у гривневому роздрібному сегменті лише на 5,3% [3].

Водночас через макроекономічну нестабільність схильність населення до заощаджень підвищилась (рис. 2).

а) динаміка депозитів домашніх господарств; б) зміни у структурі депозитів домашніх господарств залучених за строками

Рис. 2. Порівняльний аналіз тенденцій залучення депозитів домашніх господарств кредитування в Україні у 2019 році та за 10 місяців 2020 року

Джерело: складено за даними [2]

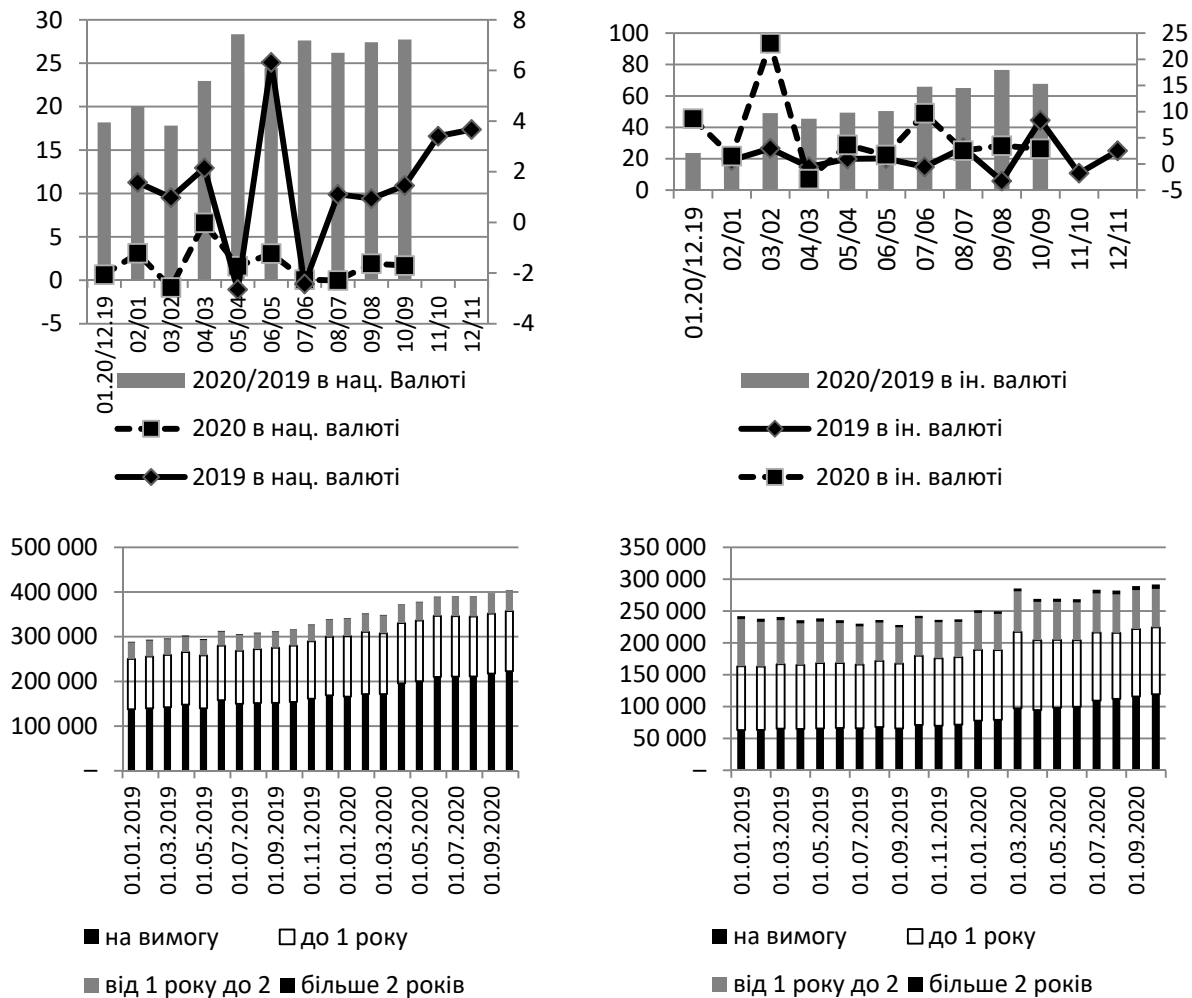

Рис. 3. Порівняльний аналіз тенденцій залучення депозитів домашніх господарств кредитування в Україні у 2019 році та за 10 місяців 2020 року у розрізі строків і валют

Джерело: складено за даними [2]

Потрясіння від різкої втрати доходів спонукатиме населення створювати «подушки безпеки». Надалі можливості до заощаджень будуть обмежені скороченням доходів. Опитування свідчать, що частка осіб, які мають змогу заощаджувати, не обмежуючи споживання, впала за I квартал 2020 року зі свого максимуму за всю історію опитувань на третину – до 15%. Тому нарощувати заощадження зможе лише населення з середніми та високими доходами. Невизначеність від запровадження карантинних обмежень та розгортання кризи призвели до зниження частки строкових депозитів. Тож найближчим часом помітніше зростатиме обсяг коштів на поточних рахунках, у тому числі за рахунок зарплатних

та соціальних проєктів. Частка строкових вкладів збільшуватиметься тільки у 2021–2022 роках через поліпшення економічних очікувань [4].

Боргове навантаження неоднорідне за групами позичальників. Традиційно воно найвище для малозабезпечених клієнтів банків. За даними опитування банків клієнти зі щомісячним доходом до 7 000 грн витрачають близько третини цих коштів на обслуговування позик. Загалом особи з таким рівнем доходів у середньому витрачають більше 75% на поточні потреби. Водночас зросло боргове навантаження значної частини фізичних осіб-підприємців. Для них наслідки карантинних обмежень та втрата доходу є критичними. Очевидно, що частина з них потребуватиме додаткових поступок від банків або ж підтримки держави, наприклад, компенсації частини процентних витрат [4, с. 19].

Не зважаючи на кризу банки налаштовані розвивати розрібне кредитування, через можливість підтримувати прибутковість, коли попит на кредити з боку корпорацій залишається пригніченим, а кредитні ставки знижуються. За дев'ять місяців 2020 року частка доходів від кредитування фізичних осіб становить 34% від загального процентного доходу банків, тому більшість банків у подальшому планує послабити стандарти кредитування, незважаючи на високі ризики погіршення якості кредитів [5, с. 26]. Щоб стимулювати належне врахування як переваг, так і ризиків роботи в цьому сегменті та збільшити стійкість банків до кредитних ризиків НБУ запроваджує підвищені ваги ризику для незабезпечених споживчих кредитів.

Список використаних джерел:

1. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2019. НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2019-H2.pdf?v=4.
2. Грошово-кредитна статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms>.
3. Відновлення триває попри перешкоди. Макроекономічний огляд від компанії ICU станом на 16.09.2020. URL: https://smida.gov.ua/news/publications/ogladrinkuakcijza18listopada_1.
4. Звіт про фінансову стабільність. Червень 2020. НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2019-H2.pdf?v=4.
5. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2020. НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2019-H2.pdf?v=4.

СЕКЦІЯ 12. ЕКОНОМІКА ФІРМИ

Костецька Н. І.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки та економічної теорії

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасні динамічні умови розвитку економічних відносин вимагають від підприємств постійного пошуку нових шляхів і способів удосконалення їхньої діяльності, привертаючи особливу увагу до значення й особливостей планування перспективного розвитку. Планування діяльності підприємства є доволі складною та відповідальною діяльністю, що потребує розуміння певного механізму впровадження.

Загалом механізм – це сукупність об'єднаних кількох складових елементів для досягнення визначених цілей, які взаємодіють між собою та утворюють єдине ціле. У контексті планування діяльності підприємства, вважається, що механізм планування розкриває внутрішню будову та зміст системи планування. Механізм планування об'єднує сукупність засобів і методів, за допомогою яких приймають планові рішення і забезпечують їхню реалізацію. До механізму планування входять: апарат вироблення цілей і завдань функціонування підприємства; функції планування; методи планування. Наведені складові механізму планування взаємопов'язані між собою як елементи однієї системи. Тобто під впливом об'єктивних законів розвитку формують цілі та завдання діяльності підприємства, які обумовлюють функції та методи планування [1, с. 69–70].

Формулювання планових цілей діяльності вище керівництво здійснює на основі місії підприємства. Визначені цілі вказують на майбутній бажаний стан, стають основними орієнтирами розвитку та критеріями прийняття перспективних рішень. Цілі та завдання

діяльності підприємства визначають, враховуючи можливі ризики й вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Політичні, економічні, соціальні, науково-технічні та ринкові фактори, а також особливості розвитку галузі, в якій функціонує підприємство, є проявами впливу зовнішнього середовища, що може створювати для підприємства як нові додаткові можливості, так і загрози. Внутрішнє середовище складається з трудових, матеріально-технічних, фінансових та інших ресурсів підприємства і характеризується наявністю як сильних, так і слабких сторін.

Сформульовані цілі підприємства є основою для визначення завдань, необхідних для їхнього досягнення. Система цілей діяльності підприємства необхідна для перетворення загальних цілей підприємства на завдання для виконання у конкретних структурних підрозділах. Тобто трансформація цілей вищого рівня у завдання для нижчих рівнів повинна відбуватися шляхом розділення кінцевих цілей підприємства на проміжні цілі та цілі структурних підрозділів, а також представлення у вигляді відповідних техніко-економічних показників.

Важливим складовим елементом досліджуваного механізму прийнято вважати функції планування, які повинні сприяти досягненню цілей і завдань планування. Під функціями планування розуміють види робіт чи дій, які виконані у процесі формування плану та спрямовані на зміну стану підприємства. До функцій планування відносять [1, с. 72–74]:

- зменшення складності (спрощення) планованих об'єктів і процесів;
- мотивація до ефективного використання матеріального та інтелектуального потенціалу підприємства;
- прогнозування стану зовнішнього і внутрішнього середовища діяльності підприємства шляхом систематичного аналізу усіх факторів;
- забезпечення безпеки, за рахунок урахування можливих ризиків і вжиття відповідних заходів;
- оптимізація, тобто вибір допустимих і найкращих з точки зору визначених обмежень альтернатив використання ресурсів;

- координація та інтеграція шляхом об'єднання працівників у процесі розроблення і реалізації планів, а також інтеграція різних сфер діяльності;
- упорядкування, тобто організація певного єдиного порядку дій усього персоналу підприємства;
- контроль, тобто налагодження ефективної системи перевірки і спостереження за виробничо-господарською діяльністю, аналізування роботи усіх підрозділів підприємства;
- документування, що представляє фіксування у відповідних документах інформації про хід виробничо-господарської діяльності;
- навчання і виховання через можливість отримувати зразки раціональних дій, а також вчитися на помилках.

Для функціонування механізму планування і виконання плануванням визначених функцій необхідно використовувати відповідні методи планування, які розглядають як способи здійснення планування, тобто способи реалізації планової ідеї. Методи планування залежать від конкретної форми планування і охоплюють два аспекти: напрями планування і засоби обґрунтування планових параметрів. В практиці планування виділяють три напрями планування: прогресивне (планування «знизу-вверх»), ретроградне (планування «зверху-вниз») та кругове (зустрічне планування) [1, с. 74]. При плануванні діяльності підприємства методи планування вибирають відповідно до визначених цілей і завдань, особливостей підприємства, фінансових можливостей, впливу зовнішніх факторів, а також особистих переконань працівників, залучених до процесу планування на конкретному підприємстві. В сучасних умовах господарювання недостатньо використовувати один метод планування. Лише використання кількох методів у комплексі, відповідно до конкретних умов, дає змогу розробити дієву систему планів підприємства.

Усі вищенаведені складові елементи механізму планування впливають на систему планування діяльності підприємства, а також на результати її функціонування. Проте для підвищення ефективності цієї системи, на нашу думку, необхідно до складу механізму планування ввести ще один елемент – принципи планування. Від розуміння і дотримання принципів планування

значною мірою залежить досягнення високих позитивних результатів планування. Принципи – це теоретичні правила і вихідні положення, які необхідно брати до уваги при виконанні робіт із планування діяльності підприємства. В економічній літературі виділяють принципи планування, а також загально-економічні принципи, яких теж доцільно дотримуватися у процесі планування діяльності підприємства. Основними принципами планування вважають принципи необхідності, єдності, безперервності, гнучкості, точності, участі та холізму [2, с. 99; 3]. Також доцільно дотримуватись таких загальноекономічних принципів: первинність, науковість, цілеспрямованість, достовірність, реальність, оптимальність, адаптивність, системність і ефективність. Усі ці принципи є важливими, доповнюють один одного та потребують системного застосування у процесі планування діяльності підприємства [4, с. 144].

Удосконалення механізму планування як сукупності взаємопов'язаних складових елементів, які у взаємодіють між собою, дасть змогу поліпшити рівень організації планування на підприємствах. Застосування такого механізму у практичній діяльності сучасних підприємств сприятиме підвищенню ефективності діяльності та конкурентоспроможності у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Ильин А.И. Планирование на предприятии : Учебник. Минск : Новое знание, 2001. 635 с.
2. Акофф Р. Планирование будущего корпорации / пер. с англ. под общ. ред. В.И. Данилова-Данильяна. Москва : Прогресс, 1985. 328 с.
3. Файоль А., Эмерсон Г., Тейлор Ф., Форд Г. Управление – это наука и искусство. Москва : Республика, 1992. 351 с.
4. Костецька Н.І. Систематизація принципів планування діяльності підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Випуск 12. Ч. 1. С. 143–147.

Нищенко О. В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри підприємництва та бізнесу*

Драч Ю. В.

магістрантка

*Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Діяльність підприємства нерозривно пов'язана з ризиком, а особливо сьогодні – коли світ стикнувся з пандемією COVID-19. Пандемія коронавірусу внесла свої корективи в діяльність кожного підприємства. Нині вирішальним є не питання розвитку підприємства, а виживання та збереження позицій на ринку. Наростання кризових тенденцій підштовхує до використання інструментів антикризового управління, яке нині повинно носити не епізодичний, а стратегічний характер.

Питання антикризового управління знайшли висвітлення в працях вітчизняних та закордонних науковців, а саме: П. Друкера, І. Ансоффа, Е. Уткіна, М. Портера, Р. Келлера, З. Шершньової, О. Терещенко, В. Дубойської, Н. Лукашенкова, О. Чумака, А. Ряховської, С. Кована, В. Борзенка, Є. Кузнєцова, Л. Лігоненко та багатьох інших. У роботах науковців немає єдиного загальноприйнятого підходу щодо визначення сутності антикризового управління, що викликає необхідність узагальнення існуючих точок зору та пропозиції власного визначення у межах даної розвідки.

Так, Дубойська В.П. та Лукашенков Н.А. [1] під антикризовим управлінням розуміють комплекс взаємопов'язаних заходів від ранньої діагностики кризи до заходів по її подоланню. Незалежно від факторів, через які виникають кризисні ситуації на підприємстві, основною причиною на думку авторів є управління. Для того щоб швидко і з мінімальними втратами подолати кризову ситуацію на підприємстві автори рекомендують постійно проводити роботи з розробки заходів з антикризового управління.

Одаренко Т.Е. та Сапожнік М.В. [2] дають наступне визначення антикризовому управлінню – цілісна система прийомів та методів

управління підприємством, які взаємопов'язані та напрямлені на попередження чи усунення кризових явищ несприятливих для бізнесу. Завдяки реалізації спеціальної програми для підприємства, яка має стратегічний характер і може подолати різні фінансові складнощі, підприємство може зберегти і покращити позицію на ринку за будь-яких обставин, опираючись на власні ресурси [2].

Науковці Ряховська А.М. та Кован С.Є. [3] вважають, що антикризове управління – це вид управління, при якому в економічних системах різного рівня відбуваються керовані процеси підготовки до кризи, її прогнозування, попередження кризи, забезпечення функціонування системи в умовах кризи, пом'якшення негативних наслідків кризи та використання факторів кризи для розвитку. Визначення запропоноване Ряховською А.М. та Кован С.Є. цікаве тим, що включає в себе всі основні завдання антикризового управління.

Антикризове управління – діяльність менеджменту, що є складовою управління економічною безпекою підприємства і полягає у передбаченні можливості настання кризової ситуації, реалізується через підготовку та впровадження відповідних управлінських рішень, взяття на себе відповідальності та контролю за реалізацією запланованих заходів, швидкому реагуванні у випадку кризової ситуації для виведення підприємства із кризового стану [4]. Якість реакції на кризи визначає можливості підприємства щодо досягнення цілей, визначених загальноорганізаційними стратегіями та підтримання ефективності діяльності підприємства на встановленому рівні. Здатність організацій ефективно реагувати на кризову ситуацію забезпечує їх життєздатність та стійкість в умовах змін зовнішнього середовища. Такої точки зору притримуються науковці Мостенська Т.Л. та Юрій Е.О. [4].

Чумак О.В. [5] вважає антикризове управління постійно діючою системою, що спрямована на упередження та своєчасне виявлення кризових станів (нерівноваги) чи точок біфуркації. Автор наголошує, що науково обґрунтована політика антикризового управління має бути розробленою, затвердженою та реалізовуватись на кожному підприємстві. Рекомендована структура політики антикризового управління спрямована передусім на виконання превентивних заходів за такими напрямками: моніторинг та формування

інформаційної бази, ідентифікація індикаторів, аналіз, управління ризиками, аналіз сценаріїв, контроль. Для дієвої реалізації побудованої політики важливо обрати відповідний методологічний та методичний інструментарій й вживати відповідних управлінських заходів [5].

Так, в економічній літературі можна зустріти визначення антикризового управління як комплексу заходів; цілісної системи прийомів та методів управління; виду управління; діяльності менеджменту; постійно діючої системи. Кожне з наведених визначень розкриває сутність антикризового управління як економічної категорії тільки з однієї сторони багатогранності цього поняття. Узагальнюючи розглянуті точки зору, пропонуємо розуміти під антикризовим управлінням важливу складову частину бізнес-стратегії підприємства, яка являє собою сукупність взаємопов'язаних заходів спрямованих на попередження кризових ситуацій, пом'якшення та ліквідацію наслідків кризових ситуацій за різними сценаріями розвитку подій.

Отже, питання розвитку теорії антикризового управління нині є, без сумніву, актуальними, про що свідчать численні наукові праці. Наукова новизна даної розвідки представлена авторським уточненням визначення поняття «антикризове управління» оригінальність якого полягає в тому, що антикризове управління розглядається не як епізодичний елемент в управлінні підприємством, а складова бізнес-стратегії підприємства.

Список використаних джерел:

1. Дубойская В.П., Лукашенков Н.А. Антикризисное управление и его инструментарий. *Банковская система: устойчивость и перспективы развития*: сб. научных статей V междунар. науч.-практ. конф. по вопросам банковской экономики (г. Пинск, 30–31 октября 2014 г.). Пинск, 2014. С. 177-180. URL: <https://rep.polessu.by/bitstream/123456789/8385/1/12.pdf> (дата звернення: 17.12.2020).
2. Одаренко Т.Е., Сапожник М.В., Антикризисное управление предприятием: сущность и преодоление. *Таврический научный обозреватель*. 2017. № 2 (19). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/antikrizisnoe-upravlenie-predpriyatiem-suschnost-i-preodolenie> (дата звернення: 17.12.2020).
3. Ряховская А.Н., Кован С.Е. Антикризисное управление: современная концепция и основной инструментарий. *Стратегический менеджмент*.

2015. № 3. С. 45–55. URL: <https://managementscience.fa.ru/jour/article/viewFile/31/32.pdf> (дата звернення: 17.12.2020).
4. Мостенська Т.Л., Юрій Е.О. Інструменти антикризового управління. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 1. С. 64–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujae_2019_4_10 (дата звернення: 17.12.2020)
5. Чумак О.В. Архітектура політики антикризового управління державного підприємства. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2019. Випуск 809. Економіка. С. 56–62. URL: <http://econom.chnu.edu.ua/journal/index.php/ecovis/article/view/101/65> (дата звернення: 17.12.2020).

Онуфрієнко Н. Л.

старший викладач кафедри маркетингу та логістики

Канівець О. В.

магістр

Національний університет «Запорізька політехніка»

м. Запоріжжя, Україна

УПРАВЛІННЯ ЛАНЦЮГАМИ ПОСТАВОК В ЛОГІСТИЦІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Логістична діяльність торговельного підприємства охоплює традиційні сфери закупівельної, збутової, внутрішньовиробничої (виробничі за своєю суттю та специфічні за формою торгово-технологічні процеси в межах торговельних об'єктів), складської, транспортної, інформаційної логістики, управління замовленнями та управління запасами, формування інфраструктури логістичних процесів (визначення потреби в об'єктах оптової та роздрібної торгівлі, планування їх розвитку та розміщування на полігоні обслуговування, забезпечення технічного оснащення торговельних об'єктів), а також організаційно-управлінську діяльність зі створення та управління цією системою.

Логістична система одночасно є: по-перше, сукупністю певних суб'єктів господарювання, які об'єднані у логістичному ланцюгу; по-друге, сукупністю виробничих об'єктів (цехів, складів, терміналів, функціональних зон, окремих робочих місць разом з різноманітним обладнанням), в яких виконуються логістичні операції над елементами матеріального потоку; по-третє, сукупністю дій

(операцій, процесів, робіт, процедур), які шляхом свого виконання забезпечують рух матеріального потоку в логістичному ланцюгу загалом та на його окремих стадіях [1, с. 183].

Аналіз сучасної теорії та практики свідчить, що формування логістичної системи повинне базуватися на широкому використанні торговельним підприємством (та його партнерами по інтегрованому логістичному ланцюгу) інформаційно-комп'ютерних технологій і орієнтуватися на наступні цілі: стратегічне, тактичне та оперативне планування логістичної діяльності підприємства торгівлі; організація логістичної діяльності торговельного підприємства; регулювання (прийняття рішень); координування (міжфункціональне та міжорганізаційне); аналіз; аудит (внутрішній і зовнішній); контролінг; ціноутворення (бюджетування) [1, с. 184].

Розвиток управління логістичними ланцюгами пов'язаний з об'єктивними тенденціями в торгівлі, серед яких – перевищення пропозиції над попитом, глобалізація ринків, інформатизація суспільства.

Ці тенденції вплинули на зміни в стратегіях забезпечення конкурентоспроможності та прибутковості торговельного підприємства. Для забезпечення конкурентоспроможності та її підвищення виникла необхідність індивідуалізувати товари та максимально враховувати потреби споживачів [2, с. 80-81].

Концепцію управління ланцюгами поставок можна розглядати як системний стратегічний підхід до забезпечення руху матеріальних та відповідних їм інформаційних потоків у логістичних ланцюгах [2, с. 83].

Для підтримки високої конкурентоспроможності логістичних ланцюгів, торговельне підприємство має постійно розвиватися та вдосконалюватися.

Отже, процес управління ланцюгами поставок (Supply Chain Management, SCM) забезпечує рух сировини, компонентів і готової продукції підприємства для зв'язку між собою систем закупівель, виробництва і продажів.

Ланцюг поставок необхідно розглядати як послідовність дій, виконаних з метою задоволення потреб споживачів. Кожен товар має унікальний ланцюг поставок. Головними і традиційними

суб'єктами ланцюгів поставок є виробник, оптовик і роздрібний торговець (ритейлер).

Отже, фактично, система SCM є однією з основних систем будь-якого підприємства та її ефективність оцінюється за трьома критеріями: продуктивність (забезпечення роботи без зривів), скорочення витрат і скорочення часу оборотності одиниці продукції всередині системи.

Управління ланцюгом поставок передбачає наступні етапи: планування (у межах цього процесу з'ясовуються джерела поставок, відбувається узагальнення і розстановка пріоритетів у споживчому попиті, плануються запаси, визначаються вимоги до системи дистрибуції, а також обсяги поставок; закупівля (у цій категорії виявляються головні елементи управління постачанням, проводиться оцінка та вибір постачальників, перевірка якості поставок, укладання контрактів з постачальниками; дії з управління поставками товарів і послуг повинні відповідати плановому або поточному попиту; виробництво (до цього процесу належать виробництво, виконання і керування структурними елементами, передбачено контроль управління виробничими потужностями, виробничими циклами, якістю виробництва, графіком виробничих змін тощо; доставка (цей процес складається з управління замовленнями, складом і транспортуванням; повернення (у контексті цього процесу визначаються структурні елементи повернень товару; визначення стану продукту, його розміщення, складання графіку повернень, скерування на знищення і перероблення; до цих процесів також входять певні елементи післяпродажного обслуговування.

Процес формування системи управління логістичними ризиками торговельного підприємства складається з певних етапів.

Першим етапом системи управління ризиками є визначення мети, якою може бути мінімізація ризику та максимізація доходу від ситуацій, пов'язаних з ризиком. Мінімізація логістичного ризику – це одна з найважливіших задач торговельного підприємства.

Здатність швидко реагувати на зміни в оточуючому середовищі, вміння проаналізувати ситуацію, що склалась, є питаннями, що вимагають уваги в сучасних умовах господарської діяльності.

Надалі здійснюється збір даних про змінні, що містять інформацію про поточний стан торговельного підприємства та навколишнього середовища. Потім відбуваються ідентифікація факторів ризику, оцінювання ймовірності їх появи та формування профілю ризику торговельного підприємства.

За допомогою факторного аналізу виконуються функції пошуку, оцінювання та порівняння оптимального рішення.

На основі ретельного аналізу матеріальних потоків та причин збоїв в роботі, що відбувалися в минулі періоди, здійснюється кількісне та якісне оцінювання ризиків, після чого розробляється модель логістичної системи. Якісне оцінювання дає змогу виявити області прояву ризику, а кількісне – оцінити величину ризиків у числовій формі [3, с. 53–54].

Система управління ланцюгами поставок є також і прикладним програмним забезпеченням, що призначено для автоматизації та управління всіма етапами постачання підприємства і для контролю за все руху товару: закупівлю сировини і матеріалів, виробництво, розповсюдження продукції. Існують самостійні тиражовані SCM-системи, рішення, реалізовані як складова частина ERP – систем, а також унікальні системи, що створюються для конкретного підприємства.

У складі SCM-систем зазвичай виділяється два великі блоки: перший блок – це планування ланцюгів поставок (Supply Chain Planning, SCP) – планування та формування календарних графіків, рішення для спільної розробки прогнозів, проектування мереж поставок, моделювання різних ситуацій, аналіз рівня виконання операцій; другий блок – це виконання ланцюгів поставок (Supply Chain Execution, SCE) – відстеження і контроль виконання логістичних операцій [4, с. 33].

Отже, система управління ланцюгами поставок повинна гнучко підлаштовуватися під стратегію торговельного підприємства і адаптуватися до існуючої економічної моделі, пов'язуючи між собою виробництво і збут. Вертикально-інтегровані підприємства кінця XX століття створили комплексні системи управління ланцюгами поставок, на основі прогнозів і планів регулюють всі матеріальні та інформаційні потоки всередині величезних холдингів.

Управління ризиками є одним із найважливіших аспектів забезпечення сталого функціонування й розвитку логістичної системи торговельного підприємства, тому для підвищення ефективності логістичної діяльності торговельного підприємства необхідно розробити алгоритм врахування ризиків в процесі обґрунтування та прийняття управлінських рішень.

Процес оцінювання ефективності ланцюгів поставок торговельного підприємства може бути здійснений за наступним чином: аналіз логістичної стратегії торговельного підприємства; оцінка ефективності логістичних витрат; оцінка оптимальних розмірів замовлень; оцінка показників ефективності управління ланцюгами поставок торговельних мереж; загальна оцінка тенденцій ефективності управління ланцюгами поставок торговельного підприємства; розробка заходів з покращання ефективності управління ланцюгами поставок торговельного підприємства.

Отже, у процесі своєї діяльності торговельне підприємство повинно проводити оцінку ефективності ланцюгів поставок в логістичній діяльності, використовуючи різні методи, які б допомагали планувати, контролювати та оцінювати весь процес постачання.

Список використаних джерел:

1. Міщук І.П. Система логістики торговельного підприємства: напрями та інструменти інноваційного розвитку / І.П. Міщук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 6. – Т. 2. – С. 182–187.
2. Лиса С.С. Управління ланцюгами поставок торговельних мереж / С.С. Лиса // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2017. – Т. 22. – Вип. 1 (54). – С. 80–84.
3. Кучмеев О.О. Особливості управління логістичними ризиками в ланцюгах поставок торговельних підприємств / О.О. Кучмеев // Причорноморські економічні студії. – 2018. – Випуск 35. – С. 52–56.
4. Дорошкевич Д.В., Надільнюк В.В. Дослідження теоретичних засад інформатизації процесів управління ланцюгами постачань / Д.В. Дорошкевич, В.В. Надільнюк // Підприємництво та інновації. – 2017. – Випуск 3. – С. 31–36.

Свістунов О. С.

кандидат економічних наук, докторант

Хмельницький національний університет

м. Хмельницький, Україна

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ

Під впливом науково-технічної революції виникає нова макро-економічна модель наукомісткого підприємницького господарювання, що базується на застосуванні автоматизованої праці, соціально-економічному стимулюванні творчої самореалізації людських здібностей та оптимізації поєднання ринкових і неринкових механізмів саморегулювання інноваційного економічного розвитку.

Машинобудування – науково-технологічне ядро сучасної світової економіки, яке визначає шляхи і напрями майбутнього технологічного розвитку виробництва у галузях промисловості. Наявність, ефективне використання та розвиток науково-технологічних потужностей машинобудівних підприємств є ключовим чинником розвитку не лише машинобудівної промисловості, а й всієї національної економіки та формування її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Світові тенденції свідчать про фундаментальну модернізацію машинобудівної галузі, поширення застосування новітніх технологій, матеріалів та обладнання у виробничому процесі. В цьому контексті ситуація у вітчизняному машинобудуванні потребує вивчення на предмет відповідності світовим трендам та наявності можливостей в українського машинобудівного комплексу успішно конкурувати на світових ринках.

За статистичними даними слід відмітити, що якщо у попередні роки машинобудівна промисловість України спромоглася переорієнтувати виробництво, відшукати нові ринки збуту і почати нарощувати обсяги виробництва та прибутковості діяльності, то у 2020 р. спостерігається новий виток кризи вітчизняного машинобудівного сектору [1]. Звісно, основною причиною такої ситуації є пандемія COVID, яка негативно позначилася на всій світовій економіці, однак, швидкість відновлення докризових обсягів

виробництва й реалізації продукції машинобудівного сектору та повернення компаніями належної їм частки на світовому ринку визначатиметься, в першу чергу, інноваційною спрямованістю виробництва, технологічним рівнем обладнання і виробничих процесів та спроможністю підприємств генерувати і втілювати інноваційні ідеї. Частка вітчизняних машинобудівних підприємств, які здійснюють інноваційну діяльність, є незначною (рис. 1).

Рис. 1. Рівень інноваційної активності підприємств машинобудівної промисловості України за видами виробництва у 2016–2018 рр., %

Джерело: розраховано і побудовано автором на основі даних [2; 3]

Найвищий рівень інноваційної активності спостерігається на підприємствах з виробництва автотранспортних засобів і, зокрема, на підприємствах з виробництва військової техніки, активний розвиток інноваційної діяльності на яких обумовлений об'єктивною необхідністю. В той же час, рівень інноваційної активності в інших секторах машинобудування є занадто низьким і, що є найбільш негативним, має тенденцію до зниження.

Якщо ж аналізувати кількість інноваційних розробок, впроваджених вітчизняними підприємствами машинобудівної галузі, то безумовним лідером за цим критерієм є підприємства з виробництва машин і устаткування (рис. 2). Так, підприємствами сектору важкого машинобудування впродовж досліджуваного періоду щороку впроваджувалися близько 52% інноваційних процесів від

їх загальної кількості у вітчизняній машинобудівній галузі, близько 60% видів інноваційної продукції та встановлювалося більше 60% інноваційного обладнання.

Рис. 2. Структура інноваційних розробок машинобудівних підприємств України за видами виробничої діяльності у 2016–2018 рр., %

Джерело: розраховано і побудовано автором на основі даних [2, 3]

Друге місце посідають виробники автотранспортних та інших транспортних засобів. Варто відзначити, що вони в аналізованому періоді більше орієнтувалися саме на впровадження інноваційних процесів у виробничу діяльність, аніж на розробку інноваційної продукції чи на оновлення виробничого обладнання. Так, частка інноваційних процесів, впроваджених суб'єктами господарювання, діяльність яких пов'язана із виробництвом автотранспортних та інших транспортних засобів впродовж досліджуваного періоду коливалася з 32,5% до 38,5%, в той час як частка впроваджених ними видів інноваційної продукції становила від 18,1% до 29,2%. Виробники автотранспортних та інших транспортних засобів найменше у своїй інноваційній діяльності орієнтовані на оновлення виробничого обладнання та устаткування – лише у 2018 р. значна частка їх інноваційних витрат пішла на встановлення нових машин, результатом чого стала частка у розмірі 20,8% серед усіх видів

встановленого інноваційного виробничого обладнання вітчизняними машинобудівними підприємствами.

Найбільше в своїй інноваційній діяльності орієнтовані на оновлення виробничого обладнання саме виробники електричного устаткування. Зокрема, їх частка у загальній структурі впровадженого інноваційного обладнання по галузі в аналізованому періоді складає від 5,8% до 16,1%.

Найменша ж кількість інноваційних розробок за всіма напрямками спостерігається серед виробників комп'ютерів, електронної та оптичної продукції. Це пояснюється тим, що саме даний сектор вітчизняного машинобудування наразі є найбільш прибутковим. Однак такий підхід, хоча і є стратегічно невірним, проте найбільш характерний для вітчизняної машинобудівної галузі. Машинобудівні підприємства за останні десятиріччя хоча і перелаштувались на функціонування в умовах відкритої ринкової економіки, проте не позбавились інерційності господарювання. Лише різкі, шоківі виклики, як показує досвід останніх років, стимулюють їх відступ від інерційного виробництва, активізують інноваційну діяльність та впровадження інноваційних технологій і процесів у виробництві. Зокрема, саме такою ситуацією є втрата російського ринку збуту для вітчизняних підприємств сектору важкого машинобудування і, як бачимо, саме даний сектор наразі займає лідируючі позиції за кількістю впроваджених інновацій.

Отже, сучасний розвиток економічного середовища, супроводжуваний активізацією науково-технічного прогресу та зростанням рівня вимог і потреб споживачів вимагає від підприємств машинобудівного комплексу пошуку шляхів утримання конкурентних позицій та забезпечення сталого розвитку. Одним із таких напрямів є формування виробничо-технологічної стратегії на основі активізації інноваційної діяльності, що дозволить організувати процеси технологічного розвитку підприємства на основі чітких планів і прогнозів та підвищити рівень ефективності управління підприємством.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

2. Наукова та інноваційна діяльність України: статистичний збірник. – Київ : Державна служба статистики України, 2018. – 178 с.
3. Наукова та інноваційна діяльність України: статистичний збірник. – Київ : Державна служба статистики України, 2017. – 141 с.

СЕКЦІЯ 13. ЕКОНОМІКА І МЕНЕДЖМЕНТ ІННОВАЦІЙ

Біла М. В.

студентка

Черкаський національний університет

імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Для будь-якого сучасного підприємства управління грошовими потоками є найважливішою сферою діяльності. За рахунок грошових потоків забезпечується безперебійність процесу виробництва і реалізації продукції. Ефективна організація грошових потоків служить найважливішою умовою фінансової стабільності підприємства, а також необхідною вимогою для досягнення високих кінцевих результатів діяльності в цілому. Так чином, управління і аналіз грошових потоків підприємства є найважливішими напрямками діяльності, так як здійснення всіх видів фінансових операцій супроводжується рухом грошових коштів.

Для прийняття управлінських рішень, пов'язаних з рухом грошових коштів, потрібна постійна про інформованість про поточний стан грошових потоків. Особливо ця тема стає актуальною в даний час, коли фінансове становище багатьох українських підприємств вкрай нестійке.

Грошовий потік є одним з основних понять в економіці і явищ господарської діяльності підприємства. Грошові кошти підприємства – це абсолютно ліквідний актив, представлений національною та іноземною валютою в готівковій та безготівковій формі в касі і на депозитах, і на рахунках інших видів, легко конвертованими цінними паперами, а також платіжними та грошовими документами [2, с. 572].

Грошові кошти підприємства так само можуть перетворюватися в основні засоби та нематеріальні активи, вартість яких поступово переноситься на вироблену продукцію через амортизацію, і в

подальшому, реалізуючи свою продукцію, підприємство повертає грошові активи [3, с. 28].

Основна функція управління грошовими потоками полягає в забезпеченні збалансованості за типами, обсягами, періодами та іншими базовими специфікаціями. Для ефективної реалізації основної функції необхідно впровадити систему планування, обліку, аналізу та контролю фінансів на підприємстві. Дана система в цілому сприяє підвищенню ефективності управління грошовими потоками і, зокрема, допомагає:

- знизити поточні потреби в фінансових ресурсах за рахунок прискорення оборотності грошових активів та зменшення дебіторської заборгованості, а також вибору найбільш відповідної структури грошових потоків;

- більш ефективно використовувати кошти, які вивільняються (в тому числі страхових залишків) через систему інвестицій, забезпечення профіциту грошових коштів і необхідної платоспроможності підприємства в поточному періоді, шляхом синхронізації позитивного і негативного грошового потоку в розрізі кожного періоду.

Якщо розглядати функції управління грошовими потоками в розрізі окремих груп, то можна виділити наступні [5, с. 77]:

1. До загальних функцій відносяться:

- створення і впровадження політики управління грошовими потоками підприємства;

- розробка інформаційних систем управління грошовими потоками, які б дозволяли обґрунтувати різні варіанти управлінських рішень;

- проведення аналізу формування грошових потоків підприємства;

- введення системи стимулювання втілення в життя управлінських рішень по управлінню грошовими потоками підприємства.

2. До спеціальних функцій відносяться такі:

- управління грошовими потоками в процесі операційної діяльності;

- управління грошовими потоками в процесі інвестиційної діяльності;

– управління грошовими потоками в процесі фінансової діяльності.

До проблем управління грошовими потоками відносять:

- зниження поточної платоспроможності та ліквідності;
- негативне значення коефіцієнта ефективності грошового потоку;
- незадовільне значення результативних коефіцієнтів;
- зниження динаміка коефіцієнтів рентабельності.

За мету підприємство ставить собі підтримку найоптимальнішого рівня залишку грошових потоків шляхом збалансованих витрат. Для балансування ситуації підприємство може скористатися перевіреними традиційними методами. Як відомо, для збільшення припливу грошових потоків застосовуються такі заходи:

1) короткострокові: продаж або здача в оренду необоротних активів; раціоналізація асортименту продукції на основі еластичності; реструктуризація дебіторської заборгованості; використання часткової передоплати; розробка системи знижок для покупців; залучення зовнішніх джерел короткострокового фінансування;

2) довгострокові: додаткова емісія акцій; реорганізація підприємства; пошук нових стратегічних партнерів та інвесторів.

У той же час для зменшення відтоку грошових потоків використовуються заходи:

1) короткострокові: скорочення витрат; відстрочка платежів за зобов'язаннями; використання знижок постачальників; перегляд програми інвестицій; податкове планування; вексельні розрахунки і взаємозаліки;

2) довгострокові: укладення довгострокових контрактів, що передбачають знижки або відстрочки платежів; податкове планування.

В цілому ж ефективність управління грошовими потоками дозволяє досягти поставлених цілей і завдань, сприяє успішному і безперебійному функціонуванню господарської діяльності підприємства [4, с. 85].

Таким чином, управління грошовими потоками виконує безліч найважливіших функцій на підприємстві, які можна розділити на дві групи – функції як керуючої системи і функції як спеціальної

області управління підприємством. Управління грошовими потоками здійснюється поетапно. Перший етап – планування, другий – балансування, третій – синхронізація платежів, четвертий – розрахунок оптимального залишку грошових коштів. Механізм управління грошовими потоками включає в себе ринковий механізм регулювання, нормативно-правове регулювання, внутрішній механізм регулювання грошових потоків, а також систему методів і прийомів, що використовуються на підприємстві при прийнятті управлінських рішень стосовно грошових потоків.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук Н.В., Попелюк А.В. Економічна суть грошового потоку в забезпеченні фінансово-економічної безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2017. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2017_1_6.
2. Губарик О.М., Перехрест І.К. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства в умовах кризи. *Молодий вчений*. 2017. № 1. С. 572–575. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_1_138. 97.
3. Касич А.О., Циган Р.М. Концепція обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками. *Облік і фінанси*. 2017. № 3. С. 28–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2017_3_6.
4. Костюк-Пукаляк О.М. Вплив факторів на грошові потоки підприємств в умовах євроінтеграційних процесів України. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2017. № 1. С. 85–90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ejoru_2017_1_16.
5. Кошельок Г.В., Терещенко О.М. Сучасні підходи до управління грошовими потоками підприємства. *Бізнес-навігатор*. 2018. Вип. 4. С. 77–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2018_4_19.

Білий Р. Р.

студент

Черкаський національний університет

імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

ФАКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

З посиленням процесу глобалізації роль фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання значно посилилася. Світова фінансова криза показала необхідність формування налагодженої системи в даній сфері, яка змогла б забезпечити розвиток суб'єкта господарювання і економіки в цілому ефективними методами.

На сьогодні проблема фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання є досить актуальною, оскільки українські підприємства працюють в умовах політично-економічної нестабільності (сумні події в Україні з 2013 року і по теперішній час та пандемія коронавірусу, яка продовжує набирати оберти (COVID-19)), та ряду інших внутрішніх та зовнішніх загроз. Тому виявлення та нейтралізації можливих проблем та ризиків на підприємств є досить важливим елементом забезпечення його безпечної діяльності. Оскільки вчасна та ефективна діагностика загрози – забезпечить фінансово-економічну безпеку суб'єкта господарювання.

Фінансово-економічна безпека суб'єкта господарювання – це стан найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загрозам і забезпечення стабільного функціонування підприємства та характеризується сукупністю якісних і кількісних показників, найважливішим серед яких є рівень фінансово-економічної безпеки [1, с. 342].

Фактори фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання безпосередньо залежать від виду його господарської діяльності, від цілей і завдань конкретного підприємства.

Серед основних факторів економічної безпеки найчастіше виділяють екзогенні і ендогенні. Перші включають економічну і політичну ситуацію, фіскальну політику держави, насиченість ринку фінансів, трудових ресурсів, засобів виробництва, ринків

збуту. Прикладами ендогенних факторів є кадрова політика підприємства, економічна політика підприємства, забезпечення фінансової незалежності і стійкості, управління конкурентоспроможністю підприємства, маркетинг, інноваційна діяльність, непередбачені обставини та інше [3, с. 386].

Відповідно до іншої класифікації, можна виділити наступні фактори економічної безпеки суб'єкта господарювання:

- організаційна структура;
- персонал;
- технології;
- інновації;
- інформаційне середовище;
- менеджмент;
- майно підприємства;
- фінанси підприємства та інше [2, с. 144].

Перераховані фактори не є тільки елементами забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання, а й джерелами потенційних загроз. Тому виникає необхідність роботи топ-менеджерів підприємства, які приділяли б увагу обом аспектам даної проблеми. При цьому важливо визначити питому вагу кожного з факторів у загальному рівні ризиків підприємства і їх участь в процесі забезпечення економічної безпеки [4, с. 80].

Досягнення ефективного управління підприємством і забезпечення фінансово-економічної безпеки можна тільки за допомогою створення цілісної системи управління перерахованими вище факторами і їх ранжування.

Наприклад, що стосується такого фактору як персонал, керівництву організації необхідно розподілити повноваження і рівні відповідальності між співробітниками. Важливу роль у забезпеченні економічної безпеки відіграє робота з персоналом підприємства та її потенційними працівниками. Від свідомості і кваліфікації співробітників багато в чому залежать перспективи розвитку підприємства [1, с. 322].

Таким чином фактори забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства являють собою комплекс навколишніх умов (як зовнішніх, так і внутрішніх), що впливають на параметри безпеки.

Проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання є однією з найважливіших для функціонування будь-якого суб'єкта господарювання. Всі вони схильні до внутрішніх і зовнішніх загроз, які необхідно своєчасно виявляти і усувати. Вироблення правильної стратегії, визначення цілей, завдань дозволяє досягти даної мети. При цьому для аналізу стану фінансово-економічної безпеки підприємства необхідно вибрати певний набір показників. Використовуються фінансові показники, показники взаємин з контрагентами, показники виробництва, соціальні показники. Також ефективним є проведення SWOT-аналізу.

Ефективність роботи суб'єкта господарювання залежить не тільки від внутрішніх чинників, але і від зовнішніх: політичних, економічних, геополітичних, екологічних, соціальних. Вивчення їх комплексного впливу на функціонування того чи іншого підприємства і становить основу забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Список використаних джерел:

1. Голуб Р. Принципи формування систем фінансової безпеки суб'єктів господарювання / Р. Голуб // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – № 778. – С. 322–326.
2. Вівчар О. Специфіка управління системою фінансово-економічної безпеки бізнесу в умовах турбулентності економічних процесів. *Галицький економічний вісник*. 2015. № 2. С. 144–150.
3. Васильців Т.Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Васильців Т.Г., Волошин В.І., Бойкевич О.Р., Каркавчук В.В. [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів : Видавництво, 2016. – 386 с.
4. Зачосова Н.В. Концептуальні засади формування комплексної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств та фінансових установ України / Н.В. Зачосова, А.В. Шостак // Економіка та держава. – 2016. – № 7. – С. 80–83.

Демченко І. А.
студент

*Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ОБГРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МІСТ НА ЗАСАДАХ КОНЦЕПЦІЇ РОЗУМНОГО МІСТА (SMART CITY)

Дуже стрімкою тенденцією останніх років є потяг людей до створення надсучасних міст для досягнення більш якісного та комфортного життя через впровадження інноваційних рішень у сферу муніципального управління. Відповідно завдяки впровадженню комплексу різних видів інноваційних технологій у рамках концепції розумного міста можливо вирішити вже давно назрілі проблеми міста і забезпечити більш ефективне функціонування сучасних міст відповідно до потреб їхніх жителів.

Впровадження концепції «Smart city» має забезпечити розвиток потенціалу адміністративних центрів та поєднувати новітні технології, стратегічні підходи в управлінні та спонуками мешканців міста до нового якісного рівня життя.

Смарт-спеціалізація («S3» – від англ. Smart Specialisation Strategy) – стратегічний підхід до економічного розвитку країн шляхом адресної підтримки досліджень та інновацій, що є основою для надання «Структурними фондами ЄС» інвестицій у дослідницьку та інноваційну діяльність. Смарт-спеціалізація передбачає виявлення сильних сторін і розвиток конкурентних переваг регіонів на основі існуючої структури регіональної економіки. Для того щоб в умовах глобальної конкуренції розвивати економіку і технології за допомогою інновацій, потрібно уникати дублювання дослідницької та інноваційної діяльності різними регіонами. У більш широкому контексті смарт – це спеціалізація, яка включає в себе процес розробки інноваційної концепції, виявлення конкурентних переваг, визначення стратегічних пріоритетів [1, с. 24].

Для створення платформи, задня більшої ефективності управління містом, та надання більш якісних послуг, використовуються такі засоби як інформаційні та комунікаційні технології.

Впровадження інноваційних технологій дає можливість підвищити такі показники як: продуктивність праці, збільшити темпи економічного росту, швидке надання послуг органами державної виконавчої влади. Завдяки більш швидкому розвитку цих показників, суспільство йде до постіндустріального етапу. Для ефективного впровадження інновацій треба закласти таку основу як раціональна територіально-просторова організація, бо тільки на її базі можливе впровадження інновацій у всі сфери життя міста або іншого населеного пункту [2, с. 68].

Важливим етапом у еволюції концепції розумного міста є впровадження електронного врядування, що дозволяє мешканцям голосувати за проекти.

Впровадження інформаційно-комунікативних технологій дозволяє отримати зворотній зв'язок від населення, отримати думку людей з приводу впровадження певного законопроекту або проекту розвитку громади. Завдяки спеціальним мобільним додаткам, населення може відразу повідомити владу про якусь проблему та отримати негайний відгук від влади про думку та дії з приводу вирішення цієї проблеми [3, с. 79].

Передовим впровадженням у концепції розумного міста є проекти краудфандингу, такі як наш український проект «Спільнокошт». В основі цього проекту відбуваються грошові внески небайдужих громадян міста у певні благодійні фонди, завдяки яким в подальшому можливо втілити такі проекти як: освітні, медичинські, природоохоронні, виробничі, мистецькі, журналістські а також виділення коштів на проведення науково-дослідницької діяльності та розробок інновацій [3, с. 98].

Одна з необхідних умов для отримання найсвіжішої інформації у розумному місті, потрібно мати доступ до швидкісного інтернету. Сами завдяки цьому можливо не тільки отримати інформацію, а також зробити безготівкову оплату комунальних послуг, потрібних товарів, чи визначених послуг у відповідному районі свого міста [4, с. 147].

Визначено основні елементи виконання державою міжнародних правових норм згідно існуючої концепції розумного міста, такі як:

- оптимальне та якісне управління житлово-комунальними підприємствами (централізоване опалення, постачання газу, водопостачання, водовідведення, вивіз сміття, постачання гарячої води, прибирання вулиць, вивезення, сортування та переробка сміття, використання інновацій в збереженні та зміні традиційних джерел енергії;

- підтримка бізнесу, залучення інвестицій, бізнес-сектору та широких кіл населення до активної участі у житті міста;

- залучення громадян до розробки проектів та голосуванню, участі у створенні партиципаторного бюджету, використання єдиної системи міських петицій та отримання зворотнього зв'язку на сайті міської влади;

- впровадження змін до транспортної системи, впровадження відеофіксації дорожньо-транспортного руху, впровадження інновацій у мережі муніципального транспорту, оновлення або заміна рухомого складу, розроблення та впровадження так званих старт технологій;

- удосконалення системи медичного обслуговування, шляхом створення електронного запису, медичного порталу, використання надсучаснішого обладнання та інновацій, задля надання своєчасної екстреної допомоги та якісного лікування [4, с. 115].

В Україні впровадження концепції старт-спеціалізації розвитку регіону тільки починається, причому здебільшого завдяки зусиллям партнерів з ЄС. Смарт-спеціалізація в Україні – це частина зусиль ЄС у сприянні розвитку українських регіонів та допомоги у подоланні тривалого економічного спаду. Для України перевагою такого підходу є приєднання областей до мережі регіонів ЄС, залучення інвесторів в область, збільшення кількості спільних проектів з ЄС, підтримка регіонів у процесі економічної трансформації та узгодження професійного потенціалу до ринкових вимог [5, с. 34].

Для впровадження смарт-спеціалізації в Україні «Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України», «Міністерство економічного розвитку і торгівлі України» та «Міністерство освіти і науки України»

формують національну команду, що координуватиме процес на національному рівні. Після проведення детального аналізу даних в різних сферах за методикою європейських спеціалістів в пілотних областях та після аналізу результатів «процесу підприємницького відкриття», буде адаптовано методику ЄС до особливостей України. Наступним кроком буде підготовка українських експертів, для можливості запровадження смарт-спеціалізації в усіх інших областях України. Враховуючи розробку «Стратегій регіонального розвитку після 2021 року», наявність в областях смарт-спеціалізації допоможе ефективніше використовувати наявні ресурси, розвивати унікальні сторони та удосконалювати систему стратегічного планування в областях [6, с. 108–110].

Наразі Запорізька область завершила перший етап розробки стратегії смарт-спеціалізації (S3), зокрема проведення кількісного та якісного аналізу. Було обрано кілька пріоритетних галузей, на основі яких буде базуватися другий етап розробки смарт-спеціалізації – процес підприємницького відкриття. Так, одними із видів економічної діяльності обрано виробництво готових металевих виробів, виробництво ендопротезів, двигунів, вертолітобудування, модернізація енергетичного обладнання, відновлювальна енергетика, виробництво генераторів, трансформаторів, машин і устаткування для сільського господарства, відновлювальної енергетики тощо [7, с. 68–72].

Висновки. Підсумувавши викладене вище, можна сказати, що концепція «розумного міста» та «смарт-спеціалізації» передбачають взаємодію між громадською сферою, наукою та бізнесом, а також передбачають взаємозв'язок з освітою, наукою та економікою. Відповідно по цього можна сказати що впровадження інноваційних технологій у концепцію розумного міста допомагає оптимально використовувати потенціал окремих регіонів та міст. Це система, яка дозволить ефективно використовувати ресурси міських служб і забезпечувати максимальну безпеку міського життя. Таке місто буде постійно нарощувати кількість та якість надання послуг, також буде забезпечувати стійке середовище, за допомогою якого будуть відбудеться підвищення комфорту та якості життя. Для України перевагою впровадження концепції «розумного міста» є приєднання областей до мережі регіонів ЄС,

залучення інвесторів в область, збільшення кількості спільних проектів з ЄС, підтримка регіонів у процесі економічної трансформації та узгодження професійного потенціалу до ринкових вимог.

Список використаних джерел:

1. Воронкова В. Людина в освітньому просторі smart-суспільства / В. Воронкова, О. Кивлюк // *Interdisciplinary studies of complex systems*. – 2017. – № 10–11. – С. 20–44.
2. Жукович І.А. Smart-міста як новий об'єкт статистичних досліджень: визначення терміна / І.А. Жукович // *Статистика України*. – 2015. – № 1. – С. 54–72.
3. Касич А.О. Вплив рівня збалансованості бюджетів на розвиток регіонів, країни в умовах децентралізації / А.О. Касич // *Ефективна економіка*. – 2015. – № 10. – С. 75–98.
4. Касич А.О. Ресурсне забезпечення модернізаційних процесів в Україні: регіональний аспект / А.О. Касич // *Бізнес-Інформ*. – 2016. – № 2. – С. 115–150.
5. Ладиченко К. І. Напрями формування національної інноваційної системи на засадах стратегії SMART-спеціалізації / К. І. Ладиченко // *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. – 2015. – № 2. – С. 30–47.
6. Смарт-сіті чи електронне місто: сучасні підходи до розуміння впровадження е-урядування на місцевому рівні / С.А. Чукут, В.І. Дмитренко // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2016. – № 13. – С. 101–112.
7. Солдатов С.А. «Smart City» – город будущего / С.А. Солдатов // *Современные технологии автоматизации*. – 2015. – № 2. – С. 62–84.

Литвин Н. Ю.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри
теорії та практики туризму і готельного господарства*

*Київський університет туризму, економіки і права
м. Київ, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Стратегічне забезпечення роботи компанії на міжнародному ринку вимагає повної перебудови бізнес-процесів в кризовій ситуації та поліпшення відносин компанії як із споживачами, так і з виробниками.

Не слід нехтувати необхідністю формування комбінованого виробничого циклу для зменшення конкуренції. Динаміка формування сучасного підприємства формує потребу в постійному аналізі нових інвестиційних пропозицій. Новизна дослідження визначається тим, що компанія повинна забезпечити зміну формату роботи при виході на міжнародний ринок та визначити можливості стратегічного формування фінансових та організаційних резервів для можливості автономного забезпечення діяльності декількох виробництв циклів.

Обґрунтованість та ефективність кадрової стратегії значною мірою залежить від якості та повноти стратегічного аналізу, який повинен відповідати вимогам всебічності та обґрунтованості. Враховуючи необхідність розробки стратегії управління персоналом, яка відповідала б усім вищезазначеним вимогам, було запропоновано виділити додатковий рівень аналізу – загальне внутрішнє середовище для забезпечення відповідності стратегії управління персоналом стратегічним цілям підприємства в цілому [1, с. 7–9]. Тобто, на відміну від традиційного підходу до стратегічного аналізу, який передбачає аналіз факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, доцільно диференціювати зовнішнє середовище та внутрішній потенціал на загальні та специфічні [2, с. 24].

Складність, багатофакторний характер та мінливість зовнішнього середовища, функціональна залежність можливостей розвитку підприємства від внутрішнього потенціалу, необхідність

забезпечення узгодженості функціональних стратегій ускладнює формування групи факторів для стратегічного аналізу [3, с. 45]. Ось чому існує потреба у розробці системи типових факторів, які можуть бути включені до переліку областей оцінки на першому етапі стратегічного аналізу.

Зміна процедури управління заробітною платою, податків і зборів характеризує мінімальну кількість обов'язкового обліку заробітної плати (раз на місяць) та допустимий період між виплатами (дні). Компенсація працівникам є пріоритетом [4, с. 96]. Суб'єкти організації оплати праці не мають права в односторонньому порядку вирішувати питання оплати праці, що погіршують умови, встановлені законом, угодами та колективними договорами. Щодо періоду між виплатами, сьогодні заробітна плата виплачується працівникам регулярно у робочі дні в межах періодів, визначених колективним договором, але не рідше двох разів на місяць після періоду, що не перевищує шістнадцяти календарних днів [5, с. 58–60]. Наявність або розподіл квот на прийом певних категорій працівників (спеціалістів після закінчення навчання, інвалідів) також має відношення до політичних факторів управління персоналом, які можуть характеризувати показник обов'язкової частки працівників певної категорії [6, с. 169–170]. Наприклад, сьогодні стандарт прийому на роботу людей з інвалідністю для всіх роботодавців становить 4% від середньої кількості штатних працівників за рік [7, с. 120–122]. Законодавчо встановлений пенсійний вік також може вплинути на політику та стратегію компанії щодо формування персоналу [8, с. 53–54].

Вищезазначені фактори дають характеристику загальним правовим умовам здійснення управління персоналом. Їх оцінка дозволяє врахувати можливі наслідки змін у правовому полі HR-діяльності [9, с. 363–367]. Перша група – це політичні фактори, що характеризують правові аспекти здійснення трудової діяльності та організації роботи HR-підрозділу, наявність або зміна якого може безпосередньо впливати на діяльність підприємства в галузі управління персоналом – зміни в підходах до оплати праці, організації робочих місць, процесу робочого процесу персоналу тощо. Ці показники включають зміну ставок податку та зборів,

насамперед податку на доходи фізичних осіб, єдиний соціальний внесок; зміна порядку сплати податків і зборів; запровадження квот для прийому певних категорій працівників (спеціалістів після закінчення навчання, інвалідів тощо); зміна пенсійного віку.

Другу групу екологічних факторів складають економічні. Вони характеризують загальний стан ринку праці та визначають загальні умови залучення людського капіталу на підприємство. Найбільш типовими сферами оцінки є співвідношення попиту та пропозиції робочої сили; рівень та динаміка мінімальної заробітної плати; рівень та динаміка середньої заробітної плати; темп та індекс інфляції; рівень зайнятості; Рівень безробіття; економічна активність населення; кількість зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць; борг підприємств з виплати заробітної плати; зміна реальної заробітної плати; зміна вартості життя; зміна доходу на душу населення; структура доходів домогосподарств тощо. Доцільно включати показники змін політичної, економічної, соціокультурної та техніко-технологічної складової як фактори загального зовнішнього середовища [10, с. 90–93].

Третя група екологічних факторів – соціокультурна – повинна включати демографічні характеристики населення щодо його основних кількісних та якісних параметрів та визначати довгострокові тенденції розвитку ринку праці. До показників, що характеризують соціокультурну складову, належать: чисельність населення; вікова структура населення; рівень освіти та підготовки; розмір домогосподарства, його склад; структура витрат домогосподарств; природний та міграційний рух населення; структура витрат домогосподарств; частка витрат на заощадження; кількість колективних трудових спорів; кількість та наслідки страйків.

Останньою складовою оцінки загального зовнішнього середовища є аналіз техніко-технологічних факторів, що характеризують загальний технічний і технологічний рівень трудової діяльності в цілому та окремо у сфері управління персоналом, тобто вони визначають поточний рівень і тенденції використання досягнень науково-технічного прогресу. Техніко-технологічний рівень може бути позначений такими показниками, як доступність та доступність технологій автоматизації HR-діяльності; рівень автоматизації та механізації виробничого процесу; ступінь диверсифікації

виробничих процесів, характер поділу праці; розповсюдження Інтернет-технологій, можливість використання віддалених робочих станцій, аутсорсинг та краудсорсинг для вирішення HR-проблем; темпи зростання продуктивності праці; ступінь безпеки виробничої діяльності, рівень травматизму тощо.

Вищезазначений перелік факторів техніко-технологічного рівня досить повно характеризує ступінь інноваційно-інвестиційної активності підприємств та держави, що дає можливість оцінити можливості щодо здійснення такої діяльності; включає загальні показники для оцінки стану основних фондів суб'єктів господарювання, що впливає на продуктивність праці. Також група факторів для оцінки техніко-технологічного стану містить окремі показники, що характеризують можливості використання натовпу та ІТ-технологій для виробництва HR-діяльності [11, с. 243–246]. Особлива увага повинна бути приділена оцінці загального рівня безпеки виробничої діяльності та відповідальності держави щодо відшкодування збитків на випадок страхових випадків.

Розглядаючи можливість формування високоякісного підприємства в міжнародному середовищі, були визначені фактори, що впливають на внутрішнє середовище підприємства. Кожен із факторів дозволяє сформулювати динаміку підприємства та забезпечити його функціонування в динамічних умовах. В результаті цього слід визначити, що зовнішнє середовище має першорядне значення для забезпечення роботи підприємства та зменшення, завдяки роботі на зовнішньому ринку, коливань показників операційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Ottenbacher M.C., Harrington R.J. Стратегії досягнення успіху для інноваційних проти додаткових нових послуг. *Журнал маркетингу послуг*. 2010. № 24 (1). С. 3–15. URL: <https://doi.org/10.1108/08876041011017853>.
2. Бояринова К. Структурування високотехнологічних продуктів за пріоритетом як передумова інноваційного розвитку машинобудівних підприємств. *Економічні літописи-XXI*. 2015. № 7–8 (2). С. 23–26.
3. Захаркін О.О., Басанцов І.В., Мирошніченко І.О., Щербаченко В.О. Аналіз напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств. *Еспacios*. 2019. № 40 (27). URL: <http://www.revistaespacios.com/a19v40n27/a19v40n27p16.pdf>.

4. Chowdhury A. Заснована на пріоритетах та захищена система управління дорожнім рухом для аварійних автомобілів, що використовують IoT. *Міжнародна конференція з техніки та ІСУ*. 2016. URL: <https://ieeexplore.ieee.org/document/7745309>.
5. Ушеренко С. Інноваційно-інвестиційна діяльність українських підприємств: сучасний стан та пріоритети актуалізації. *Економічні літописи-XXI*. 2016. № 7–8. С. 56–59.
6. Самара Е., Галанакіс К., Бакурос І., Скалкос Д. Ефективність регіональних інноваційних дій: випадки з малих, малоінноваційних регіонів. *Журнал економіки знань*. 2020. № 11 (1). С. 140–173.
7. Камат, Р.Р., Лайкер Дж. Залежність та інновації від постачальників: непередбачувана модель інноваційної діяльності постачальників. *Журнал інженерії та управління технологіями*. 1990. № 7 (2). С. 111–127. URL: [https://doi.org/10.1016/0923-4748\(90\)90002-0](https://doi.org/10.1016/0923-4748(90)90002-0).
8. Гринько Т., Гвініашвілі Т.Т. Організаційні зміни на підприємстві в контексті його інноваційного розвитку. *Економічні літописи-XXI*. № 1–2 (2). С. 51–54.
9. Тавана М. та ін. Методи рішення багатоступеневої мережі ланцюгів поставок: гібридна метаевристика та вимірювання продуктивності. *Міжнародний журнал системних наук: Операції та логістика*. 2018. № 5 (4). С. 356–373. URL: <https://doi.org/10.1080/23302674.2017.1316877>.
10. Ганущак-Єфіменко Л.М., Щербак В.Г. Інноваційний розвиток підприємництва на основі кластерної організації. 2016. *Актуальні проблеми економіки*. № 185 (11). С. 88–96.
11. Подра О. та ін. Інноваційний розвиток та людський капітал як детермінанти економіки знань. *Бізнес: теорія і практика*. 2020. № 21 (1). С. 252–260. URL: <https://doi.org/10.3846/btp.2020.11305>.

Мартинюк О. А.
доктор економічних наук,
професор кафедри менеджменту
Раздорожний В. В.
магістрант II курсу ОП менеджмент
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ КІНОКОМПАНІЙ WARNER BROWSER, HBO, NETFLIX

Система конкурентних стратегій компанії – це сукупність стратегій, націлених на адаптацію компанії до змін в умовах конкуренції та на зміцнення його довгострокової конкурентної позиції на ринку Кінематограф як засіб масової комунікації володіє потужною можливістю трансформації соціальної реальності. Така особливість кіно проявляється шляхом трансляції різноманітних норм і цінностей, закладених як в самому кінематографічному сюжеті окремо взятого фільму, так і в образах та поведінкових патернах екранізованих персонажів [1].

В процесі структурно-функціонального підходу кінематограф розглядається нами як поле взаємодії двох сфер: кіновиробничої та кіноспоживчої, що визначило необхідність уточнення структури кіновиробничого процесу. Розвиваючи різні підходи до розуміння кінематографу, ми представили кінематографічний процес у вигляді циклу, що складається з 5-ти етапів: 1) створення кіно-продукту, що поєднує такі процеси, як пре-продакшн, продакшн і пост-продакшн; 2) кінодистрибуція; 3) кіноекспонування; 4) створення науково-критичного кінодискурсу; 5) кіноспоживання [2].

Сучасна вітчизняна наука про кіно ґрунтується здебільшого на розумінні кінематографічного процесу як естетичної практики. Виробництво і прокат фільмів відштовхуються від іншої її грані. Кінопроцес розглядається перш за все як комерційна практика.

Маркетинг у комерційній діяльності кінематографа розглядає його продукцію і послуги як товар зі специфічними властивостями, які чітко визначаються для подальшої розробки стратегії кінопросування. Докорінною відміною кінопродукції є масовість її

розповсюдження, а також технічна (індустріальна) основа їх створення, відтворення і просування. Саме двоїста природа кінематографії перетворила цей вид мистецтва в кіноіндустрію.

Проведено комплаєнс аналіз ринкових стратегій кінокомпанії Warner Browser, HBO, Netflix дозволив отримати наступні висновки.

Компанія Warner Brothers була заснована в 1903 р., та отримала назву на честь своїх засновників – Гаррі, Альберта, Сэма й Джека Уорнеров, батьки яких були емігрантами з Російської імперії. На сьогоднішній день кінокомпанія називається Time Warner (як результат злиття з компанією Time Inc.) і належить корпорації AOL. В 2008 році Warner Bros. поглинає New Line Cinema, продовжуючи разом з тим активно випускати всі нову й нову продукцію [6]. Саме на студії Warner Brothers були зняті такі фільми як «Зелена миля», «Матриця», «Початок», «Відступники», «Адвокат диявола», «Шерлок Холмс», серія фільмів про Гаррі Потера, а також багато і багато інші. А це означає, що навіть без братів Уорнер кінокомпанія є ефективною.

HBO – це підрозділ WarnerMedia з 1990 року, здійснює мовлення за двома телевізійні мережі: HBO і Cinemax. Аудиторія HBO в США – більше 40 млн передплатників. Крім телемовлення, HBO пропонує також відео на замовлення та інші медіа-послуги. Підрозділи HBO і спільні компанії з її участю віщають більш ніж в 50 країнах світу. Передачі виробництва HBO (головним чином телесеріали) були закуплені більш ніж в 150 країнах «Netflix, Inc.» – американський провайдер медійних послуг та продюсерська компанія[en] зі штаб-квартирою в Лос-Гатос, Каліфорнія [3].

7 квітня 2015 був запущений сервіс HBO Now для користувачів персональних комп'ютерів, смартфонів, планшетних пристроїв і цифрових медіа-плеєрів. На відміну від HBO Go не вимагає телевізійної підписки у використанні і доступний тільки для клієнтів в США.

Компанія Netflix була заснована 1997 року Рідом Гастінгзом і Марком Рендолфом у Скотс-Валлі, Каліфорнія. Основною сферою бізнес-діяльності компанії є надання передплачуваних послуг із мережевої трансляції бібліотеки кінофільмів та телепередач (включно зі створеними самою «Netflix») [4].

На початку 2000 року Netflix представила систему для рекомендації фільмів, що отримала назву Cinematch. Система аналізує переваги користувачів сайту і радить цікаві для них фільми, чим суттєво спрощує вибір. Перша модель роботи сервісу в сфері потокового мультимедіа включала в себе оплату за час перегляду. Одночасно з цим збільшувалася і кількість платформ, за допомогою яких можна було користуватися послугами сервісу. До 2009 року сюди можна було віднести Xbox, PS3, Blu-ray. У 2013 році, крім того, були укладені ексклюзивні договори з Fox на показ четвертого сезону комедійного серіалу «Уповільнений розвиток». За підсумками року виручка компанії склала \$ 3,2 млрд [3].

У 2013 році були досягнуті домовленості між Netflix і Marvel Television на виробництво серіалів про чотирьох героїв: Шибайголові, Джесіці Джонс, Залізному Кулаку і Люку Кейджа. Телесеріали з кінематографічної всесвіту Marvel, безумовно, повинні були збільшити аудиторію сервісу. Контракт уклали на п'ять років. Крім того, було досягнуто угоду з Disney на трансляцію шостого сезону мультсеріалу «Війна клонів». В цьому ж році серіал «Картковий будиночок» приніс компанії дев'ять висувань на «Еммі». Виграти, правда, не вдалося. Чистий прибуток Netflix досяг \$ 112 млн з аудиторією в 33 млн чоловік [3; 4].

Окремої згадки заслуговує ставлення сервісу до піратства. Рід Хастінгс в одному зі своїх численних інтерв'ю згадав, що, незважаючи на негативний вплив незаконного контенту, він буває дуже корисний. Netflix з його допомогою оцінює ставлення користувачів до нових жанрів і сюжетів на ринку, що дозволяє краще розуміти аудиторію. Тому перед тим, як придбати новий серіал або фільм, Netflix перевіряє його популярність на торрентах. У 2014 році кількість користувачів сервісу перевищила 50 мільйонів осіб, а чистий прибуток досяг \$ 266 млн.

Рівень капіталізації сервісу на даний момент перевищив \$ 42 млрд. Станом на квітень 2020 року, «Netflix» налічує 182 млн передплатників по всьому світу, з них 69 млн у США. «Netflix» доступний у всіх країнах і регіонах окрім континентального Китаю (через місцеві обмеження), Ірану, Сирії, Північної Кореї та АР Крим (через санкції США). «Netflix» є членом Американської

асоціації кінокомпаній (ААК). Виробництво та поширення вмісту компанією теж відбувається по всьому світу [3; 4].

Тобто розиток кіноіндустрії поступово змінює свою траєкторію розвитку та формуються нові вектори інноваційного кіноместецтва, які потребуються нових стратегій, на принципово новому ринку кіноіндустрії.

Список використаних джерел:

1. Кацуба М. Художнє кіно як засіб формування масової політичної свідомості. *Політичний менеджмент*. 2013. №1–2. С. 136–144.
2. Коновалов О. Є. Перспективи соціологічних досліджень артхаусного кінематографу. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*. 2015. Вип. 9. С. 254–260.
3. Тимаревская А. The New York Times ТВ «Великая гонка за лидерство Netflix, HBO и Hulu. URL: <https://telekritika.ua/hbo-netflix-hulu-chem-zhivut-giganty-strimingovogo-tv>.
4. Netflix. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Netflix>.
5. Warner Bros. Entertainment, Inc. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Warner_Bros.

Міщенко В. А.

доктор економічних наук,

професор кафедри міжнародного бізнесу та фінансів

Домніна І. І.

здобувач

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

м. Харків, Україна

КОНЦЕПЦІЯ АНТИКРИЗОВОГО КОНТРОЛІНГОВОГО ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Криза, що обрушилася на всі країни, викликала значну нестабільність у світі. Було виявлено значне зниження прибутку підприємств різних галузей, фінансовий стан досягає критичного рівня; погіршуються фінансові результати, втрачаються конкурентні

позиції, багато підприємств вже є банкрутами. У зв'язку з цим, актуальності набуває проблема вдосконалення антикризового управління, що включає в себе: запобігання кризового стану, ефективне подолання кризи та ліквідацію негативних наслідків.

Еволюційний аналіз наукових джерел по антикризовому управлінню дозволяє зробити наступні висновки.

1. Виділення 2 умовних етапів в судженнях про термін антикризового управління. Приблизно до 2012 року визначення цієї дефініції в основному стосувалися періоду кризи і виходу з неї і лише в деяких публікаціях появлялися фрагменти визначень про необхідність враховувати передкризові аспекти та вдосконалювати моделі для розрахунку фінансової стійкості підприємства та його банкрутства. Після 2012 року акцент почав переміщуватися в сторону розширеного бачення антикризового управління з наповненням цього терміну такими аспектами як превентивне антикризове управління, вартісно-орієнтоване управління, контролінгове антикризове управління.

2. Наповнення контентів антикризового управління стратегічною орієнтацією та необхідністю вдосконалення інформаційно-методичної бази такого управління.

3. Приділення значної уваги контролінгу як управлінській функції й інструментарію антикризового управління.

4. Прийняття до уваги екзогенних факторів, які відображають процес гармонізації інтересів і поведінки всіх учасників створення, виготовлення й реалізації продукції компанії.

5. Пошук нових інноваційних методів для оцінки фінансового стану підприємства з урахуванням національних, галузевих й статусних особливостей.

Дослідження сутності поняття «антикризове управління» в наукових працях дозволяє констатувати, що воно потребує актуалізації, конкретизації, розмежування та встановлення взаємозв'язку між його елементами. З урахуванням проаналізованих наукових джерел й авторських суджень можна представити сьогоденне бачення антикризового управління підприємством, як: «перманентне стеження за ознаками можливої появи тенденції наближення до кризової ситуації та формування й реалізація відповідних управлінських рішень в умовах підвищеного ризику й

невизначеності, ресурсних та часових обмежень в окремі періоди, інтелектуальних та фінансових витрат на відновлення життєздатності підприємства й недопущення його ліквідації як суб'єкта господарювання». Запропоноване визначення має наступні особливості: 1) враховує не тільки внутрішні складові, але й зовнішні чинники впливу на діяльність підприємства, які можуть бути враховані за допомогою зовнішнього моніторингу; 2) включає фінансові і не фінансові показники діяльності підприємства; 3) уможливорює в значній мірі адаптацію та гнучкість підприємства й здатність його до реагування на слабкі сигнали мінливого зовнішнього середовища; 4) дозволяє оцінювати ефективність менеджменту; 5) включає інтелектуальний капітал в процес антикризового управління.

Узагальнюючи різні погляди науковців на сутність та завдання антикризового управління можна виокремити його основні відмінності: 1) специфічність мети здійснення – збереження підприємства як господарюючого суб'єкта та відновлення його життєздатності; 2) використання специфічного управлінського інструментарію, тобто засобів та прийомів управлінського впливу; антикризове управління не може бути зведено, наприклад, до пошуку резервів зростання продуктивності праці, скорочення витрат, пошуку нових ринків збуту, реструктуризації активів та пасивів – ці заходи повинні здійснюватися постійно, незалежно від стану підприємства, хоча в умовах кризи вони і стають антикризовими за своїм спрямуванням; досягнення визначених задач вимагає застосування нестандартного, і навіть неприйнятного, в нормальних умовах складу управлінських засобів; 3) відокремлення суб'єктів здійснення, які мають відповідну фахову підготовку, повноваження, знання та навички, беруть на себе відповідальність за результати своєї діяльності; 4) суттєві ресурсні обмеження, пов'язані з неможливістю або складністю отримання додаткових ресурсів, насамперед – фінансових, оскільки залучення фінансових ресурсів в умовах низької (навіть від'ємної) кредитоздатності та інвестиційної привабливості є надзвичайно складним управлінським завданням; 5) суттєві часові обмеження, обумовлені можливими агресивними діями кредиторів підприємства та виникненням загрози ініціювання банкрутства та

обмеження дієздатності існуючого керівництва підприємства; 6) орієнтація управлінських зусиль не тільки на зовнішні прояви ускладнень та проблем, а й на їх глибинні корені (причини появи), що є перешкодою повторення кризи; 7) підвищена ризикованість управлінських рішень, що приймаються та реалізуються, у зв'язку з високим ступенем нестійкості та напруження господарської системи; 8) підвищення значимості інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень, що приймаються, порівняно більший обсяг використання аналітично-розрахункових та прогностичних процедур; 9) орієнтація на мінімізацію втрат усіх зацікавлених осіб – власників, персоналу, кредиторів, держави; 10) використання інноваційних рішень, креативного підходу до визначення типу поведінки в кризовій ситуації та пошуку шляхів виходу з неї; 11) забезпечення високої ефективності управлінського впливу потребує більш високих фінансових та інтелектуальних витрат, відповідно має більшу вартість порівняно з нормальними умовами господарювання.

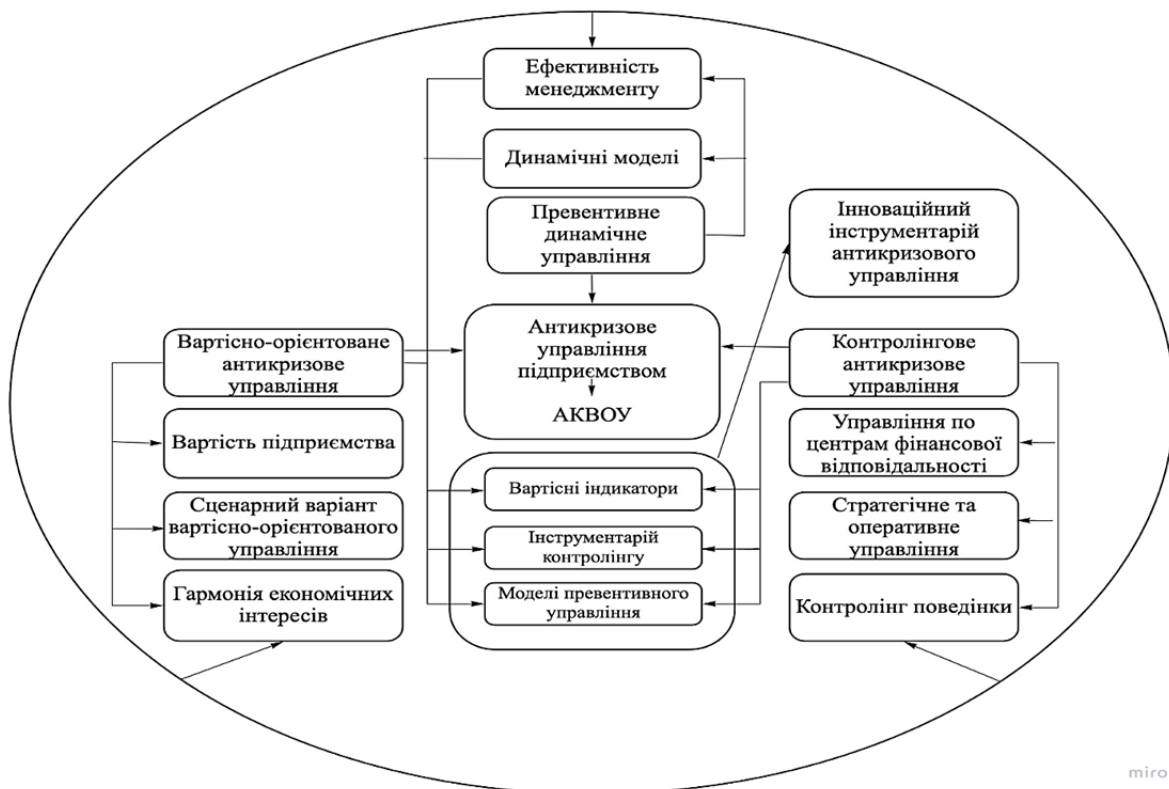

Рис. 1. Концепція антикризового контролінгового вартісно-орієнтованого управління підприємством

Нинішня всеоб'ємна невизначена ситуація в світі дозволяє стверджувати лишній раз, що термін антикризового управління має повністю замінити поняття простого управління. Від епізодичного або періодичного антикризового управління необхідно перейти до постійного й превентивного антикризового управління. З урахуванням вищевикладеного й необхідності розширеного бачення антикризового управління нами пропонується його концепція рис. 1.

На рисунку представлено сучасний варіант антикризового управління, який може ефективно функціонувати тільки при наявності таких його монолітних компонентів як: вартісно-орієнтоване управління, контролінговий антикризовий менеджмент й превентивне антикризове управління. Між цими елементами мають місце тісні зв'язки управлінського, організаційного, методичного, інструментарного характеру а також оперативного й стратегічного напрямків. В концепції ураховані сучасні тенденції щодо місії самого підприємства в бізнесовому просторі. При такому антикризовому управлінні досягається гармонізація економічних інтересів учасників створення, виготовлення та реалізації продукції.

Романко В. В.

студент

Науковий керівник: Вербівська Л. В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

ОСНОВИ БЕЗКОНФЛІКТНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Люди, безсумнівно, є невід'ємною частиною будь-якого ділового успіху. Будь-який бізнес, здатний залучати та утримувати найкращі таланти, ефективно управляти ними і раціонально їх використовувати, і таке підприємство неминуче досягне успіху в

довгостроковій, а інколи і в короткостроковій перспективі. Сучасне підприємство прагне максимально ефективно використовувати свій кадровий потенціал, створюючи умови для повного занурення працівників в роботу та інтенсивного їхнього розвитку. Ключова роль у цьому процесі природно відведена керівнику підприємства. Важливо, щоб в результаті співробітництва та управлінської діяльності між керівником та підлеглим були налагоджені рівні, продуктивні стосунки, засновані на колективній роботі.

Слід зазначити, що стиль управління – це, звичайно, індивідуальний вибір кожного керівника, але суворий менеджмент рекомендується проводити в період кризи підприємства, або коли виникає ділова діяльність. У зв'язку з цим, система культури спілкування «керівник-підлеглий» може характеризуватися низкою невідповідностей, помилок, що можуть негативно позначитися як на психологічному мікрокліматі колективу, так і на роботі певних працівників. Для того, щоб побудувати конструктивні робочі взаємовідносини при застосуванні методів жорсткого менеджменту, перш за все, необхідно забезпечити:

1) ефективну оцінку робітників на основі заздалегідь визначених КПЕ (ключових показників ефективності);

2) підтримку керівництва – поважною людиною є лише тоді, коли вона має явні переваги, що дозволяють їй досягти важливих, особливо соціально позитивних результатів. Ці переваги можуть бути інтелектуальними, добровільними та характерними, пов'язаними з професійною майстерністю чи компетентністю. Найголовніше, що вони досягають хороших результатів. Тому для будь-якого менеджера дуже важливо мати вдосконалену програму професійного розвитку. Його відсутність та небажання підвищувати свій професіоналізм створюють позитивну основу для появи псевдо авторитету. Досвід показує, що конфлікти рідше трапляються в організаціях, де лідер має високу владу, а конфліктні особистості поведуться дуже стримано [1];

3) позитивний морально-психологічний клімат в організації та колективі – часто дружба, взаємо підтримка, велика частка позитивних емоцій, простота стосунків є основою для формування таких важливих соціально-психологічних явищ, як ентузіазм до роботи. Найчастіше дружні відносини, взаємодопомога, перева-

жання позитивних емоцій та простота відносин є ключовими факторами в формуванні такого важливого соціально-психологічного феномену як трудовий ентузіазм.

4) грамотне делегування повноважень, засноване на особистій довірі – питання одне із найскладніших і укладає в собі психологічне підґрунтя (йдеться про вміння довіряти людям);

5) налагодження ефективного оберненого зв'язку – налагодження конструктивного, а не деструктивного зворотного зв'язку, тобто співробітник має знати, що може в разі потреби звернутися до керівника і не отримати при цьому у відповідь критику, докори, наганяй або загрозу позбавити його премії. Також співробітник має бути впевненим у тому, що керівнику дійсно цікаво і важливо знати його думку [2];

6) акцентування уваги на результатах – для цього доцільно визначити конкретні очікування, допомогти персоналу в розстановці пріоритетів, чітко розподілити обов'язки, забезпечити наполегливу працю колективу, перш за все власним прикладом, що в цілому задасть необхідний темп роботи для всього колективу [3].

Таким чином управління в складних чи більш стабільних умовах господарювання, із застосуванням більш жорсткого управління чи більш лояльного має бути все одно ефективним. Сучасний ефективний менеджер має надихати кожного члена колективу на досягнення бажаних результатів, але в той же час повинен мати унікальні навички і допомагати власним підлеглим вирішувати виникаючі проблеми. Різні рекомендації для ефективної роботи повинні створюватися на основі психологічного підходу і містити в собі загальні правила поведінки, дотримання яких дозволить знизити можливість виникнення і розвитку, насамперед, дисфункціональних, внутрішньоособистісних і міжособистісних конфліктів.

Список використаних джерел:

1. Стилї конфліктної поведінки в дорослому віці. URL: https://stud.wiki/psychology/3c0a65635a2bc78a5c53a89521316d26_1.html.
2. Як стати керівником та сильним лідером? URL: <https://grc.ua/article/24936>.
3. 6 стилів управління персоналом: як стати ефективним менеджером. URL: https://www.eduget.com/news/6_stiliv_upravlinnya_personalom_yak_stati_efektivnim_menedzherom-2547.

Ситник Н. С.

*доктор економічних наук,
професор кафедри фінансового менеджменту*

Вацяк Д. І.

магістрант

*Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

ОЦІНКА РІВНЯ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Інновації є не тільки основним чинником економічного зростання, але й створюють умови для сталого розвитку. Інноваційна діяльність є діяльністю із підвищеним ризиком, тому виникають труднощі із залученням коштів. Ефективна підтримка інновацій залежить від багатьох сприятливих умов і вимагає не лише залучення фінансових ресурсів, але й професійних управлінських та технічних рішень.

За показниками інноваційної економіки Україна відчутно відстає від розвинутих країн. Конкурентна позиція України з огляду на впровадження інноваційних розробок є доволі неоднозначною. Найоптимальнішим способом вдосконалення національної економіки та забезпечення виходу України на рівень країн-лідерів є зростання інноваційного потенціалу.

У період адаптації до світових глобалізаційних процесів ступінь і динаміка розвитку інноваційних процесів виступають визначальними показниками економічного стану країни, здатності до перетворень за допомогою створення, впровадження, поширення та практичного використання нової техніки, продукції, сировини [1].

На світовому рівні результативність інноваційного підприємництва України оцінюють за конкурентоспроможністю національної економіки.

Основним показником, який визначає місце країни на міжнародній арені, є індекс глобальної конкурентоспроможності. За даними Всесвітнього економічного форуму Україна втратила дві позиції за цим показником у 2019 році, порівняно з попереднім, опинившись на 85-ій позиції із 141 країни. Загалом таке зниження

пов'язане із регресом у фінансовій системі (зниження на 19 позицій) та в системі охорони здоров'я (9 позицій) [2].

Згідно зі звітом Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) показник середньорічного зростання ВВП за десять років перестав бути від'ємним і покращився з -2,1% до 0,1%, водночас приріст прямих іноземних інвестицій за п'ять років знизився з 2,7% ВВП до 2,3% ВВП.

Аналізуючи частку використання відновлюваних джерел енергії експерти ВЕФ стверджують, що в Україні цей показник становить 4,1% до обсягу споживання. Країни-лідери списку глобальної конкурентоспроможності демонструють доволі динамічні дані зазначеного вище показника. Так у Сінгапурі він становить 0,7%, у США – 8,7%, в Гонконзі – 0,9%, в Нідерландах – 5,9% і в Швейцарії – 25,3% [3].

Ще одним показником для оцінки стану інноваційного розвитку країни є індекс інноваційного розвитку, що розраховується агентством Bloomberg.

Він оцінює інноваційність економіки на підставі ряду критеріїв, до яких відносяться: витрати на НДДКР по відношенню до ВВП, продуктивність, відсоток інноваційних компаній у загальній кількості підприємств, додана вартість виробництва по відношенню до ВВП і патентна активність. Лідером рейтингу стала Південна Корея.

Місце України за складовими Інноваційного індексу Bloomberg відображено у таблиці 1. У 2020 році Україна посіла 56-е місце в рейтингу, хоча за даними минулого року вона була на 53 позиції [3]. Причиною цього стало зниження значень за значною частиною складових даного показника.

Важливе значення для оцінки має також інноваційний індекс Європейського інноваційного табло. Європейське інноваційне табло відображає основні індикатори оцінки ефективності функціонування національної інноваційної системи країн ЄС. Усі країни згруповані у чотири групи: «інноваційні лідери», «сильні інноватори», «помірні інноватори» та «повільні інноватори».

Таблиця 1

**Місце України за складовими Інноваційного індексу Bloomberg
за 2018–2020 рр. [4]**

Роки	Загальний індекс	Інтенсивність досліджень і розробок	Продуктивність	Проникнення високих технологій	Концентрація дослідників	Виробництво з доданою вартістю	Ефективність вищої освіти	Патентна активність
2018	46	47	50	32	46	48	21	27
2019	53	54	60	37	46	58	28	35
2020	56	57	57	35	49	57	48	36

Для визначення членства в групі використовується така схема класифікації:

– інноваційні лідери – це всі країни, результативність (сумарний індекс) яких у звітному році перевищує на 20 і більше відсотків середній по ЄС показник результативності попереднього року;

– сильні інноватори – це всі країни, результативність яких знаходиться в межах 90% і 120% від середнього показника результативності по ЄС попереднього року;

– помірні інноватори – це всі країни, результативність яких знаходиться в межах 50% і 90% від середнього показника результативності по ЄС року, що передуює звітному;

– повільні інноватори – це країни, результативність яких нижче 50% від середнього показника результативності по ЄС у попередньому році [5].

Україна знаходиться у групі країн, які відносяться до повільних інноваторів, випереджаючи Румунію і поступаючись Чорногорії, Північній Македонії і Болгарії.

Значення сукупного індексу для України у 2019 р. становило 32,9% що свідчить про зростання на 8,2% порівняно з 2018 р.

Сприятливе середовище для інновацій та вплив на зайнятість є найсильнішими інноваційними аспектами України. Також високо оцінено такі складові, як широкосмугове проникнення, зайнятість в наукомістких галузях, не пов'язані з НДДКР витрати на інновації та експорт наукомістких послуг. Фінанси та підтримка,

привабливість дослідницьких систем та інтелектуальні активи – це найслабші інноваційні аспекти.

Складові з низьким балом: заявки на розробку, видатки на НДДКР у державному секторі, МСП з маркетинговими чи організаційними інноваціями та міжнародні наукові спільні публікації (рис. 1).

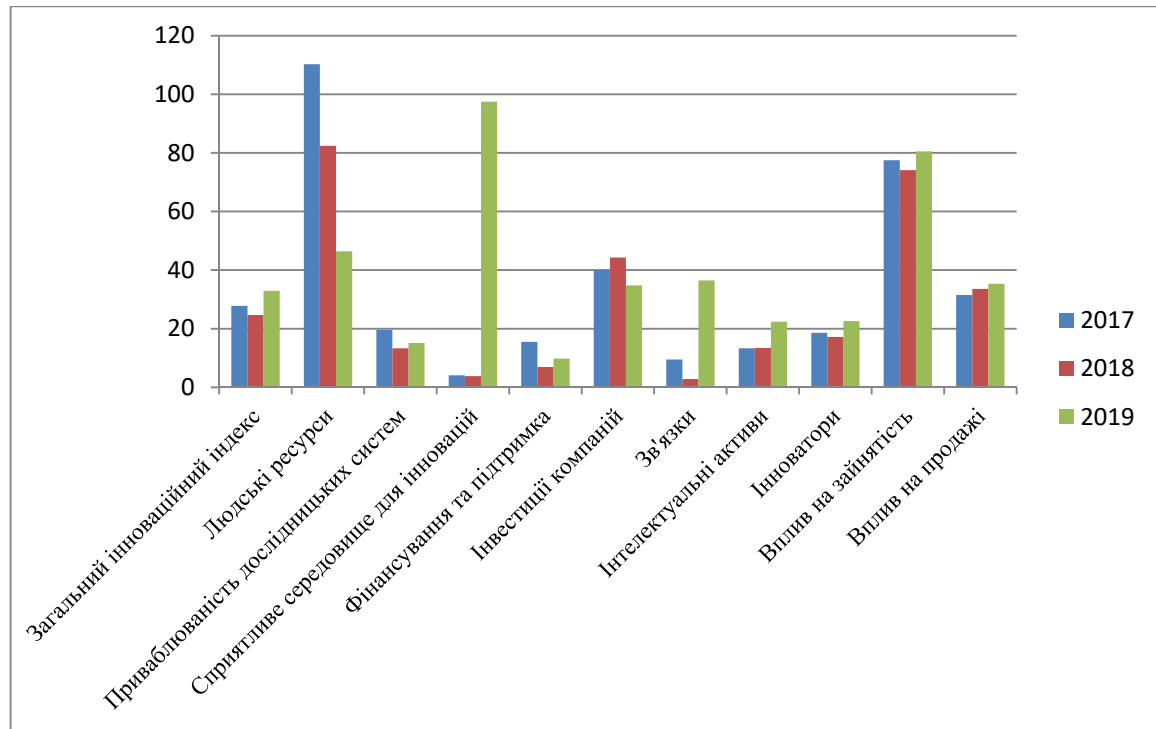

Рис. 1. Значення складових інноваційного індексу за Європейським інноваційним табло у 2017–2019 рр. [6]

Україна має найбільш позитивні тенденції у порівнянні з середнім рівнем по ЄС за такими показниками, як середньорічні коливання ВВП, чистий притік прямих іноземних інвестицій та простота відкриття бізнесу, а негативні за показниками: підприємства, які витрачають на НДДКР, ВВП на душу населення, частка зайнятості у виробництві.

Таким чином, сучасна вітчизняна економіка потребує ефективного втручання в інноваційний розвиток та пошуку альтернативних джерел фінансування. Без активізації інноваційно-інвестиційних процесів, прискорення впровадження у виробничий сектор провідних технологій і новітніх розробок неможливий науково-технічний прогрес, рівень якого визначає подальший економічний розвиток держави.

Список використаних джерел:

1. Управління інноваціями в сучасній організації: Монографія / [В.А. Євтушевський, М.О. Канаєва, О.І. Жилінська та ін.]; під ред. В.А. Євтушевського. – Київ : Нічлава, 2006. – С. 136.
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Про схвалення Стратегії інноваційного розвитку України на період до 2030 року / Розпорядження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.businesslaw.org.ua/wp-content/sir.pdf>.
4. Bloomberg Innovation Index (2020) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-01-18/germany-breaks-korea-s-six-year-streak-as-most-innovative-nation>.
5. Інноваційна діяльність в Україні у 2019 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Кваша, Рожкова Л.В., Коваленко О.В. – Київ : УкрІНТЕІ, 2020. – 45 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua>.
6. European Innovation Scoreboard 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/41941>.

НОТАТКИ

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

*Збірник матеріалів
IV Міжнародної науково-практичної конференції*

Видано в авторській редакції

Адреса для листування: 69063, м. Запоріжжя, вул. Лермонтова, 17, офіс 32
телефон +38 095 314 96 69
E-mail: office@siee.zp.ua

Підписано до друку 28.12.2020. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 10,93. Тираж 100. Замовлення № 1220-112.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано у поліграфічному центрі
Східноукраїнського інституту економіки та управління